

Borut Bober (dr. Ciril Žebot)

Narod sredi Evrope

Razprava o srednjeevropskem vprašanju s posebnim ozirom na Slovence.

[Ljubljana] maj 1943, 119 str., tipkopolis, 15 zemljevidov

N A R O D   S R E D I   E V R O P E

Razprava o srednjeevropskem vprašanju
s posebnim ozirom na
Slovence

"Le Reich allemand n'aurait qu'à s'annexer l'Autriche pour achever d'encercler l'Etat tchecoslovaque, depuis le sud-ouest de Breslau jusqu'au sud-est de Presbourg, nous fermant tout passage direct vers Prague ou vers Varsovie, érigeant à nouveau une barrière germanique entre les Slaves du Nord et les Slaves du Sud.

Il faut parer à ce double peril. Il faut mettre fin à cette conjonction germano-magyare qui a été l'une des principales causes de la guerre.

— ("Le Temps", Paris 6 juillet 1919
Bulletin du jour: La paix avec l'Autriche)

B. Boba. (Dr. Ciril Žebot)

M a j   1 9 4 3

Vsebina

ZA UVOD

I. Srednjeevropsko vprašanje

SREDNJA EVROPA - GLAVNI EVROPSKI PROBLEM

Srednja Evropa
Geopolitična podoba Srednje Evrope
Motilni geopolitični činilci v Srednji Evropi
Geopolitične konstante Srednje Evrope
Mednarodno-politični problem Srednje Evrope
Gospodarski razvoj Srednje Evrope

AUSTRIAM ESSE DELENDAM - POGOJ EVROPSKE REŠITVE PRED GERMANSKO NEVARNOSTJO

Germanška politika habsburške monarhije in nje polom
Srednja Evropa po pariškem miru 1919
Avstrija - Hitlerjeva odskočna deska za drugo svetovno vojno
Austria delenda est!

NOVA SREDNJA EVROPA - OD BALTIKA DO EGEJA

Južno-severna slovanska unija v interesu evropske varnosti pred Germani
Pomen te unije za prizadete slovanske narode
Obseg unije
Praktična oblika unije
Gospodarski pomen unije
Kulturni in politični pomen te unije med Zapadom in Vzhodom

II. Slovensko vprašanje

ZGODOVINSKI PREREZ SLOVENSKEGA VPRAŠANJA DO ZLOMA JUGOSLAVIJE

Slovenci prevzamejo mrtvo stražo Jadrana in Balkana
Prva demokracija v Evropi
Usoda Slovencev v Panoniji
Germani hočejo preko slovenskih grobov prodreti na južno morje
Prva rešitev - "seme izkrvavelega naroda" se reši v Jugoslavijo

SLOVENIJA POD TROJNO OKUPACIJO

Obrambna nesposobnost okrnjene Slovenije
Borba treh okupatorjev za malo slovensko posest
"Most na severni Jadran, prometno težišče Srednje Evrope,
straža balkanskih vrat - ne sme biti slovenska ..."

REŠITEV SLOVENSKEGA VPRAŠANJA PO SEDANJI VOJNI

Geopolitični pomen slovenskega ozemlja
Gospodarska struktura slovenskega ozemlja
Gospodarske silnice slovenskega ozemlja
"The natural bulwark which blocks the German descent to
the Adriatic Sea"
Narodno-politične težnje Slovencev

ZA KONEC

Kartografski prikaz (16 kart)

Z a u v o d

Sredi Evrope, na zemeljski širini $46^{\circ} 53'$ - $45^{\circ} 25'$, in med $13^{\circ} 11'$ - $16^{\circ} 37'$ vzhodno od Greenw., med jadransko obalo pri Trstu, Furlansko nižino, glavnimi grebeni Vzhodnih Alp do Panonske nižine ob Rabi in Krki, med rekama Sotlo in Kolpo do Sušaka - prebiva narod, ki ga označuje nekaj posebnosti, vsled katerih ima svojstven pomen med evropskimi narodi:

1. Na njegovem ozemlju leži edinstvena točka v Evropi, na kateri se stikajo Romani, Germani in Slovani; poleg tega meji slovensko ozemlje na vzhodu tudi na četrto evropsko narodnostno skupino, na ugro-finsko pleme (Madžari).

2. Spada po narodnostnem sorodstvu in zemljepisnih silnicah v južno-slovansko skupino, a je po svoji kulturni orientaciji in višini (nepismenosti toliko da ne pozna) povsem zapadno-evropskega značaja in po tej strani najbližji severno-slovanski skupini.

3. Tvori edino etnično pregrajo, ki loči germanski sever od najbližjega vhoda v južno morje (Trst-Jadran-Sredozemlje) ter je vsled tega že tisoč let izpostavljen najsilnejšemu pritisku imperialističnega nemškega kolosa, ki hoče to edino naravno pregrajo za vsako ceno odstraniti.

4. Na njegovem ozemlju se združita obe glavni železnici od Zapadne Evrope na Balkan, bližnji in srednji Vzhod: preko njegovega ozemlja gredo vsi dovozi iz Srednje Evrope na severni Jadran.

5. Šteje nekaj nad 2 milijona duš, od katerih pa jih je po sklepu mirovnih in njim sledečih pogodb leta 1919/20 moglo priti v Jugoslavijo le 58,8%; 23,9% jih je trpelo pod Italijo, Avstrijo oz. Nemčijo in Madžarsko, 22,3% pa jih je moralo oditi za kruhom v izseljenstvo širom sveta.

6. Čeprav je slovenska zemlja najmanjša okupirana dežela v Evropi, se nanjo navalili, si jo razdelili in še med vojno anektirali vsi trije glavni evropski partnerji sovražnega tabora: Nemci, Italijani in Madžari, ne da bi ji - razen

deloma v "Ljubljanski pokrajini", ki so si jo anektirali Italijani - sploh priznali slovenski značaj.

7. Ga doslej svobodoljubni zapadni narodi niso dovolj poznali, - ker pač sploh celo srednjeevropsko vprašanje še ni bilo dovolj doumeto -, sicer bi njegovo evropsko pomembnost, ki sledi iz notorne geopolitične in strateške važnosti slovenskega ozemlja, ob sklepanju pariškega miru leta 1919 bili bolj upoštevali.

To je slovenski narod.

Pričujoča razprava odkriva njegov problem v sklopu glavnega problema bodočega miru - Srednje Evrope, v katere težišču slovenski narod prebiva in zato njeno problematiko izmed vseh prizadetih najbolj usodno občuti.

I.

S R E D N J E E V R O P S K O   V P R A Š A N J E

"Why do we speak of "problems" of Central Europe? The answer is given by a contrast; we never speak of the "problems of Northern Europe" or of the "problems of Western Europe" in the same sense, because in the North and in the West of Europe the Nations are settled, they are content within the limits of their territories; because there is no overwhelming desire for a change.

In fact, the problems of Central Europe may be expressed in one word: t h e   d e -
s i r e   f o r   c h a n g e " .

(J.F.Vranek, Plans for cooperation in Central Europe, "Central European Studies", Praha 1937)

Srednja Evropa.

Srednja Evropa nikakor ni v oni meri dognan pojem, kakor je to Zapadna, Severna ali Vzhodna Evropa. Čeprav se bolj kot vsi podobni pojmi že skoraj dve stoletji postavlja prav v ospredje vseh idejnih, političnih in krvavih bojov na bojnih poljanah, njegova vsebina še danes ni popolnoma dognana, njegova oblika še ni določena. Želja po spremembi ter v skladu z njo trajne menjave izražajo v različnih časih razmerje borečih se sil, ne da bi se njihovi potenciali kedaj izenačili in ne da bi se te sile kedaj umirile. Silna dinamika narodov na srednjeevropskem prostoru je sicer dokaz njihovih velikih življenjskih energij, toda večni boj ostvarja vedno znova nered in uničuje vedno znova velike že ostvarjene vrednote evropske in svetovne kulture. Zato je potrebno, da faktorji, ki so interesirani na določenem redu v tem prostoru ter na ohranitvi vrednot zapadne kulture, ki je ta prostor že enkrat v srednjem veku zajela, poskusijo ostvariti tak nov red, ki bo zbral vse zdrave sile, ki bo povezal vse nosilce in povzročitelje teh sil, da bodo usmerjali svoje napore k temu velikemu cilju: ohranitvi evropske kulture. Vse sile, ki bi delovale v drugo smer, ali se ne bi dale prusmeriti, pa morajo ti faktorji - in tudi če bi se ostvarjal novi red izven srednjeevropskega prostora - zavreti ali odstraniti.

Novi red mora izoblikovati tako podobo Srednje Evrope, ki bo varna pred izmaličenjem, v kateri bo zunanji mir le izraz notranjega soglasja, sodelovanja in sporazuma med narodi, ter kjer bo zunanji red le izraz ravnotežja sil, ki bo narode notranje ustalilo. Pri tako ustaljenih oblikah pa bo zavarovano ne le uspešno življenje narodov, temveč tudi zdravo sožitje poedincev. Prav tako pa bo socialno in gospodarsko življenje iz trajnih kriz in revolucij prešlo k novemu ostvarjanju vrednosti, ki edino more zagotoviti človeški družbi varen obstanek.

Kakor se je že zadnja svetovna vojna bila v veliki meri prav zato, kdo bo obvladal prostor med štirimi morji, Severnim

Baltskim, Črnim in Jadransko-Sredozemskim - prav zato bi ta prostor morda lahko še najbolj točno označili kot "vmesno Evropo", bolje kot Srednjo Evropo -, tako in še bolj je to primer v sedanji vojni, v kateri širši koncepti o svetovni nadvladi lahko pridejo v poštev šele po doseženi odločitvi boja za srednjeevropski prostor. Tudi če abstrahiramo posebne znake, ki jih daje današnjemu boju ideologija njegovih začetnikov, Hitlerja in Mussolinija, vstajajo nasproti v ozadju sile, ki so se borile že stoletja za pravi obraz Srednje Evrope.

Celotni problem Srednje Evrope je mogoče popolnoma razumeti le tedaj, če se upošteva vse faktorje, ki kakorkoli vplivajo na njen mednarodni položaj. Da je vse te faktorje le težko zajeti, ker leže mnogi izmed njih že v davni zgodovini, drugi pa ostajajo še skriti v najbolj tajnih načrtih bojujočih se taborov za čas, ko se bo ostvarjal novi red na terenu, dejanskega položaja nič ne izpremeni, temveč samo bolj zapleta. Kljub temu pa bi zavedlo predaleč v zgodovinski opis, če bi hoteli sedanjo sliko, ki pa se še vedno stalno spreminja, saj nekoliko popolno podati. Sledeči prikaz bo zato le en skromen pogled v veličastno igro sil, ki so in bodo še odločale usodo narodov na tem prostoru zemlje.

Od geopolitičnih činilcev naj omenimo le najvažnejše: zemljepisno lego, prebivalstvo, gospodarske vire, socialni red in kulturo narodov na tem prostoru. Od zgodovinskih faktorjev zasluži posebno pozornost boj nemštva za nadoblast na tem prostoru. Za sedanji zadnji boj za novo obliko in vsebino pojma Srednja Evropa pa hočemo vsaj v najmanjšem obsegu analizirati medsebojno igro in borbo vseh navedenih sil, oceniti možnosti za uspešen razvoj in zaključek te borbe ob upoštevanju še novih činilcev, ki vsak čas nastopajo, ter poiskati možnost ravnotežja teh sil in ustalitve napetosti. Pri tem se hočemo ogibati vseh momentov, ki bi nam jih vsiljevalo čustvo sovraštva ali maščevalnosti, ki bi - smelo trdimo - pri tako težko preizkušenem narodu kot je ravno slovenski, ne bilo nenaravno ter vsaj človeško razumljivo.

Geopolitična podoba Srednje Evrope.

Pod pojmom Srednja Evropa razumemo v tej razpravi prostor, ki so ga obsegale pred sedanjo vojno v glavnem: Poljska, Češko-Slovaška, Avstrija, Ogrska, Jugoslavija ter Rumunija. Nemški narodnostni prostor niti po svoji narodnostni, niti po svoji gospodarski ali socialni kulturi v ta sklop ne spada, čeprav obravnavajo nemški geopolitiki zgoraj omenjeni prostor v splošnem le kot funkcionalno odvisen in nesamostojen del nemškega prostora. Da ne bi bilo kasnejših zamenjav, je potrebno to takoj spočetka jasno pibiti. S tem pa seveda nočemo reči, da Srednja Evropa v vsej svoji zgodovini ni bila kar najbolj tesno povezana z usodo namškega narodnega prostora.

Če posamezna manjša ter^vsebi zaključena ozemlja vključujemo v širši okvir, če ostvarjamo nove pojme, kakor je tak pojem ravno Srednja Evropa, mora imeti to nek notranji razlog pa tudi nek zunanji smoter. In res, po sili razmer so navedene dežele postale ta skupen pojem, po svoji zemljepisni legi v Srednji Evropi, še mnogo bolj pa po svoji posredovalni funkciji med velikimi prostori Zahodne in Vzhodne Evrope, med njihovimi narodi, gospodarstvi in kulturami. Ta posredovalna funkcija je postala usoda posameznih dežel, ki sestavljajo Srednjo Evropo. Zaradi enake ali podobne usode pa je tudi upravičen nastanek skupnega pojma, ki naj bo izraz vsega, kar zadeva življenje in umiranje teh narodov. Kajti eno je gotovo: naj tudi na tem prostoru v trajnih borbah en ali drug narod izgine in naj stopi na njegovo mesto njegov nasprotnik, moral bo pač ta za njim prevzeti njegovo dosedanjo funkcijo posredovalca med Vzhodom in Zahodom, nalogo, ki bo še mnogo generacij zaposlila s težkimi boji in trdom celo tedaj, če bi se po sedanji vojni ostvaril tudi najpopolnejši novi red. Usoda Srednje Evrope je dana in vsa njena vsebina izčrpana v premikih, ki jih povzročajo stalne napetosti med Vzhodom in Zahodom, dinamika narodov ali sile, ki sploh predstavljajo življenje samo.

Kultura krščanske Evrope ter zahodna civilizacija sta v skrajnih posledicah sad in smisel življenja in smrti narodov

Srednje Evrope, kakor nam ga prikazuje zgodovina zadnjih poldrug tisoč let. Odkar so prišli narodi, ki danes žive na tem prostoru, v nove kraje, je bila vsa vsebina njihovega življenja večni boj na mejah kulturnega sveta z najrazličnejšimi sovražniki narodov zapadne kulture. V tem boju se je izčrpavala njihova živa sila tako, da so ti narodi ob nezadostni podpori ter nerazumevanju zapadnega sveta za njihove potrebe dejansko zaostali v kulturi, še bolj pa v civilizaciji. To pa tem bolj, ker je večni boj ne-
prestano uničeval njihove kulturne spomenike, ki so jih ostvarjali v redkih trenutkih miru in zatišja.

Avstrija je po svojih zemljepisnih pogojih bistven, po svoji etnografski sestavi pa tuj element v svetu Srednje Evrope. Avstrija je tisti del Srednje Evrope, ki si ga je germanski pritisk iz osrednjih frankovskih in švabskih dežel prisvojil medtem, ko so slovanski narodi na bližnjem Vzhodu krvaveli v živem zidu, ki so ga tvorili proti vdoru Turkov in Tatarov. Avstrija ali z drugimi besedami germanska habsburška dinastija ter po njenem vplivu germanizirani Slovani so eden najvažnejših faktorjev v zgodovini zadnjega tisočletja na tem prostoru. Na tem dejstvu ne more nič izpremeniti nobena tendenca, pa naj bo Habsburžanom prijazna ali sovražna. Avstrija je tudi tisti činilec, ki je vendarle v glavnem posredoval ostalim narodom v svojem sosedstvu vrednote zapadne kulture ter ostvaril spomenike trajne vrednosti. Vse to so dejstva, ki jih ne gre osporavati. Toda, kar je preko teh ugotovitev, je lahko predmet stvarne razprave. Gre namreč za to, ali je germanstvo - ki je po pretresljivem Försterjevem pričevanju tekom stoletij, ko so slovanski narodi Srednje Evrope krvaveli v obrambi vrednot krščanske omike, grozotno odpadlo od te iste zapadne kulture - po svojem predstavniku upravičeno iz tega naslova prvotnega posredovalca kulture in civilizacije zahtevati od sosednih slovanskih in drugih narodov še nadalje plačilo in nagrado, čeprav je že skozi tisoč let uživalo vso slavo in vse sadove, ki so bili plod tujih krvavih žrtev; ali pa so morda prav ti narodi za svoje tisočletno trpljenje, za to, da so skozi stoletja tvorili živi obrambni zid evropske in krščanske kulture, ki je mnoge od njih približal že na rob smrti, upra-

vičeni od tistih, ki so uživali sad njihove borbe, zahtevati vsaj priznanje svojega obstoja, priznanje najosnovnejših pravic do življenja. Tako se nam smisel tisočletnih borb in premikov sil na srednjeevropskem prostoru zopet pojavlja na ozadju današnjega silnega boja. To je problem, ki naj ga sedanja krvava ter s tolikim trpljenjem tudi v zaledju spremljana borba dokončno in pravično odloči.

Srednja Evropa pa je tudi več kakor enota po svoji skupni zgodovinski usodi. Ta prostor mora biti tudi enota po svoji geopolitični nujnosti, mora biti enota po svojem poslanstvu izravnavanja napetosti med Vzhodom in Zahodom, po svoji kulturni misiji, po nujnosti, da ta močna enota tudi živi polno življenje zato, ker je od njenega obstoja odvisna usoda bodočih rodov in evropske kulture sploh: močna in organizirana Srednja Evropa, prosta vsakega nemškega ali ruskega varuštva, je temelj evropske varnosti in miru, mora biti temeljni kamen novega evropskega reda.

Če zasledujemo zgodovinski razvoj posameznih srednjeevropskih dežel in narodov, vidimo, da jih veže res vrsta pojavov v najrazličnejših življenskih področjih od politike do leposlovja v enoto. Vendar so vsi ti pojavi ostali skozi stoletja zgodovine pod površino zgodovinskih dogajanj, ker jih sile, ki so po čudnem naključju obvladovale ta prostor, niso pustile do veljave ter so s silo zakrivale njihovo pravo podobo in obraz. Prevzem krščanske vere, uničenje narodnega plemstva, podjarmljenje narodov in odvzem njihove politične in gospodarske samostojnosti po tujih gospodovalcih z Vzhoda ali Zahoda, zasedbe in vojne, ki so pustošile dežele, kmetski upori, verski boji in revolucije itd. vse do dobe narodnega prebujenja, borbe za osvobojenje ter začasno dosego svobode, ki je niso mogli polno in koristno izrabit, - so taki zgodovinski pojavi in izrazi usodne skupnosti teh dežel. Čeprav se ta skupnost izraža predvsem v pasivni obliki, čeprav ji nikdar doslej ni bilo mogoče dati trajnejše zunanje oblike, jo preliti v določene življenske politične tvorbe, kjer bi mogla izžarevati svoj svojstveni duh, vendar zato ta usodna skupnost ni manj pomembna. Najboljši dokaz za to je prav nemir, ki traja že stoletja na tem prostoru in ne bo prej prene-

hal, dokler se ne ostvari tvorba, ki bo mogla tudi tem narodom zagotoviti varno življenje in v okviru katere bodo mogli uspešno tekmovati v plemeniti tekmi z ostalimi kulturnimi narodi svojega sosjedstva ter tudi z oddaljenimi.

Ne imela bi mnogo pomena, podrobneje se zadrževati pri posameznih geopolitičnih faktorjih, ki so določali življenje narodov Srednjeevropskega prostora v teku dolgih let evropske zgodovine. Ti faktorji se namreč često menjajo ter sčasoma izgubi eden ali drugi svojo veljavo. Zato se moramo zadržati le pri tistih, ki veljajo še danes, bodisi da nudijo izgled na ugodnejši razvoj v bodočnosti, ali pa tisti, ki še danes drže svoje hipoteke na tem prostoru ter se krčevito upirajo vsaki spremembi razmerja sil.

Motilni geopolitični činilci v Srednji Evropi.

Pariški mir je v Srednji Evropi ostvaril ⁴vsto novih držav - naslednic (namreč nekdanje Avstro-Ogrske, čeprav to ni povsem točno). Te države - naslednice karakterizira najboljše prav dejstvo njihovega kratkotrajnega življenja. Nočemo zakrivati oči pred dejstvi notranje-političnega značaja, ki so po svoje pripomogla k kratkotrajnosti. Zlasti po krivdi in podpori francoske zunanje politike je bila oblast v teh državah po večini izročena vojaškim ali civilnim skupinam, ki niso imele v svojih narodih nobene ali le malo zaslombe. Ta oblast je po svoje pripomogla k notranjemu razkrajanju, ki se je v mnogih teh držav vršilo pred njih zunanjim razpadom. Vendar pa ni nobenega dvoma, da do tako hitrega razpada ne bi bilo prišlo, če ne bi te države ob samem rojstvu bile morale prevzeti v upravo preobremenjene dedščine.

Nastanek Sovjetske Rusije z vsem mogočnim aparatom za svetovno razširjanje komunizma je v zadnjih dvajsetih letih bistveno spremenil obraz Evrope in čezoceanskih dežel. Lahko si je misliti, kako silno je ta hipoteka morala težiti mlade države evropske sredine, neposredne sosede Sovjetske Rusije, in kako težko je bilo v takem okolju utrjevati prepotrebno narodno in dr-

žavno zavest, si je lahko predstavljal. Le velikemu delu kmet-skega prebivalstva se je zahvaliti, da razkrajalni komunizem ni zajel teh držav v celoti, kakor je zajel druge, večje narode, ter da se je v njih komunistična revolucija v omejeni obliki mogla sprostiti šele v času in ob aktivni podpori sovražne oku-pacije.

Kakor je komunizem ob sodelovanju ekstremnega kapitali-zma sejal seme razdora med razredi ter povzročal težke krize v socialnem življenju, tako in še bolj je obnovljeni germanski im-perializem, ki ga pariški mir ni zadel v živo, postal vir raz-kroja političnega življenja ter stalna nevarnost za oborožen spopad med narodi. Po izgubljeni svetovni vojni se germanstvo niti najmanj ni odpovedalo ideji svetovne nadvlade. Vse politi-čno življenje Nemčije je stremelo le k temu, da se država toli-ko ojači, da bo sposobna zopet pričeti odločilni boj za premoč na svetu. Kot prva žrtev tega boja so bile izbrane prav te na-sledstvene države, ker je tu nemški imperializem čutil smer najmanjšega odpora. Nele, da se germanski element, vujen tisoč-letne nadvlade nad sosednimi slovanskimi narodi, ni mogel vži-veti v vlogo enakopravnega člana v teh državah, temveč so mu tudi mirovne pogodbe poleg gospodarske moči, ki jo je tudi še po izgubljeni vojni v vseh državah Srednje Evrope neomejeno ob-držal, zagotovile, še številne druge prednosti, ki jih niti ve-činski narodi sebi niso mogli privoščiti. Zgrešena tendenca, pridobiti si na ta način hvaležnost ali vsaj znosno sosodstvo z nemškim Rajhom, se je šele sedaj za zahodne narode izkazala kot slaba, da celo usodna. Katastrofa, ki je zadela Evropo s sedanjo vojno, bi bila lahko preprečena, če bi se mir leta 1919 sklepal z resničnim interesom do pravične zadovoljitve potreb in želja srednjeevropskih narodov. Če bi se tedaj germanskemu imperiali-
zmu presekale žile, ki so vodile njegovo strupeno kri proti
Vzhodu in Jugu, namesto da so se podvezale z gumijastimi obroči,
bi se nemški naval v letu 1939 ustavil že na prvih nemških mejah.

Nemška Avstrija, tuje telo po svoji narodnostni struk-turi, po svojem političnem in gospodarskem konceptu, v telesu Srednje Evrope, ni imela druge narobe kot pripravljati nemštvu

ponovno pot h končni zmagi. Kakor je Nemcem uspelo leta 1918-1919 pridobiti zaveznike za okrnjeno, a vendar dovolj ekspanzivno Avstrijo, tako je po vojni z inflacijo uspelo regenerirati vso industrijo ter jo usposobiti za poslednji boj, ki smo mu danes priča. Oba elementa skupaj, pospešena gospodarska obnova ter silni dvig industrializacije, pa politična rešitev vsenemške ideje, oprte na določeni svetovno politični koncept nadvlade, v Avstriji, pri čemer je obenem bila izpodbita strateška možnost obrambe proti germanskemu navalu, ki so jo sicer nudile češke dežele, - sta šele omogočila nemštvu ostvaritev tiste udarne moči, ki je svet tako presenetila v dvajsetem letu po izgubljeni vojni. Obstoj Avstrije, za katero je bilo vsa povojna leta videti senco vstajajočega nemškega velikana, je mrtvil še tisto politično delovanje nasledstvenih držav, ki bi se sicer javljalo in bi morda vendar vodilo končno k zadovoljivi utrditvi notranje moči ter ostvarilo prepotrebni jez močnim silam z Vzhoda in Zahoda, da ne bi mogle vdirati v ta prostor.

Tretja velika hipoteka, ki jo je svetovna vojna pustila na ozemljih Srednje Evrope je gospodarskega značaja. Nele, da nasledstvene države niso smele svobodno razpolagati z lastnim narodnim premoženjem, ki si ga je njihov predvojni gospodar per nefas prisvojil, nele, da ni bilo mogoče izvesti učinkovite agrarne reforme, nacionalizacije industrije, kar je ostalo vse slejkoprej v rokah tujcev, večinoma Nemcev, ker te mlade države niso uživale v zahodnem svetu dovolj zaupanja, da bi se jim moglo dati vsaj del tistih ogromnih kreditov, ki so bili izgubljeni pri obnovi nemške industrije v lastno nesrečo in s katerimi bi te države vse to odkupile (kako lahko bi Nemci iz teh sredstev obnavljali svojo industrijo, če bi imeli poštene namene!), - temveč je bila stavljena hipoteka celo na vsak predmet njihove tekoče produkcije, na vsako njihovo delovno uro. Da poleg že omenjene kreditne politike, omenimo še carinsko, politiko umetnega zniževanja cen za produkte teh držav, dovoljevanje in podpiranje nemške ter druge sovražne gospodarske ekspanzije po kolonijalnih metodah v vse te dežele pod patronanco svetovnega kapitalizma, neizvzemši mnogih današnjih nasprotnikov Nemčije. In

če bi končno vendarle še kak izdelek ali pridelek teh držav ušel biriču, ki je ob izhodu iz delavnice že prežal nanje v imenu svojega tujega gospodarja, so bili tem deželam odvzeti vsi izhodi na svetovni trg. Tudi ta delček mednarodne trgovine ni bil prepuščen državni ali drugačni samostojnosti teh držav in narodov, temveč so bili tudi v tem popolnoma prepuščeni milosti svojih prijaznih sosedov: Rusije, ki se je skrivnostno zapirala vse ter ni dovoljevala nobenega vpogleda in možnosti gospodarske izmenjave; Nemčije, ki je obvladovala Baltik ter po Avstriji prevoz na jug proti Jadranu in Balkanu; Italije, ki je vzela v zakup vso jadransko plovbo in pristanišča.

Oropane vseh sredstev so vse te dežele pokazale naravnost čudežno voljo do življenja, vztrajnost, ki ji ni najti primere drugod. Bolj kot je po zunanjih ovirah zadrževana oblast mogla vršiti delo gospodarskega dviga in napredka, je notranji impulz narodov sam ostvarjal in gradil dvajset let prve temelje svoje resnične samostojnosti. Nastanek lastne narodne industrije, ustanovitev novih pristanišč ter drugih važnih prometnih zvez, ki so prvič v njihovi zgodovini potekale po resničnih silnicah njihovih gospodarskih ozemelj, so zunanji izraz te njihove neuklonjive volje po samostojnem življenju, po lastnem ustvarjanju. Ta zagon se brez škode za evropsko kulturo in civilizacijo ne sme več ustaviti. Ta razvoj se ne sme ustaviti tudi zaradi rešitve Evrope sploh, ker bi drugačen razplet brez dvoma že po kratkem prestanku rodil novo in hujšo vojno od sedanje, ki bi res pahnila v pogubo velik del Evrope.

Geopolitične konstante Srednje Evrope.

Če lahko pravkar opisane vplive imenujemo s skupnim imenom motilne faktorje, potem moramo šteti v vrsto pozitivnih faktorjem, ki jih mora upoštevati tudi vsak nov red, tiste, ki jih lahko imenujemo geopolitične konstante.

Taka konstanta je prostor, ki ga zavzema Srednja Evropa, prostor v najširšem pomenu besede, ki vključuje v sebi že faktor določene obljudenosti. Zgodovinski razvoj je privabil in ohranil

na srednjeevropskem prostoru predvsem slovanske rodove, ki so se nekateri mogli šele v zadnjem stoletju razviti v narode v polnem pomenu te besede, to je, ljudske skupine z določeno zavestjo enake in skupne kulturne misije med evropskimi ljudstvi. Pretežno slovanskega značaja srednjeevropskega prostora ni mogoče tajiti. Le najbolj neobjektivni avtorji nemškega nacionalnega socializma zadnjih let so mogli iti tako daleč, da zanikajo naravna dejstva, da taje obstoj celih narodov. Tisti pa, ki hoče ostvarjati pravi novi red, katerega osnova je bila za novo Evropo dana z Atlantsko karto, ki brez dvoma odgovarja zahtevam pravičnosti v smislu naravnega in božjega prava, mora s tem dejstvom računati kot s konstanto. V kolikor bo tedaj novi red urejeval na novo razmerja med posameznimi narodnimi skupinami, bo ob pravičnem upoštevanju prevlade tega slovanskega elementa lahko našel bazo za kar najpopolnejšo rešitev. Germanški otoki po vsej Srednji Evropi, ki jih je nemštvo v stoletjih svoje nadvlade umetno ostvarjalo zaradi ohranitve svoje neomejene moči in oblasti, so v organizmu Srednje Evrope tuje telo, kar so občutili v zadnjih letih celo Nemci sami ter so jih deloma pričeli klicati domov. Kot važen motilni faktor, ki je bistveno pripomogel do sedanje vojne ter do začetnih nemških uspehov, jih je treba tudi s stališča evropske varnosti dokončno likvidirati.

Druga važna konstanta srednjeevropskega prostora je njegovo gospodarstvo. Čeprav bo o tem govor še v posebnem poglavju, lahko tu povzamemo ugotovitev, da nudi prav gospodarstvo v najširšem pomenu te besede, ki vključuje tako naravne zaklade, razpoložljiv kapital, prometna sredstva in še neizrabljena prometna pota, produkcijsko kapaciteto obratnih naprav in delovnih rok, kar najugodnejše pogoje za enoten nadaljni razvoj in to tem bolj, ker je tako življenska raven prebivalstva, kakor tudi stopnja tehničnega napredka na vsem prostoru razmeroma zelo izenačena.

Tretja konstanta je duhovna in civilizacijska sorodnost srednjeevropskih slovanskih narodov. Za imperialistično miselnostjo neobremenjeni krščanski univerzalizem teh narodov bo morda eden najvažnejših faktorjev, ki bo zagotavljal njih uspešno in harmonično sodelovanje ter jih vodil k višjim ciljem evropske

enotnosti ter k skupnosti vseh narodov krščanske omike.

Četrta konstanta je prostor kot torišče političnih in kulturnih vplivov različnih svetov. Po zgodovinski in razvojni nujnosti konvergirajo v srednjeevropski prostor najrazličnejši vplivi z Vzhoda in Zahoda, pa naj bodo ti vplivi zdaj na eni, zdaj na drugi strani evropski kulturi prijazni ali sovražni. Srednja Evropa je in ostane kresalo duhov, pa naj se ostvari kakršenkoli nov red. Treba pa ji je dati organizacijo, ki bo mogla te različne vplive spraviti v sklad z lastnimi interesi ter z interesi prizadetih sosedov. Srednja Evropa mora postati samostojna posredovalka vrednot zapadne kulture Vzhodu ter samostojna izvrševalka poslanstva, ki bo Evropi odpiralo ter približalo Vzhod. Dokler bo to nalogo vršila za tuj račun ali dokler jo bodo tuje sile vršile na njenih tleh, ni mogoč v Evropi trajen mir in ni mogoče misliti na mirno sožitje narodov. Ozir na velike kulturne vrednote, ki se ob velikih spopadih in vojnah uničujejo danes še v vse večjem obsegu kot kedaj v zgodovini, more imeti le autohtono ljudstvo, ki je te vrednote ostvarjalo ter ima do njih primerno spoštovanje. Tuji narodi na tuje vrednote gledajo drugače kot na svoje lastne. Zato ozir na evropsko varnost in na ohranitev miru imperativno nalago dolžnost kar najskrbnejšega upoštevanja tega osnovnega dejstva.

Mnoge izmed sil, ki nastopajo v medsebojni igri ter oblikujejo usodo Srednje Evrope, imajo svoje prijemališče izven njenega prostora. Pri sledečem opisu bomo osvetlili vsaj nekatere, ki se nam zde danes najvažnejše.

Mednarodno-politični pomen Srednje Evrope.

Posest srednjeevropskega prostora je v svetovno-političnem pogledu neizmerne važnosti. Velesila, ki bi si zagotovila njegovo trajno posest, bi bila skoraj sinonim za Evropo, brez dvoma pa za kontinentalni del. Njen vpliv pa bi bilo čutiti tudi daleč preko evropskih mej in tudi s svetovnih morij ga ne bi bilo lahko izločiti.

Če motrimo položaj z gospodarskega stališča, ki je tudi

za razplet sedanjega konflikta - kar zadeva germansko ekspanzijo - najbolj merodajno, lahko brž presodimo dalekosežnost in pomembnost pričakovane odločitve. Priključitev Avstrije k Nemčiji leta 1938 je nemogočila vsako strateško pomembno obrambo evropskega vzhoda in jugovzhoda. Popolna zasedba Češke je dopolnila nemški vrhunski oboroževalni program in omogočila nagli razplet vojne s Poljsko. Četrta delitev Poljske je bistveno ojačila nemško agrarno produkcijo ter odprla najvažnejša pota do davno zaželene Ukrajine. S posestjo vsega Balkana, s prihodom do samih vrat Trsta, so se odprle Nemcem prej neslutene perspektive možnosti napada na bližnji Vzhod, rasel je apetit in rodila se je ideja germanske svetovne nadvlade. Oprt na vse te pridobitve se je Hitler s prepričanjem v zmago lotil težavnega napada na Rusijo ter bi kot Napoleon našega časa tudi uspel, če se ne bi posrečilo še v zadnjem trenutku s skrajnim naporom združenih narodov položaj na drugih točkah bistveno popraviti v svojo korist. Nobenega dvoma ni, da bi Nemčija z odprtimi rokami sprejela danes tudi najmanjšo možnost miru, pod pogojem, da lahko obdrži vsaj glavni del svojih pridobitev v Srednji Evropi. To bi ji omogočilo, da bi po krajšem oddihu svoje imperialistične načrte izvedla brezkompromisno do konca. Pa tudi, če se Nemcem njihov zadnji namen ni posrečil, je vendarle dejstvo, da tvori Srednja Evropa ter v njej zaslužnjeni narodi skoraj neizčrpen vir zakladov in delovnih sil, ki so vprežene v nemški bojni voz in ki vsaj posredno omogočajo in povzročajo dolgotrajnost vojne, strahotno uničevanje ter obubožanje velikega dela Evrope.

Če bi zmagovalci po končani prvi svetovni vojni pravilno in pravično ocenili pomen Srednje Evrope, bi bila možnost sedanje svetovne vojne verjetno minimalna. Če je usoda, ki vlada med narodi in njihovimi voditelji, dopustila, da je prišlo do današnjega stanja, potem moramo z višjega evropskega stališča sprejeti z neizmernim spoštovanjem do strahotnih žrtev sedanje vojne ta njen sklep na znanje z zavestjo, da morajo pasti prav milijoni žrtev zato, da bo iz njihove krvi vzknilo seme novega evropskega miru in reda, predvsem tudi za slovanske narode Srednje Evrope, ki največ trpe.

Kakor nam je razumljiva iz značaja vsega nemškega naroda težnja nemškega imperializma po brezmejni ekspanziji, po brezobzirnem podjarmljenju drugih narodov, ki jih smatra zgolj za mater objekt njegovega življenjskega prostora (geopolitična tendenca, ne zgolj trenutni svetovni nazor!), po svetovni nadvladi, po plutokratiziranju lastnega sistema, tako in nič manj bi se nam zdel naraven vdor v ta prostor v danih okoliščinah od nasprotne strani, od Vzhoda. Tudi za ta vdor bi bili merodajni isti nagibi, odločile isti razlog nezavarovanosti prostora zaradi nepopolne organizacije, ki je na njem obstojala. Če se to ni zgodilo, ni zasluga niti prvega, ki je prehitel, niti drugega, ki je zamudil svoj čas. Za varnost Evrope in za mir prihodnjih rodov je važno, da se ta možnost več ne dopusti. Če je igra usode zaenkrat zapletla v uničujoč boj vse sile, ki so ogrožale mir, še ni rečeno, da se bo taka usodna igra ponovila ob priliki druge potrebe.

Razkosanost ozemlja po končani vojni leta 1918, mnogi notranji nesposobni režimi, slaba francoska zunanja politika, ki je vsiljevala svoj vpliv v Srednji Evropi pod kriteriji sekundarnega pomena - svoje lastne varnosti, vse to se je sedaj dovolj jasno pokazalo kot pomanjkljivo, kot nevredno delo. V izogib prihodnjih napak je treba novi red postaviti na zdrave in npravne temelje, ki so dani v naravi stvari samih. Atlantska karta je prvo in če se v celoti izvede, najtrdnjše jamstvo za srečen začetek. Nič ni, kar bi moglo položaj v Srednji Evropi bolj razbistriti, nič, kar bi moglo vse pozitivne sile v tem prostoru boljše usmeriti k istemu, skupnemu evropskemu cilju, kot prav princip pravice za vsak narod, pa naj bo majhen ali velik. Pri tem ne vidiijo ti narodi prav nikake ovire, da ne bi v večjih skupinah za naloge kontinentalne ali svetovne važnosti skupaj in dogovorno nastopali v evropskem svetu.

Gospodarski razvoj Srednje Evrope.

O pravem gospodarskem razvoju Srednje Evrope vsaj v omejenem obsegu lahko govorimo pravzaprav šele po letu 1918. Vse, kar so te dežele pomenile pred tem časom v gospodarskem pogledu,

ni bilo več, kot najosnovnejši začetki racionalnega agrarnega gospodarstva ter prvi zametki industrializacije v najnaprednejših deželah, zlasti na Češkem ter v nekaterih predelih Avstrije. To zaostalost v gospodarskem oziru si lahko razlagamo deloma tudi iz reakcionarnosti in konservativnosti nekdanjih režimov, ki so vladali v teh deželah.

Po svetovni vojni so novonastale nasledstvene države vsaj v neki meri bile res svobodne in samostojne, vsaj kolikor se tiče gospodarske iniciative. To iniciativo so te države sicer v glavnem razvile, toda ne tako, da bi s tem mogle svoj gospodarski položaj bistveno spremeniti. Težišče srednjeevropskega gospodarskega problema je bilo umetno preložena na politično področje, kipa sta ga prav prvih petnajst let po vojni izvrstno obvladovali obe premagani državi, Nemčija in Avstrija.

Kakor že zgoraj omenjeno, so nemške manjšine izven okvira omenjenih dveh držav poleg polne politične, narodnostne in kulturne zaščite, imele še to prednost, da so obdržale v svojih rokah domala vsa posestva in ves kapital, ki so ga imeli pred vojno kot umetno naseljeni nemški otoki na razpolago od države, da bi se germanizacija autohtonega prebivalstva kar najbolj pospeševala. Poleg tega sta obe nemški državi uživali vso možno finančno podporo zmagovalcev za svojo gospodarsko obnovo ter predvsem tudi za obnovitev tekme v oboroževanju, če bi se vsaj nemškim pe tim kolonom v nasledstvenih državah bila omejila njihova vsemogočnost, bi mogle te države s političnimi sredstvi preprečiti dotok denarja, ki je bil potreben za to, da je izpodkopal notranjo moč teh držav in da je do popolnosti izgradil peto kolono, ki je postala usodna celo za večje tvorbe.

Z izjemo nekaterih poedincev, ki so našli milost v očeh predstavnikov tujega, predvsem nemškega kapitala, so male države životarile in ne živele polno življenje samostojnega naroda. Padale so iz ene gospodarske krize v drugo in čeprav se to ni kazalo na zunaj v taki obliki, da bi ljudje umirali od lakote - saj so bili ti narodi po veliki večini zadovoljni že z najskromnejšimi živili - je bil vendar narodni dohodek tako nizek, da so že samo po tem spadale v kategorijo držav druge vrste.

Cena kmetijskih pridelkov, ki so predstavljali glavni pridelek teh držav, je bila pod nivojem proizvodjalnih stroškov. Razlika je šla seveda na račun znižanja življenjskega standarda prebivalstva. Znižanje tega standarda je nadalje povzročilo ponovno zmanjšanje javnih dohodkov, kar je zopet onemogočalo vsa-ka pomembnejša javna dela, tembolj, ker tujih cenениh kreditov prav tako ni bilo na razpolago. Položaj je moral voditi v katastrofo na en ali drugi način: bodisi v socialno revolucijo, bodisi v popolno gospodarsko sužnost tujemu kapitalu ob žrtvovanju vsake lastne gospodarske samostojnosti ter kot posledice tudi politične samostojnosti. Toda, kakor se v podobnih primerih rado zgodi, se je tudi to pot. "Rešitev" je prišla v tretji najbolj svojstveni obliki.

"Obnovljena" Nemčija je v svojem skrajnem gospodarskem realizmu prinesla v mnogih ozirih popolno razjasnitev pojmov. Oprta na svojo mogočno industrijo, ki je bila s tujo pomočjo izpopolnjena do najvišje možne mere, je lahko producirala vse, kar je evropski jug in vzhod potreboval. Iz zakladnice svojih revolucionarnih pojmov pa je potegnila svojstven koncept novega gospodarskega reda. Ob popolni desinteresiranosti zahodnega sveta je Nemčija pričela organizirati gospodarstvo v Srednji Evropi z najbolj preprostim in cenениm sredstvom. Z odpravo zlate podlage ter z uvedbo dela kot podlage denarja je bila na neizrabljenem srednjeevropskem trgu ostvarjena najširša možnost plasiranja novega denarja. Na tem trgu kupljene surovine so bile zaradi industrijske predelave izvožene v Nemčijo ter tam kot superprodukt skoraj brez stroškov predelane v finalne izdelke, ki so bili zopet izvoženi nazaj na jug in vzhod. Vse to je bilo doseženo res samo s pomočjo izrabe nad potrebo velike kapacitete nemške industrije. Ker je tako Nemčija nenadoma razpolagala z ogromnimi dohodki, je mogla tudi mnogo več trošiti ter poleg tega še pričeti z zbiranjem zalog kmetijskih pridelkov. Pričela je tudi z dviganjem cen - kar je iz istih razlogov nadpovprečnega dobička lahko stvorila - in v Srednjo Evropo je navidez prihajalo blagostanje. Nivo kmetskega prebivalstva se je pričel dvigati nad beraške razmere. Politična nevarnost, ki je grozila

zaradi tega razvoja k popolni odvisnosti od nemškega narodnega gospodarstva, je bila sicer dovolj zgodaj opažena, toda demokratske države v svoji finančni politiki niso mogle dovolj hitro najti rešitve, ki bi predstavljala zadostno protiutež tej nevarnosti. Dumping, ki ga je SSSR vodila nekaj let preje proti gospodarstvu malih držav Srednje Evrope, je skrahiral ob izčrpanju začetnih zalog in pustil za seboj edino sled: cene, ki so požirale samo substanco narodnih gospodarstev kmetijskih držav. Proti nemškemu gospodarskemu navalu navidez ni bilo učinkovite obrambe - kakor tudi ne proti njenemu vojaškemu navalu v prvih letih sedanje vojne. Uvedba kliringov ter deloma trojnih kliringov je skoraj hermetično izključevala vsak vpliv svobodnega gospodarstva na kroženje dobrin v deželah Srednje Evrope. Ta krožni proces bi lahko še dokaj časa trajal, če ne bi Nemčija v svoji oboroževalni mrzlici pričela zaostajati s svojimi dobavami industrijskih izdelkov. Zaradi dolgih čakalnih terminov je pričela kupna moč marke kljub pogodbeno fiksiranemu stalnemu tečaju zopet popuščati. Toda v tem trenutku je razvoj že tudi prišel do svoje popolne rešitve, kakor so si jo v svoji genijalnosti zamislili voditelji nemškega gospodarstva: Nemčija je s sredstvi in žulji narodov Srednje Evrope nakopičila v svojih rokah vse dosegljive zaloge blaga, zlasti kmetijskih proizvodov. Produkcijska kapaciteta teh držav s svojim počasnim razvojem ni mogla slediti tempu, s katerim so naraščale potrebe in apetit Nemčije. Poleg tega je razmerje med ceno, še neplačano množino kupljenih zalog ter možnostjo protidobav kazalo na nemško stran klirinškega računa optimum. Zato je prišla ura, ko se to razmerje lahko še malo popravi v nemško korist. Z vojaško zasedbo malih držav je prišla Nemčija nele zastonj do posesti vseh že nakupljenih zalog, temveč je mogla s svojo politično oblastjo v teh deželah tudi poživiti voljo za dvig produkcije, ki je že zelo padla.

V dostojni razdalji je nemškemu gospodarskemu pritisku sledila tudi Italija. Ko so zahodne velesile uvidele vso nevarnost v polni meri, so jo poizkusile preprečiti s posojili in predujmi tistim državam, ki so jih vso povojno dobo obravnavale s tolikim nazaupanjem, medtem ko so trajno skrbele za ravno-

težje in zdravje nemških, madžarskih in avstrijskih financ. Bilo pa je prepozno. V tem trenutku bi bilo mogoče vsaj ostanek zalog še rešiti le tako, če se ne bi zahtevala sploh nobena jamstva. Proces kreditiranja je bil mnogo prepočasen v primeri s hitrejšim blagovno-kompenzacijskim obračunavanjem. Tako je nujno sledila usodna posledica, da je Nemčija ob lahkomišljeni neinteresiranosti Zahoda, ki je prepustil v eksploatacijo vso srednjo Evropo, ostvarila in zbrala prav iz tega prostora sredstva, ki so ji omogočila njegovo zavojevanje in zasedbo ter ki ji še naprej omogočajo ali vsaj bistveno pomagajo k nadaljevanju vojne. Nobenega dvoma ni, da bi se Nemčiji ta manever ob zadostni pazljivosti drugih narodov izven srednjeevropskega prostora lahko ponesrečil. Kljub vsemu njegovemu špekulativnemu značaju pa mu vendar ne moremo odrekati gotove mere genijalnosti ter predvsem izrazitega realizma, ki je znal nad vse stvarno oceniti vse v poštev prihajajoče psihološke in druge faktorje, ki so šele v podrobnostih utemeljili njegovo praktično uporabnost in veljavo.

Iz vsega povedanega je jasno, da v novem redu srednjeevropski prostor kot zakladnica prirodnih bogastev in delovnih rok tudi v gospodarskem pogledu zasluži posebno pozornost. Zaradi njegove izredne pomembnosti, ki jo lahko smatramo tudi za strateški faktor prvega reda, je nemogoče ter v interesu evropske varnosti nedopustno, da bi ta prostor obvladovala ali po njem širila svoj neomejeni vpliv katerakoli odhajajočih ga velesil. Treba ga je marveč kot celoto izvzeti iz velikih gospodarskih in imperialističnih tvorb Vzhoda in Zahoda, ga organsko formirati, pri tem pa izločiti iz njega dosedanje razkrojevalne vplive ter ga nato gospodarsko in strateško močno utrditi. Pravtako ga je treba potem, ko bo vse to izvedeno kot celoto vgraditi v sistem novega evropskega gospodarstva, toda organsko in odgovarjajoče njegovim naravnim funkcijam. Dokler pa bo predstavljal tako kot po zadnji vojni še vedno neke vrste res nullius, dokler bo vsem mogočim tujim silam služil za torišče njihovih bojev, dokler bo nesamostojen regulator napetosti med Vzhodom in Zahodom, toliko časa pa bo ostal punctum dolens vsega evropske-

ga prostora. Njegova osrednja lega, njegova naravna pota in zakladi bodo stalen mik velikim zunanjim silam, če ne bo zavlada-
lo okrog tega prostora ozračje, ki veje okrog močnih državnih
tvorb in v kakršnem ozračju gola realnost brž prežene vse sla-
be misli. "Sanitarni koridor" je danes bolj utemeljen kot kdaj-
koli poprej, le njegove dimenzije je treba povečati tako, da bo
razmerje med silami, ki ga bodo branile, ter onimi, ki ga bodo
napadale, zagotavljalo varno ravnotežje.

AUSTRIAM ESSE DELENDAM -

POGOJ EVROPSKE REŠITVE PRED NEMŠKO NEVARNOSTJO

Germanška politika habsburške monarhije in nje polom.

Po revolucionarnem letu 1848 je pričela habsburška monarhija izvajati najostrejšo germanizacijo podložnih slovanskih narodov, posebno na izpostavljenih obrobni točkah kot na primer na Koroškem in je s tem tudi z notranjimi političnimi dejanji dokazala, da je njena velikonemška koncepcija pač bolj germanška kot prusko malonemštvo, ki ^{je} svoji nepočakanosti in kratkovidnosti, zaletavosti hotelo Nemško Avstrijo potegniti iz njenega "misijonskega" srednjeevropskega področja. Danes to priznavajo tudi Prusi sami in je zelo značilno, kar pravi o tem K. Wirth v svoji knjigi: "Der grossdeutsche und der mitteleuropäische Traum von 1815 bis 1938" na strani 25: "Ueberblickt man 1848 in seiner Gesamtheit, so muss man feststellen, dass im Grunde die nationale Sehnsucht der Deutschen den Sieg davongetragen hat. Die Schmälerung des Gebietes, die ein Gelingen der preussischen Unionspläne bedeutet hätte, würde vermieden; Oesterreich wurde angetrieben, sich wieder lebhaft auf seine deutschen Eigenschaften und Pflichten zu besinnen, was in der absolutistisch-germanisierenden Epoche von 1851-60 und in der liberal-germanisierenden von 1861-65 zum Ausdruck kommt."

Rojstvo avstro-ogerskega dualizma leta 1867 se je izvršilo v znamenju oslabitve dinastične moči. Poraz pri Kraljevem Gradcu je prisilil Habsburžane, da so dokončno pristali vsaj na kvazi parlamentarni režim, ki je sicer ohranil vse fevdalno-stanovske usedline ter nemški značaj avstrijske vladavine in uprave, ki pa je vendarle nekoliko oslabil nemško nadvlado nad Podonavjem; v polnem razmahu je germanizacija pač mogla cveteti le pod popolnoma absolutističnim režimom. Toda kljub vsemu se iz "Nemške zveze" izključena Avstrija ni reformirala v federalističnem smislu, kar so soglasno zahtevali slovanski narodi, ki so tvorili v monarhiji absolutno večino nad vladajočimi Nemci in Madžari (Nemcev cca 11 milijonov, Madžarov cca 6 milijonov, Slo-

vanov pa cca 22 milijonov), temveč je bil uveden nemško-madžarski dualizem, ki je razdelil monarhijo v dve polovici ter parceliral slovanske narode med nemško in madžarsko hegemonijo. V ogrski polovici uvedeni režim se sploh ne bi smel imenovati niti kvazi parlamentarni, ker je madžarska manjšina gospodovala in strahovala večino (Slovake, Slovence, Hrvate, Srbe, Romune itd.) na način, ki bi je v obraz vsakemu parlamentarizmu. Germanizacijo je tu zamenjala madžarizacija. Za uslugo pa so Madžari postali iz dotedanjih sovražnikov najzvestejši zavezniki nemske politike. Obnovila se je zveza iz časov kralja Arnulfa in Rudolfa Habsburškega.

Dualizem je preprečil federalizacijo Avstrije. Tako se je Nemcem posrečilo obdržati odločilen vpliv na vodstvo države. Monarh je bil po izjavi Franca Jožefa v prvi vrsti "nemški knez". Tudi kraljevograški poraz ni izmodril dinastije, ampak je nadaljevala s svojo velikopotezno in dalekovidno germansko politiko in še naprej podpirala nemške težnje za germaniziranje Srednje Evrope. Trajalo je še celih štirideset let, predno so mogli avstrijski narodi z enako volilno pravico ugotoviti - nemško manjšino.

Prebujenje avstrijskih narodov je vkljub vsem nasilnim in umetnim oviram, ki so tako kmalu zopet nastopile po letu 1848, napredovalo. Nemški nadvladi so se izpodmikala tla. Sprva je kot protiutež proti frankfurtskim tendencam pridobivala na terenu takozvana "avstrijska" miselnost, ki so jo zastopali predvsem avstrijski Slovani. Čeh Palacky je izjavil, da bi bilo treba Avstrijo ostvariti, če je še ne bi bilo, s čemer je hotel reči, da je geo- in prometno-politična ter gospodarska povezanost Srednje Evrope tolikšna, da že priroda sama zahteva tudi državno organizacijo. Zgodovinski pomen te miselnosti in Palackyjeve izjave pa je seveda mogoče pravilno razumeti samo v njenem antagonizmu proti velikonemškim tendencam.

Toda nemško-madžarski absolutizem in hegemonizem je bil kakor dinamit, ki je razganjal slovanske narode. Vsi ti narodi so polagoma pričeli iskati svojo resitev izven okvira monarhije. Zato so se začeli pojavljati načrti za reorganizacijo Avstrije. Ker pa noben obnovitveni načrt ni mogel zajamčiti nemško-madžar-

ske nadvlade, zato so bili vsi že a priori obsojeni na neuspeh, ker jih je nemštvo odklanjalo.

Tako je moraj Franc Ferdinand svoj trialistični načrt plačati z glavo, četudi ta načrt še od daleč ni predstavljal pravilne rešitve srednjeevropskega vprašanja, saj je Franc Ferdinand reševal le dinastični problem, ne pa srednjeevropskega. Vkljub temu pa je bil nevaren nemško-madžarski hegemoniji pa tudi vsem onim, ki so le v razrušenju monarhije zrli možnost pravilne rešitve narodnih problemov. Zgodovinsko še ni točno ugotovljeno, kateri izmed obeh faktorjev ima večji delež pri njegovi smrti; razjasnjeno pa je vsaj toliko, da takratni nemško-madžarski oblastniki niso brez odgovornosti.

Zadnji avstrijski cesar Karol je končno sprevidel, ko je bila država že v agoniji, da za njo ni druge rešitve kot federalizacija. Toda tudi ta zadnji poizkus ob dvanajsti uri monarhije so zopet baš avstrijski Nemci soglasno odklonili. F.W.Förster v svoji znameniti knjigi "Europa und die deutsche Frage" takole slika propad te zadnje možnosti za rešitev monarhije leta 1917: "Bevor in diesem Sinne der Plan (za federalizacijo monarhije po narodnostih - op.) endgültig aufgegeben war, hatten Lammasch und ich im Einverständnis mit dem Kabinettsdirektor des Kaisers, von Polzer, die Führer sämtlicher österreichischer Nationalitäten zu einer Versammlung eingeladen, wo wir sie ersuchen wollten, für ein in dem oben präzisierten Sinne umgewandeltes Oesterreich eine Loyalitätserklärung abzugeben. Alle waren bereit, nur nicht die Deutschen... Unter Führung des Prinzen Auersperg verliessen sie demonstrativ den Saal".(Str.235/6)

Toda zakaj se je nemštvo tako krčevito in vztrajno borilo proti federalizaciji Srednje Evrope? Če se upošteva, da bi imeli Nemci v federaciji nele zajamčeno enakopravnost, ampak z ozirom na posest najvažnejšega prometno-političnega prostora tudi dokaj privilegiran gospodarski položaj, potem je zapadnemu demokratičnemu človeku pač težko razumeti, zakaj Nemci niti ob dvanajsti uri monarhije na federacijo niso pristali.

Nemci tega niso storili iz dveh razlogov, ki so danes vsemu svetu že popolnoma jasni. Prvi in glavni razlog je tista

usodna nemška miselnost, ki se je preko prusovstva in "švarcenbergovstva", razvila v vsenemštvo in hitlerizem. F.W.Förster je v svoji že omenjeni knjigi nastanek, razvoj in značaj te miselnosti tako prepričevalno in mojstersko opisal, da lahko odpade vsako nadaljne objasnjevanje. Enakopravnosti in svobode drugih narodov Nemci enostavno ne prenesejo, posebno ne Prusi ter obrobni koroški ter štajerski Nemci. Zanje so merodajne devize o gospodujočem narodu (Herrenvolk), "sila gre pred pravico" in podobno. V nemškem narodu kot celoti so se porušili temelji krščanske omike. Državna skupnost drugih narodov z Nemci na temelju enakopravnosti in svobode je postala nemožna stvar. Edina izjema je Švica, kjer pa je taka enakopravna skupnost že od vsega početka obstojala. Pa tudi ta skupnost je bila že v resni nevarnosti.

Da so tudi avstrijski Nemci in Habsburžani bili že sredi 19. stoletja velenemško nastrojeni je izpovedal sam avstrijski cesar Franc Jožef, ko je jeseni leta 1862 izjavil na kongresu nemških juristov na Dunaju: "Ich bin vor allem Oesterreicher, aber entschieden deutsch und wünsche den innigsten Anschluss Oesterreichs an Deutschland." K.Wirth, iz čigar že omenjene knjige posnemamo to izjavo, jo tolmači tako: "Diese Worte zeigen, wie grossdeutsch damals grossösterreichisch bedeutete..."

Isti avtor na osnovi analize mišljenja in delovanja vodilnih nemških politikov habsburške monarhije - posebno Schwarzenberga - zaključuje, da je zgodovinski pomen habsburške Avstrije za razvoj nemstva v tem, da je s svojo mogočno državno organizacijo, ki jo je popolnoma obvladala nemška manjšina, iz katere je bila tudi dinastija, vrsila - germanizacijo Srednje Evrope: "Gerade das habsburgische Reich ist ein anschauliches Musterbeispiel für das langsame Werden des Nationalen, die Möglichkeit der Beeinflussung durch den Staat... Die Eindeutschung der Slawen durch die Ostsiedlung des Mittelalters beweist diese Tatsache unwidersprechlich. Schwarzenberg hatte sie auf das Schärfste erfasst." (Str. 57/8). Za Schwarzenbergom pa vsa Nemška Avstrija, ves nemški "Herrenvolk" habsburške monarhije, ki je od tedaj ostal zavestno velenemški in se je razvil posebno v obrobnih predelih Koroške in Štajerske v vsenemškega in

hitlerjanskega. S tem so razložene vse "skrivnosti" avstrijskih protifederalističnih tendenc, volilnih sistemov, šolstva, uprave in tako dalje in končno tudi "skrivnost" enodušne odločitve Nemške Avstrije za Anschluss leta 1938 in "skrivnost" najbolj fanatičnega hitlerizma, ki je domoval baš v - Nemski Avstriji.

Madžar Eötvös je v svoji razpravi "Ueber die Gleichberechtigung der Nationen in Oesterreich" (Pešta 1850 str.19) napisal: "Die Grundlage aller nationalen Bestrebungen ist das Gefühl höherer Begabung, ihr Zweck ist Herrschaft. Dem widerspricht es nicht im Geringsten dass dort, wo die Interessen verschiedener Völker sich kreuzen, nicht die eigene höhere Begabung eines einzelnen Volkes, sondern das Prinzip "Gleichberechtigung" aller Nationen aufgestellt wird. Ich frage: Hat man je den Ruf nach Gleichberechtigung von einem Volke vernommen, das entweder eine Vorherrschaft oder auch nur die Gleichberechtigung wirklich besass? Die nationalen Bestrebungen sind unvereinbar mit den Grundsätzen der Freiheit und Gleichheit und können ihr Ziel nur durch Auflösung aller jetzt (1850) bestehenden Staaten erreichen."

Da so si Madžari ta Eötvösov nauk temeljito prisvojili in postali tekem 19.stoletja zastrupljeni s podobno hegemonistično obsedenostjo kot Nemci, je drastično razvidno na epizodi iz zadnjega poglavja Tiszove politične karijere, ki jo opisuje Kleinwächter v svoji knjigi: "Der Untergang der Oesterreichisch-ungarischen Monarchie" (Str.71): "Wenige Monate vor dem Zusammenbruche der Monarchie fuhr Graf Tisza in einem Tone, der vielleicht der Dienerschaft auf seinem ungarischen Landgute gegenüber möglich war, eine südslawische Abordnung mit herrischen Worten an und schrie ihr ins Gesicht: Wir werden euch zerschmettern..."

Pri taki nemško-madžarski miselnosti bi se nujno mogla porusiti vsaka srednjeevropska federacija, pa naj bi bila ostvarjena z ali brez njihovega pristanka, če bi ta federacija vsebovala tudi Nemce in bi bila osnovana na načelu narodnostne enakopravnosti in svobode.

Drugi razlog, ki Nemcem ni dovoljeval pristanka na fede-

racijo, pa je bila zavest, da so priseljeni na ozemlje, ki je bilo pred nekaj stoletji kompaktno naseljeno po Slovanih, zlasti Slovencih. V resnično enakopravni in svobodni federaciji bi se morda slovansko jedro izluščilo iz germanskega okvirja ter bi mogla Nemcem postati ogrožena posest tistega ozemlja, ki je geopolitično in gospodarsko najvažnejše v Srednji Evropi. V kolikor je bil ta strah prazen, je drugo vprašanje. Dejstvo pa je, da so se Nemci tega resno bali (Hitler: Mein Kampf). Vsaj njihova propaganda o nevarnosti slavizacije je uspešno delovala. Brez dvoma pa je pri Nemcih zmagala misel, da bi federacija utegnila hoditi druga pota kot Nemčija in bi popolnoma ustavila njen pritisk na vzhod (Drang nach Osten); potem bi jim seveda udeležba pri federaciji mogla le škoditi. Razbitje monarhije bi jim več koristilo, ker bi jim omogočilo združenje z Nemčijo in bi njihovo avstrijsko ozemlje služilo kot najodličnejše strateško izpadno ozemlje v bodočnosti. Sedanja vojna je te nemške račune v celoti potrdila.

Nemcem torej kako iskreno sodelovanje s srednjeevropskimi slovanskimi narodi v nobenem slučaju ni konveniralo. Rajši vojno kot federacijo. Zmaga bi jim prinesla dosego cilja, poraz pa le njeno odložitev. Federacija, nasprotno, bi pa bila mogla dokončno preprečiti njihove osvajaalne namene. Prisilno ostvarjeno federacijo bi, kakor že povedano, sami porušili.

V vseh nemških kalkulacijah pa igra ozemlje Gornje Štajerske in Koroške ter dunajski prometni vozec najodločilnejšo vlogo. Dokler so Nemci v neosporjeni posesti tega strateškega prostora, morejo usodepolno vplivati na vso Srednjo Evropo. Ta prostor pa so pridobili le z nasilno germanizacijo. Za ta prostor gre več ali manj nepretrgana borba med Nemci in srednjeevropskimi Slovani, predvsem Slovenci, od devetega stoletja dalje. Slovenci so bili tekom stoletij potisnjeni skoraj do Drave, vendar imena prebivalstva, zemlje in naselij vključno načrtni germanizaciji kažejo še danes slovensko poreklo in izvor. Tu je Gradec ponemčen v "Graz", tu je knežji kamen na Gosposvetskem polju, ki jasno priča o svobodno voljenih knezih samostojne slovenske Karantanije. Tu je vojvodski stol, ki dokazuje, da so še^V pozni srednji vek vplivali slovenski obredi ustoličenja celo

na nemške vladarje ^{x.)} itd, itd.

Nemška armadna komanda je izdala leta 1941 popis osvobodilnih bojov na Koroškem po letu 1918. V predgovoru podaja kratko zgodovino naselitve tega ozemlja po Slovencih in priznava - podobno kakor že spredaj citirani K.Wirth -, da je kralj Arnulf v svoji politični dalekovidnosti izvajal germanizacijo tega področja. V resnici je bil tu položen vogelni kamen za vse nadaljno nemško osvajanje Srednje Evrope.

+

Ni čuda, če je končno taka nemška politika doživela z razsulo habshurške monarhije svoj zgodovinski polom. Dvaindvajset milijonov avstrijskih Slovanov je spoznalo, da je njih funkcija v habshurški monarhiji samo ta, da tvorijo "misijonsko" področje za germanizacijo, ki jo je od vsega početka izvajala nemška manjšina, gnana po svojih pangermanističnih stremeljenjih, germanizacijo, ki se ji je pozneje pridružila tudi madžarizacija. In odločili so se, da v takem državnem nestvoru nočejo več prebivati.

Srednja Evropa po pariškem miru 1919.

V pravo Srednjo Evropo spadajo predvsem Poljska, Češko-Slovaška, Ogrska, Avstrija, Jugoslavija in Rumunija. Z vsem tem ozemljem razpolaga v sedanji vojni os, bolje Nemčija. Če bi Nemčija imela neosporjeno to področje, bi ga v kratki dobi z znanimi nasilnimi sredstvi popolnoma zgermanizirala in bi si ostvarila tako vellesilo, ki bi ji prej ali slej pripadla nadvlada sveta.

Večino predpogojev za to pot je ostvaril pariški mir sam. Brez dvoma je antantina diplomacija imela najboljšo voljo, da prepreči nemško nevarnost. Prepoved oborožitve Nemčije, prepoved pri-

-----
x.) Glej stran 74 sl.

ključitve Avstrije, ustanovitev narodnih držav kot Poljske, Češko-Slovaške, Jugoslavije itd. to dokazujejo. Vendar se je vsa ta diplomatska zgradba v kratki dobi zrušila in se je združiti tudi morala. Kaj je pogrešila mirovna konferenca?

Antanta ni upoštevala tiste nemške miselnosti, ki je sprožila že prvo svetovno vojno. Proti tej miselnosti ni postopala z vso nujno doslednostjo. Vse, kar si je Nemčija s silo pridobila, bi se ji bilo moralo zopet odvzeti. Poljakom, Čehom, Slovakom in Slovencem bi se bile morale priznati narodno-zgodovinske zahteve. Vse strateške anomalije kakor Poljski koridor, nemška vzhodna Prusija in Nemška Avstrija in podobno bi morale odpasti.

Predvsem je bila Nemška Avstrija najbolj nesrečna tvorba pariškega miru; četudi je imela geopolitično najvažnejši prostor Podonavja, ni mogla pritegniti nase novih nasledstvenih držav v kako zvezo, ker je bila nemška miselnost še vsem sosedom v preživem spominu in Habsburžani skrajno zasovraženi. Zato je^Z neodoljivo silo že od vsega početka mislila le na priključitev k Nemčiji.

Češko-Slovaška je imela ravno radi ostvaritve Nemške Avstrije tako neugodno strateško lego, da ob krizi leta 1938 na uspešno obrambo niti misliti ni mogla. Še slabši strateški položaj pa je imela, kakor smo že videli, Jugoslavija, posebno Slovenija. Pariške konference niso upoštevale niti skromne želje po ozkem koridorju med Češko-Slovaško in Jugoslavijo skozi Gradiščansko, čeprav seveda tak simbolični koridor ne bi bil bistveno rešil strateškega vprašanja.

Od avstrijskih dežel sta bili samo severna Tirolska in Solnograška čisto nemški deželi, dočim sta imeli Gornja in Nižja Avstrija, posebno Dunaj znatno češko manjšino, Južna Štajerska in Južna Koroška pa autohtono slovensko prebivalstvo.

Češki kralj Otokar je v boju z Rudolfom Habsburškim izgubil

Gornjo in Nižjo Avstrijo. Leta 1918 pa bi tju pravilno morali Čehi dobiti od Nemcev nazaj, ker so topot bili oni zmagovalci.

Pariška konferenca pa je n.pr. Slovincem vzela še to, kar jim je celo nemški habsburški monarh končno sam priznal. Odredila je nesrečni plebiscit za Južno Koroško, ki je po manifestu cesarja Karla bila priznana Sloveniji. x.)

-----
x.) Glej str. 37a

x.) Manifest cesarja Karla z dne 16. oktobra 1918 se glasi:

"Mojim zvestim avstrijskim narodom!"

Avstrija naj postane po volji svojih narodov zvezna država, v kateri tvori vsak narod (Volkstamm) na ozemlju, kjer je naseljen svojo lastno državnost.

Do narodov, na katerih samoodločbi bo osnovana nova država, se obračam s pozivom, naj pri velikem delu sodelujejo z narodnimi sveti, ki naj - sestavljani iz državnih poslancev vsakega naroda - uveljavljajo koristi narodov med seboj, kakor tudi v obče-
vanju z Mojo vlado.

Dunaj, 16.10.1918.

Karl, s.r.

Hussarek, s.r.

(Ta manifest povzemamo iz "Laibacher Zeitung" 18.10.1918. št.240.)

+

Koroški Slovenci so imeli enega državnega poslanca, ki je bil izvoljen v volilnem okrožju Velikovec in bi bili torej zastopani v slovenskem narodnem svetu ter bi tvorili skupno z ostalimi Slovenci lastno državnost.

Če bi Nemci uveljavljali načelo, naj bi v slovensko državo prišlo samo velikovško okrožje, kjer je bil slovenski koroški poslanec izvoljen, bi potem načelu pripadlo slovenski državi tudi vse ponemčeno ozemlje velikovškega volilnega okrožja severno od Velikovca. Zato bi bilo glede Južne Koroške gotovo prišlo do kompromisa tako, da bi se volilna okrožja formirala po narodnostih. Volilna okrožja na Koroškem so bila namreč namenoma narodnostno pomešana in je vsako okrožje imelo del Južne in del Severne Koroške, da ne bi Slovenci imeli poslancev.

Avstrijska republika niti tedaj ne bi imela jamstva za obstoj, če avstrijski Nemci ne bi bili prežeti z vsenemško in hitlerjansko miselnostjo in bi bili soglasno proti priključitvi. Tudi v tem teoretičnem slučaju bi se bila izvršila nasilna priključitev kakor hitro bi se Nemčija zadostno okrepila. Na avstrijskih tleh je bil pač ključ do vse Srednje Evrope. Dokler so Nemci v posesi Štajerske in Koroške ter suvereno obvladajo tudi dunajski prometni vozeli in imajo povrhu še po vsej Srednji Evropi raztreseno svojo peto kolono, se Nemci osvojitvi Srednje Evrope ne bodo odrekli in bodo ta strateški in gospodarski ključ svojega imperikalizma hoteli imeti za vsako ceno v svojih rokah.

V Društvu narodov se je napol oficiozno razpravljalo o popolni razdelitvi Avstrije, potem ko so merodajni uvideli, da je bila njena ostvaritev v vseh ozirih pogrešena stvar. Do pravočasne razdelitve pa ni prišlo, verjetno tudi radi tega, ker niti Češko-Slovaška, niti Jugoslavija ne bi bili hoteli sprejeti Nemcev v svoje okrilje kot polnopravnih državljanov, ker sta nemško mentaliteto le preveč dobro poznali. Tudi takrat se z ozirom na mentaliteto Nemcev niso bili napravili logični zaključki.

Nemškega naroda od te usodne miselnosti ni mogoče drugače ozdraviti, kakor tako, da se z njim postopa na isti način, kot si on zamišlja in izvaja postopanje z drugimi narodi. Jasno je povedal Forster, "dass es nur durch eine vollkommene Niederwerfung der deutschen Macht möglich sein werde, der Wahrheit Luft zu schaffen und einer künftigen Verständigung den Weg zu bereiten". (str. 495). Vsaka sentimentalnost bi bila škodljiva in bi znova postala usodna za vso Evropo in za svetovni mir.

Madžari so v miniaturni vodili in mogli voditi isto hegemonistično politiko kot Nemci predvsem zaradi ozemeljsko politične neposrednosti z njimi. Zavedali so se, da tvorijo skupno z Nemško Avstrijo zagozdo med severnimi in južnimi Slovani. Ta zagozda je

po prvi svetovni vojni onemogočala uspešno vojaško sodelovanje Male zveze še v korenini. Poleg avstrijskega je madžarsko ozemlje služilo Nemčiji za pritisk proti Č. ško-Slovaški in Rumuniji ter za vojaški pohod proti Jugoslaviji. Tudi, če bi Madžari hoteli voditi drugačno politiko - takih stremeljenj na Madžarskem ni manjkalo (Teleky) -, bi bila radi izpostavljenosti nemškemu pritisku obsojena na neuspeh. Tudi s tega vidika je evidentno, da ni mogoče misliti, na solidno, pravično in evropsko varnostno ureditev Srednje Evrope, dokler bosta Štajerska in Koroška v nemških rokah in dokler bodo Nemci suvereno obvladovali dunajski prometni vozeli.

Geopolitična in gospodarska povezanost Srednje Evrope je jasna. Vsi številni povejni načrti in poizkusi za gospodarstvo in politično povezanost tega prostora izhajajo bistveno iz tega osnovnega spoznanja. Vsi načrti pa so se v glavnem razbili na tem, da te skupnosti ne bi bilo možno ostvariti brez označenega germaniziranega dela Avstrije. Z Nemci pa razen morda Madžarov nobena nasledstvena država ni hotela sodelovati. Njihovo odklonilno stališče je bilo utemeljeno. Pojavili bi se poizkusi restavracije zasovraženih Habsburžanov in z njimi poizkusi za nadaljevanje stare nemške imperialistične politike ali pa bi Nemci to državno tvorbo minirali tako, da bi prej ali slej postala plen Nemčije.

Ob pomanjkanju logične in neizprosne doslednosti je mirovna konferenca bila prisiljena opustiti misel na srednjeevropsko federacijo in je zato razdrobila to geopolitično in gospodarsko celoto. Zato je seveda postala nemogoča smotrena medsebojna politična in gospodarska organizacija tudi ostalih nenemških nasledstvenih držav in so vse te države polagoma postale igrača nemškega osvajalnega pohlepa. Poljska se je čutila sicer toliko močno, da je videla le ogroženost drugih, pa se je s tem sama pokopala. Balkanske države bi se bile brez dvoma rade naslonile na večjo

srednjeevropsko federacijo, ker bi se v širši federaciji lažje medseboj sporazumele kakor izolirano s svojimi neposrednimi sosedi. Tako pa je tudi Balkan ostal razcepljen na manjše skupine.

Rešitev srednjeevropskega vprašanja je bila torej na mirovni konferenci iz temelja pogrešena. Nemci so bili doslednejši. Še predno so to vojno dobili in čeprav morajo računati s tem, da jo bodo izgubili, so vendar takoj po zasedbi slovanske Srednje Evrope pričeli z izvedbo svojega načrta. Začeli so seliti Poljake in Slovence iz področij, ki jih smatrajo za strateško važne. Zanje je srednjeevropski problem jasen in lahko rešljiv brez vseh sentimentalnosti. Ali bo to za stvarilce prihodnjega miru dovolj jasen kažipot?

Avstrija - Hitlerjeva odskočna deska za drugo svetovno vojno.

Da samostojna Avstrija ne more obstojati poleg močne Nemčije, se je moglo predvidevati od vsega početka. Z okrepitevijo Nemčije se je moralo tudi računati z priklopitvijo Avstrije k njej. Prepoved priklopitve je avstrijski hitlerizem le še bolj krepila. Ves razvoj hitlerizma dokazuje, da srednjeevropsko vprašanje po prvi svetovni vojni ni bilo pravilno rešeno. Za imperialističen in vsenemški nacionalizem je bila Avstrija najbolj zapeljiva vaba, kot si jo je možno misliti. Posest vsega avstrijskega ozemlja pomeni posest najvažnejšega strateškega ozemlja v Srednji Evropi. Avstrija jih je spominjala na večstoletno nemško nadvlado nad Srednjo Evropo. V njej so videli najprimernejše sredstvo za naglo porušenje toliko osovraženega pariškega miru in možnost zopetne ter dokončne osvojitve cele Evrope.

Dejansko se je začela tu in ne v Sudetih ali pri Gdanskem druga svetovna vojna. Tu je bila dovršena popolna obkolitev Češko-Slovaške in po njej tudi Poljske. Od tu se je nadaljevala

vojna proti Jugoslaviji in Grčiji, ker je imela Nemčija iz Avstrije odprto pot skozi Madžarsko v Rumunijo in Bolgarijo ter obenem neposredno mejo z Jugoslavijo. Avstrijsko ozemlje je tedaj Nemčiji omogočilo naravnost lahkotno zavojevanje cele Srednje Evrope brez bistvenih vojaških izgub; italijansko sodelovanje je bilo čisto brezpomembno. Nemčija je zaradi svojega avstrijskega strateškega handikapa ohranila svojo vojaško silo skoro neokrnjeno za nadaljno vojskovanje, neglede na to, da je svoj vojaški, predvsem pa vojno-gospodarski potencial bistveno povečala.

Avstrija je torej služila Hitlerju za ono odskočno desko, s pomočjo katere je v tej vojni gotovo dosegel svetovni rekord v osvajanju. Ta najodličnejši strateški položaj je Hitlerju ostvaril pariški mir. Da se je Nemčija mogla tako lahko odločiti za drugo svetovno vojno, je ravno Avstrija bistveno pripomogla. Nemčija je upravičeno in pravilno računala s tem, zanjo odličnim strateškim položajem. Če Avstrije ne bi bilo, in bi v nejnih strateško najvažnejših pridelih ne bivali Nemci, bi se bilo Nemčiji dosti težje odločiti za vojno. Prav gotovo pa bi bil potek vojne mnogo ugodnejši za ogrožene narode. Ostvaritev Nemške Avstrije je bila tedaj najusodnejša napaka pariškega miru. Tu je zarodek druge svetovne vojne.

Austria delenda est!

Kolikor že prej ni bilo jasno, je sedaj za vsakega evidentno, da bi Nemci polagoma germanizirali celo Srednjo Evropo, če bi bili v prejšnji ali bi v tej vojni zmagali. Ni dovolj, če je ves kulturni svobodoljubni svet proti temu. Preprečiti se tega za bošča ne bo več moglo, če se ogroženim narodom samim ne nudi možnost zanesljive obrambe. Kak zamotan svetovni položaj bi pa Nemci le enkrat ujeli in ga uporabili za zavojevanje Srednje

Evrope. Če bi stokrat propadli, bi poizkusili še stoekrat, dokler jim ne bi uspelo. Le če bodo ogroženi narodi Srednje Evrope po tej vojni dobili geopolitične, strateške in gospodarske pogoje za možnost učinkovite obrambe proti germanskemu imperializmu, bodo Nemci končno morali opustiti take poizkuse.

Možnost obrambe se bo ogroženim narodom Srednje Evrope nudila predvsem šele tedaj, če se izbiže nemško-madžarska zagozda med južnimi in severnimi slovanskimi narodi Srednje Evrope. Za pravilno rešitev srednjeevropskega vprašanja ni nobena žrtev prevelika. Saj bo še tako idealna in dosledna rešitev srednjeevropskega vprašanja komaj odtehtala hekatombe žrtev in krvi, ki jih je germanski imperializem in njegov furor teutonicus povzročil slovanskim narodom Srednje Evrope, vsej ostali omikani Evropi in vsemu miroljubnemu svetu tekom stoletij, predvsem pa v obeh svetovnih vojnah.

Pravilni rešitvi srednjeevropskega vprašanja so napoti Nemci na Gornjem Koroškem, Gornjem Štajerskem, na Gradiščanskem (kjer živi okoli 70.000 Hrvatov) in v obeh Avstrijah (dunajska kotlina - donavska vrata). Mnogi, ki sicer čutijo, da je prav tu strateški ključ germanskega imperializma, se ob odločilnem vprašanju, kaj napraviti po sedanji vojni s temi Nemci, ustavijo in ne vedo izhoda. Toda prav ta gordijski vozal je treba presekat, ako naj bo Evropa po tej strašni vojni končno varna pred novimi nasilnimi poizkusi germanske nadvlade. Eno je po tolikih krvavih vojnih izkušnjah danes popolnoma jasno in iz vrhovnih interesov evropskega mira etično utemeljno: na tem prostoru ne more biti več mesta za kakršnokoli nemško suverenost, ako naj bo Evropa v bodoče varna pred novim germanskim navalom in njemu usodno sledečim svetovnim klanjem.

V okviru tega aksioma sta možni v glavnem dve načelni sklici:

1. Popoln izselitev vseh Nemcev s tega došedanjega-germanskega strateškega mostišča v Srednje Evropo ter dodelitev obeh Avstrij Češki, Gornje Koroške, Gornje Štajerske in Južne Gradišćanske do reke Rabice Sloveniji, Severne Gradišćanske pa Slovaški.

Vorarlberg, Tirolska in Salzburška - edine autohtone nemške dežele bivše Avstrije in ki leže izven strateško najvažnejše cone -, naj bi se pridružile deloma Švici, deloma pa Južni Nemčiji.

2. Izselitev tistih prebivalcev nemškega porekla, ki jih določa pristojna narodna vlada; za ostale Nemce pa opcija za prostovoljno izselitev ali prilagoditev državni narodnosti brez manjšinskih pravic.

Dosledna in korenita bi seveda bila le prva varijanta; druga bi pomenila kompromis, ki pa je, z namštvom vedno nevaren, posebno pa še, ko gre za strateško najvažnejše predele Srednje Evrope.

Z Madžari bi šlo lažje, kakor hitro ne bi bili več nemški sosede. Morali bi se pač odpovedati Slovaški zemlji na severu, ki so jo doslej uporabljali kot svoj življenski rezervar in slovenskemu Porabju. (X.)

Tretjega izhoda ni. Celo sami Nemci se tega zavedajo. V januarskem zvezku "Geopolitike" iz leta 1941 izvaja Hans - Joachim Voigt ob razmotrivanju prostora ob Visli, da se se slovanski "vtriljivci" (Eindringlinge) pred pritiskom nemških rodov morali umakniti in, da se je ta boj nadaljeval skozi vse nemško zgodovino. Noto pravi na strani 9: "Er (d r Kampf) kann nur mit der Verdrängung des einen Raumpartners enden. So wie eine enge Wohnung für zwei grosse Familien zu Streit und Hass führt, genau so ist es im Leben der Völker. Droht ein Volk in einen Raum zu ersticken, nur weil andere Völker in ihn eindringen, so muss es kämpfen, bis die

x.) Za madžarizacije slovaške zemlje navajamo pričevanje Angloža B. Newmana s pripombo, da velja isto v še povečani meri za slovensko Prekmurje, posebno pa za porabsko-slovenske ozemlje:

"Long before the War (1914 - 1918, op.) this policy of Magyarization was pursued... A young man who wanted to get on had to adopt Hungarian conditions, for practically all higher education was given only in the Magyar tongue. Even in elementary schools education was given only in Magyar from Slovak to Magyar. Actually, of course, it had only altered its language. To-day there are dozens of remarkably interesting cases where districts are changing back again: the younger generation speaks Slovak exclusively; the people over 30 speak Magyar, and usually Slovak as well... Much as I esteem the Hungarian, I cannot claim that he is a born ruler of subject races".

(Bernard Newman, Danger spots of Europe, London 1938, p. 270).

Eindringlinge herausgeworfen worden sind oder das Volk an biologischen Erstickungstod gestorben ist."

Obč Avstriji, predvsem pa Gornja Štajerska in Gornja Koroška so izrazit slovenski naselitveni prostor, v katerega so se naknadno vsilili dejansko le Nemci. Logično in dosledno njihovim lastnim načelom morajo biti vrženi ven ali pa se v prostoru zadušiti...

Trba je že na tem mestu povzeti smisel naših poznejših izvajanj v drugem delu razprave, da so Koroški in Štajerski Nemci kot predstraže nemškega prodiranja preko slovenske zemlje na severni Jadran najbolj zastupljeni del nemštva sploh, bolj prusovski kot Prusi sami. Tod je imelo po letu 1848 svoje najmočnejše postojanke avstrijsko velenemštvo, tod so bili in so še prosluli instituti za germanizacijo slovenske zemlje (Südmark - ustanova za gospodarsko germanizacijo - Schulverein - ustanova za jezikovno germanizacijo, itd.), tod je najbolj odmevalo strupeno geslo velenemškega liberalizma "Los von Rom", tod je po prvi svetovni vojni hitlerizem zajel vse, tukaj avstrijski krščansko-socialni režim ni imel nobene zaslombe. To so nesporna dejstva, ki jih ne more izbrisati nobena avstrijska propaganda, ker je ohranjenih vse preveč dokazov.

Sam Nemeč Förster je v svoji knjigi priznal: "Der unbelehrbare germanische Wille zum Dominieren musste mit dem Lebenswillen der westslawischen Völker eines Tages zusammenprallen - und mit der Entschlossenheit Europas diesen Lebenswillen Gerechtigkeit zu schaffen." (Str.179)

Isti Förster je vsemu svetu tudi dovolj jasno povedal: "Man will keine Donaufederation mit einer habsburgischen Oesterreich. Man fürchtet, dass dann selbst gegen den Willen des Habsburgers weiteste österreichische und ungarische Kreise sich ans Werk machen würden um aus der Restauration Habsburg eine Restau-

ration der alten Ordnung der Dinge zu machen". (Str.473) Nato pa dopolnjuje: "Wer die Dokumente und Kommentare aufs sich wirken lässt, der wird verstehen, dass Oesterreichs Mitgehen mit dem grosspreussischen Kriegsverbrechern es begreiflich machte, dass das Weltgericht die grosse und glänzende Episode Habsburg in der europäischen Geschichte abgeschlossen hat". (Str.476).

Austria delenda est je pogoj za sistematizacijo bodoče Srednje Evrope, pogoj za ohromitev germanskega imperializma, pogoj za bodočo evropsko varnost in svetovni mir. Likvidacija Avstrije v naznačenem smislu je predpogoj za osnovanje rešilne srednjeevropske unije od Baltika do Egeja.

NOVA SREDNJA EVROPA - OD BALTIKA DO EGEJA

Južno-severna slovanska unija v interesu evropske varnosti pred Germani.

Če razmotrivamo možnosti bodočih državno-političnih tvorb v Evropi, ne moremo molče mimo nekaterih dejstev, ki jih je postavil razvoj zadnjih let pred vojno ter tudi potrdil potek vojne. Taka dejstva so:

1./ Pariški mir ter njemu sledeče pogodbe tedaj postavljene problema nemške nevarnosti niso v celoti in zadovoljivo rešile. Predvsem je Nemčija deloma s pomočjo Avstrije in svojih umetno naseljenih manjšin rešila v novi čas vso svojo gospodarsko moč. Z efektivno pomočjo zahodnih sil in Amerike pa ji je bilo celo omogočeno, obnoviti popolnoma svojo industrijo ter postati prva gospodarska in vojaška sila na kontinentu. V dvajsetih letih je iz premaganca postal zmagovalec.

2./ Sistem razkosanih centralističnih ter strateško nezavarovanih nasledstvenih držav se ni obnesel. Prav tako ne sistem regionalnih paktov in zvez, ki so bile ustanovljene za varovanje ali za doseg ciljev nižje vrednostne kategorije (Mala zveza, Balkanski pakt itd). Te države so navznotraj večkrat pozabile na svojo glavno nalogo: zavarovanje pravic človeške in narodnostne osebnosti, na zunaj pa so se lovile za drugotnimi cilji mimo glavnega: zavarovanje državnega obstoja. Ena skupna nevarnost je ogrožala vse skozi dvajset let. In vendar se ni pojavila niti ena učinkovita skupna reakcija proti tej nevarnosti.

3./ Tuji vplivi, tudi v kolikor so bili nasprotni nemškemu, so bili obenem tudi škodljivi narodom tega prostora. Z iskanjem zgolj lastne varnosti, so pozabili zavarovati ta prostor ter so tako bistveno pripomogli h katastrofi. Razkrojevalnega boljše-

viškega vpliva, ki ga vodi nagib svetovne revolucije, niti ni treba posebej navajati.

4./ Nemška nevarnost je tako silna in v vsakem času tako aktualna, da je treba proti njej najti tvorbe, ki bodo sposobne trajnega in močnega odpora. Nevarnost mora biti odstranjena na vsej stični črti germanskega prostora, protipritisk pa trajno dovolj močan.

5./ Motiv, ki more narode voditi k odporu ter k boju za zavarovanje določenega prostora, je izključno le motiv lastne samostojnosti in svobode. Da je ta motiv dovolj močan, morata biti oba predpogoja res preje uresničena. Prizadeti narodi morajo biti, - kakor je pravilno spoznala Atlantska karta - samostojni in svobodni. Najbolj bistvenim znakom tega pa spada tudi gospodarska samostojnost, ki je doslej ti narodi še nikdar niso uživali. Seveda samostojnost ne izključuje združevanja v višje organske skupnosti in svoboda ne pomeni anarhije. Podreditev skupnim višjim interesnim enotam ter vezanost, kadar gre za upravičene interese drugih, sta najvišji obliki zrelega samostojnega in svobodnega naroda.

6./ Iz nujnosti, ki jih bo nalagal novi socialni red ter iz možnosti, ki jih nudi za take načrte velik prostor, sledi, da se morajo tudi nove politične tvorbe grupirati pod določenimi gospodarskimi vidiki v bolj zaključena področja. Pojem gospodarstva na velikem prostoru - analògno kot pojem zavarovanja na celotni fronti - je sicer narodni socializem prvi določeno imenoval. Tòda v politiki velikih zahodnih narodov je bil ta pojem že davno znan in izveden. Če se je nujnost njegove uvedbe tudi na gospodarski prostor kontinentalne Evrope šele sedaj pokazala, bo vendar zasluga tistega, ki bo to novost pravično in smotreno upeljal večja, kot tistega, ki je potrebi dal ime, a jo krivično in le zase smotreno izvajal.

7./ Srednja Evropa more postati regulator miru in evropskega ravnotežja le tedaj, če je nasproti velikim silam svojih sosedov na Zahodu in Vzhodu organizirana v močno gospodarsko in vojaško skupnost, vsaj dokler ne bo evropski mir z drugimi sredstvi zadostno zavarovan. Toda tudi to funkcijo more uspešno vršiti le tedaj, če bo uživala vso podporo velikih zahodnih sil. Vse to velja za čas, ko bodo predvidoma sosednji imperializmi vendar še nevarni ter dokler še ne bo najden višji skupni cilj evropskih narodov, ki bo gotovo nekoč povzročil, da se bodo izgladila med njimi dosedanja bistvena trenja.

Rešitev srednjeevropskega vprašanja po končani vojni je zelo preprosta. Ali ostane ta prostor neurejen ter kot tak postane plen enega ali drugega velikih sosedov, ali pa se združi v velik enoten blok, ki bo zanesljivo izoliral napetosti med Vzhodom in Zahodom. Nobene druge možnosti ni. Če se germanski pritisk ne zajezi z enim samim mogočnim jezom od Gdanska do Trsta, od Baltika do Egeja, če se mu pusti le ena sama odprta vrata, kakor se je to zgodilo leta 1918 z ustanovitvijo Nemške Avstrije, potem bo v nekaj letih ponovno izpodkovan ves varnostni sistem, pa naj ga jamči kakršenkoli varnostni pakt. Prav isto velja za drugi slučaj. Če se boljševizem spusti preko njegovih predvojnih mej v Srednjo Evropo pa naj bo to na eni sami točki, je zastoj vsak trud za zavarovanje evropskega miru. Ostala bi še ena možnost, kakor je bila že nekajkrat v zgodovini, predvsem na poljskem primeru uresničena: delitev Srednje Evrope med obema imperializmoma. Ta rešitev bi sicer bila v obraz vsaki pravičnosti z ozirom na male narode, ki bivajo na tem prostoru, toda kakor je pokazala prav sedanja vojna podelitvi Poljske tudi evropskemu in svetovnemu miru ne bi koristila. Za Srednjo Evropo pač ni druge rešitve kakor stvoritev močnega bloka avtohtonih ljudstev, poleg tega pa še učinkovito jamstvo zahodnega sveta za ohranitev takega stanja. Le pri taki

ureditvi se bo mogoče izogniti novim krvavim konfliktom in le pri taki ureditvi bo mogoče približati novi red načelom pravičnosti.

Južno-severna slovanska unija je najvažnejši postolat današnjega časa. Ta unija je edini in najtrdnejši jez pred novim navalom Germanov. Vse, kar bi prihodnji mir ostvaril manj kakor to unijo na najpopolnejšem obsegu, bi bilo polovično delo, ki ne bi obdržalo trajne veljave. Sistem regionalnih blokov ali skupin držav, ki ne bi zajel vseh sosedov Nemčije, bi bil brez vrednosti, kakor sta bila brez vrednosti Mala antanta in Balkanski pakt. S stališča evropske varnosti gotovo ni najboljši načrt kakor si ga zamišlja n. pr. člankar v reviji "Nineteenth Century" (November 1942), ki hoče ustanoviti več blokov držav, severnega pod vodstvom Poljske, srednjega pod vodstvom nekdanje Češko-Slovaške ter južnega pod vodstvom Jugoslavije. Ta načrt predvideva med drugim še nastanek nove Avstrije, čeprav pod nadzorstvom Češko-Slovaške. Reklo bi se, da smo prespali zadnjih 25 let evropske zgodovine, če še ne bi izbrisali z zemljevida najnevarnejše nemške tvorbe v osrčju Evrope.

Nemška nevarnost v Evropi ne bo odstranjena, dokler ne bo pogušeno ognjišče vseh velenemških gibanj in izhodišče vseh germanizacijskih valov, Dunaj ter njegovi južni ekspozituri Gradec in Celovec (Graz in Klagenfurt. Oživljati Dunaj ter mu dajati znova večji političen ali tudi samo kulturni pomen, bi se reklo nagraditi zločinca za nje ova slaba dela. Zato moramo zlasti srednjeevropski Slovani vnaprj odkloniti vsako misel na rešitev srednjeevropskih problemov v taki smeri, ki bi dvigala pomen Avstrije.

Avstrija je po vojni leta 1918 imela dovolj prilike in razlogov, da bi dokumentirala svojo privrženost stvari skupne evropske kulture. "Anschluss", dvajsetletno strašilo vseh narodov, na katerega je avstrijske Nemce privezala še prva (in to celo socialistična!) ustava Nemške Avstrije in njeno ime samo, je njen dvojni

obraz dokončno razgalil. Država, ki je uživala toliko gospodarsko podporo vsega kulturnega sveta, pač ne more dokazati, da je storila to, na kar se je dvajset let duhovno in psihološko pripravljala, v dobri veri - in to ne glede na vso neporavnano krivdo avstrijskega nemštva iz časov habsburške monarhije.

Z ozirom na tradicionalno vsenemško nastrojenje avstrijskih Nemcev, po letu 1848, na njihovo duhovno predanost ideji "Anschlussa" še pred nastopom hitlerizma ter na fanatično pridružitve večine avstrijskega nemštva k Hitlerizmu, bi lahko na avstrijsko nemštvo primenjali besede K. Tschuppika, Nemca osamljenega Forsterjevega kova, - ki jih je on namenil Nemčiji - : "Man kann dem Europaer nicht plausibel machen, dass ein Volk von fünfundsechzig Millionen gegen seinen Willen barbarisiert worden sei". Pravi vzrok duhovnega Anschlussa je treba iskati v velikem škem značaju avstrijskega nemštva, v njegovem čutu za "misijonstvo" germanstva. Že navedeni Historicus pravi v svoji razpravi o Srednji Evropi tako-le: "Ma un popolo non passa dalla dignità di Impero a quello agiato e borghese di piccola repubblicetta alberghiera specialmente quando il depositario degli ideali germanici di cui Vienna era stata per tanti secoli la Mecca, era un altro potentissimo Stato. La nuova generazione sposava fatalmente gli interessi del Reich; a vent'anni si sognava di diventare luogotenenti del grande Reich e non segretari di un albergo nel Salisburghese". (Str.61/62).

Težišče rešitev srednjeevropskega problema je ravno nasprotno prav v tem, da se niti enemu Melcu germanstva ne dovoli, da bi prebil blokado na svoji vzhodni meji. Črta Gdansk-Trst mora biti na vsem poteku preta vsake nemške suverenosti.

Iz Avstrije preko Ogrske in Rumunije ter Bolgarije v Turčijo so Nemci prebili blokado v prvi svetovni vojni; Avstrija je postala odskočna deska za naval na Evropo v sedanji vojni. Če se

Evropa zdaj ne bo učinkovito zavarovala, potem postane Avstrija tretjič in morda poslednjič njena usoda.

Slovanski narodi, neposredni nemški sosedje, bodo morali znova prevzeti težko nalogo obrambe Evrope, topot pred germanskim barbarizmom. Če jim bo ta naloga zaupana brez pridržkov in brez skritih misli in zlasti, če jim bodo dana na razpolago vsa potrebna sredstva, zlasti pa ugodne strateške meje, potem jim ob bližanju ev. nove vojne katastrofe ne bo treba zardevati od sramu in Evropi ne trepetati. Kajti zavedati se je treba vedno, da se vendarle že ob sklepanju vsakega miru rodi nova vojna. Zato naj se sklene tak mir, ki bo vsaj čas njenega izbruha odložil za več kot eno človeško generacijo.

Obe svetovni vojni sta imeli začetek v Srednji Evropi, ker so pač tudi njuni najbolj neposredni vzroki ležali v srednjeevropskem prostoru. Obe svetovni vojni sta se začeli pod oznako germanske težnje po absolutni nadvladi nad vso Srednjo Evropo. Obakrat pa se je tudi pokazalo, da ne~~germanska~~ Srednja Evropa, ni imela v svoji lastni strukturi političnih, gospodarskih in strateških pogojev za uspešno samoobrambo proti germanskemu navalu. Zato sta se oba, v bistvu srednjeevropska konflikta nujno razširila v svetovni vojni.

Označena južno-severna slovanska unija od Baltika do Egeja bi za bodoče to preprečila. Ne bi namreč imela le zanesljiv strateško političen položaj, za uspešno obrambo z lastnimi vojaškimi silami (črta Odra-Sudeti-Ture), temveč tudi nadvse ugodne pogoje za lastno vojno gospodarstvo: izhod na štiri morja (Gdansk, Trst, Solun, ev. tudi Varna in Konstanca); velike plovne reke in kanale (Donava, Visla, Odra, Sava, Vardar itd.); bogate žitne predele (Poljska, Morava, Panonija, Banat itd.); vse glavne rudnine in surovine (železo, baker, premog, petrolej, železne rude itd.); razvito industrijo z vsemi napravami in z vsem potrebnim kvalifi-

ciranim obojem (Češka, Poljska, Slovenija itd.).

Ob takih perspektivah bi si Nemci pač temeljito premislili prědno bi se upali v tretje spustiti se v novo evropsko vojno.

Pomisliti je namreč tudi treba, da je ves srednjeevropski vojno-gospodarski potencial v obeh svetovnih vojnah služil nemškemu vojnemu gospodarstvu in to kot njegov neobhodno potreben bistveni sestani del (žito, petrolej, češka industrija; delovna armada itd.), brez katerega bi Nemčija sploh ne mogla misliti na kako daljšo, kaj šele uspešno zaključeno vojno.

Pomen južno-severne slovanske unije za prizadete slovanske narode.

Ozemlje, ki so ga naselili zahodni Slovani, je zelo mnogovrstno in v prirodi razkosano na večje ali manjše kotline. Priroda ni pospeševala državnih tvorb širšega koncepta. Gorovja so bila mogočne ločilnice, ki so povzročile različen kulturni in gospodarski razvoj ter različno politično usodo teh slovanskih rodov.

Prostor, ki ga zavzemajo Poljaki, je izmed vseh teh kotlin najobsežnejši. Njihova državna tvorba je skladno s tem tudi največja; ima pa to napako, da je nezavarovana napram nemškemu in ruskemu prostoru, dočim jo od Čehov in Slovakov loči gorovje. Kljub tej neugodni geopolitični legi, vsa njihova zgodovina dokazuje njihovo državotvorno sposobnost.

Čehi so imeli lepše zavarovane meje, zato pa manjši prostor, ki je sicer dopustil močno državno tvorbo, ni pa mogel trajno obraniti državne in narodne svobode. Kakor je značilno za Poljake, da so si skušali zavarovati hrbet z drugimi napdi kot na primer z Ukrajinci, tako so tudi Čehi iskali opore pri Slovakah in po prekinitvi zvez z jugom vseljld vdora Obrov, pozneje pa Nemcev

in Madžarov tipali tudi proti Slovencem (kralj Samo, kralj Otokar, tesni stiki med česškimi in slovenskimi parlamentarci v habsburški monarhiji, Mala antanta). Nemško-madžarska zгода pa je bila premočna.

Vdor Obrov je najtežje prizadel Slovake in Slovence. Pod njih pritiskom so se Slovaki morali umakniti v Gornjo Ogrsko nižino ter v Podkarpate in Karpate, Slovenci pa v Vzhodne Alpe, potem, ko so jih Langobardi prostovoljno zapustili. Obzki pohodi so razredčili Slovence posebno ob Donavi. Frankovske vojske pa so potem omogočile nemško kolonizacijo. Niti Slovaki, niti Slovenci zaradi geografske razkosanosti niso mogli ostvariti večjih in trajnejših državnih tvorb. Donavska vrata so bila odprta na dve strani. Najboljše je bila zavarošana koroška kotlina. Zato je Koroška postala zibelka in središče samostojne slovenske države, imenovane Karantanija, pod svobodno voljenimi slovenskimi knezi, ki je obsegala skoraj vse po Slovencih naseljene vzhodno-alpske kotline. Ta kneževina je uživala neodvisnost kakih sto let, potem ko se je s pomočjo Obrov ubranila Bavarce. Ko pa so Obri zopet ogrožali Slovence, so za pomoč zaprošeni Bavarci zlorabili to priliko, podvrgli Slovence in jim vzeli talce. Od tedaj traja boj za zgodovinsko slovensko ozemlje vse do današnjih dni. Poznejši vdor Madžarov v Ogrsko nižino je uničil tudi panonsko slovensko kneževino ob Blatnem jezeru ter povzročil še leta 1276 poraz kralja Otokarja pri Suhih Krutih. Tako se je mogla izvršiti germanizacija geopolitično najvažnejšega prostora v Srednji Evropi. Slovaki in Slovenci so dvema sovražnikoma mogli poseči, ker so bili po zgozdi že ločeni in tudi vsled geografske razkosanosti ozemlja ovirani pri organizaciji svojih sil. Od Čehov je Slovence ločila Vzhodna krajina (Ostmark), ki je bila kmalu ponovno in od kod se je germanizacija širila proti jugu.

Bolj ugodne zemljepisne pogoje so imeli Hrvati, Srbi in Bolgari. Zato so vsi ti trije rodovi mogli ustanavljati močnejše državne tvorbe. Pa tudi balkansko ozemlje je toliko razkosano, da se pred nastopom islama zedinjevanje ni moglo uspešno razviti in izvršiti.

Pariški mir je vzdržal nemško-madžarsko zagozdo. Vsi srednjeevropski slovanski narodi so instinktivno iskali okrepitve. Poljaki so iskali rešitev v tem, da so si priklopili del Ukrajincev in Belorusov, Čehi so si podvrgli Slovake in podkarpatske Ukrajince, velesrbski skrajneži bi bili radi posrbili in popravoslavili vse Jugoslavijo. Vsi enako ogroženi so sklepali med seboj razne zveze, toda te zveze so bile vse jalove, ker je zagozda trdno držala. Med severom in jugom ni bila mogoča nobena realna zveza.

Ako pa bi zagozda odpadla, bi mogli vsi zahodni slovanski narodi stopiti v severno-južno unijo, ne da bi bilo treba Poljakom ali Čehom ali Srbom krepiti svojega položaja z nasilnim ujedinijevanjem lastnih slovanskih bratov. Vsi bi dobili v skupni federaciji tako veliko državno silo, da bi se medsebojne hegemonistične težnje izkazale celo kot kvarne. Pokazalo bi se, da bi npr. Slovencevi tvorili naraven prehod do Slovakov in Čehov, ne da bi se s tem oddaljili od južnim Slovanov. Ravnotako pa bi Slovaki tvorili prehod proti jugu, ne da bi se oddaljili od severnih Slovanov. To funkcijo pa bi mogla oba le tedaj pravilno vršiti, če bi bila enakopravna člana federacije.

Verska razcepljenost bi politično igrala le še podrejeno vlogo. Katolicizem in pravoslavje bi imela približno ravnovesje, če se računa tudi z Rumuni in Grki. Islam pa ne bi več nikogar motil, ker ob enakopravnosti Srbov in Hrvatov ne bi bilo treba več iskati zveznike.

Nastopila bi naravna konsolidacija zahodnih Slovanov, ki

bi postala blagoslov za celo Srednjo Evropo. Vsi srednjeevropski slovanski narodi, četudi notranje samostojni, bi dobili širše poglede in več smisla za skupne interese. To bi srednjeevropsko federacijo napravilo tako močno, da bi brez motenj vršila naloženo ji visoko mirovno nalogo med Zapadom in Vzhodom.

+

Pri tej priliki se moramo za hip zadržati pri imaginarnem strašilu panslavizma, ki ga slikajo sovražniki teh narodov vsak hip in tudi sedaj na steno njihovim prijateljem.

Panslavizem je bila med Slovani nekdanje habsburške monarhije v preteklem stoletju v glavnem neka literarna smer, ki je sicer skušala na nekaterih skupnih kongresih formulirati tudi narodno-politične zahteve svojih narodov, ne da bi ta teoretično pridelani material kdaj uporabili v svoji politični borbi. Popolnoma naravno je bilo, da so zatirani slovanski narodi, ki ~~maso~~ uživali v dvojni monarhiji tako malo narodne svobode, z rastočim prebujanjem vedno bolj hlepli po njej. Z navduševanjem je en narod spremljal borbo drugega za osvobojenje bodisi izpod turškega, ali izpod nemškega jarma. Da so simpatije teh narodov večkrat obsegale tudi carsko Rusijo, je razumljivo, če pomislimo, na njen delež pri osvobodilni borbi balkanskih Slovanov, Srbov in Bolgarov, ter na sredstva, ki jih je njen režim z radodarno roko trošil za vzdrževanje svoje propagande v deželah, kjer je ruski imperializem to smatral za potrebno. Lahko se povdari, da je bil ta carski imperializem v veliki meri narekovan od ozkosrčnega pravoslavja ruske cerkve, ki zlasti za katoliške Slovane ni nikdar imel velikega razumevanja. Zato ta panslavizem tudi v osvobodilni borbi proti dvojni monarhiji ni bil nikdar združujoči element podjarmljenih slovanskih narodov. Nele pod vplivom vladajočega habsburškega režima, ki je vladal svoje narode po načelu divide et impera, temveč

tudi zaradi preslabega odziva carskega režima na vzdihe slovanskih narodov, osvobodilna borba proti dvojni monarhiji tudi v svoji zadnji fazi, ki je končno vendarle oblikovala določene politične tvorbe, ni bilo inspirirana s panslavističnim duhom. Iz Rusije je vel ves čas te borbe mrzel hlad in celo srednjeevropski slovanski narodi so le s težavo prišli vsaj v negativnem v volji po razbitju dvojne monarhije do enotnega nastopa. Skupni zedinjajoči jih smoter njihove borbe je manjkal tedaj in tudi vso povojno dobo "svobodnega" življenja do danes. Panslavizem pa je bil daleč od tega, da bi postal kedaj politična stvarnost.

Ne navajamo tega v obrambo in zagovor proti trditvam Nemcev, Madžarov in Italijanov, ker se nam to pač ne zdi potrebno. Navajamo to le v svojo sramoto, da res slovanski narodi Srednje Evrope do danes nismo znali ostvariti niti minimalnega panslavističnega programa, ki bi nas - brez upiranja oči v Rusijo, ki ni bila in ni voljna pomagati k pravi svobodi - združil vsaj v tem, kar je bilo najnujnejše za ohranitev golega življenja. Čeprav nas v sedanji vojni tudi to ne bi rešilo, pa bi bilo vendar že postavljeno načelo in načrtana pot k novi ureditvi. Tako pa bo morala ta ureditev v svojih ozirih priti prej, ko bodo narodi nanjo psihološko dovolj pripravljene. Čeprav gre razvoj tudi po letu 1918 v isto smer naprej, ko se svoboda in samostojnost slovanskih narodov Srednje Evrope še bolj utrjuje, vendar bo korak po sedanji vojni tako velik, da ga bodo mnogi težko dohajali. Tem večje bodo naloge odgovornih politikov teh narodov, da to spoznanje vsak na svojem področju čim bolj olajšajo.

Obseg unije.

Da ne bi bilo nobenega dvoma o obsegu take unije, je treba imenoma navesti v pošteu prihajajoče narode. Predvsem morajo

biti v njej združeni vsi neposredni sosede Nemčije: Poljaki, Čehi, Slovaki in Slovenci. Zaradi južno-slovenske povezanosti se mora zveza nujno razširiti tudi na Hrvate in Srbe, ki obvladajo dostop do Albanije in Soluna. Nujni član unije, čeprav vsaj nekaj časa pod prisilno upravo, bi morala postati tudi Madžarska in to iz evidentnih gospodarskih in strateških ozirov. Isto velja tudi za Albanijo. Zaželeno bi bilo tudi članstvo Bolgarije in Romunije, ko bi kot trenutni zaveznici osi izpolnili neke pogoje. Otoški položaj Grkov je tako svojstven, da bi morda zahteval v zvezi s celotno preukreditvijo Evrope vendar za neko nijanso drugačno rešitev v zvezi z Turčijo. Jasno pa je, da s stališča ostalih združenih narodov proti članstvu v uniji ne bi bilo zadržkov, temveč je to naravnost zaželeno, posebno zaradi izhoda na Egejsko morje.

Že smo omenili, da se nam zdi neposredna federacija vseh naštetih narodov med seboj kot najprimernejša oblika unije. Vmesne posredovalne oblike bi slabile enotnost, poleg tega pa otežkočale pravilno rešitev mnogih problemov, kakor je to razvidno iz naslednega poglavja.

Slovanski element, ki bi v uniji prevladoval, bi gotovo sčasoma ostvaril iz celote svojstven državno-politični lik, ki bi bil izraz njegovega svobodoljubnega demokratičnega ter v narodnostnem pogledu strpnega političnega etosa. Med slovanskimi narodi bi gotovo prišlo do nekega zблиžanja, ki pa ob zajamčenih samovladi vseh in vsakega izmed združenih narodov v političnem pogledu ne bi bil nikomur nevaren, pač pa bi iz lastne državno-politične tradicije rastla odporna moč celote navzven.

H koncu se moramo še vprašati, kaj od tega je stvarnost in kaj teorija. Odgovor je enostaven. Zaenkrat je vse teorija. Toda, če se upošteva dejstvo, da se meje nikdar ne postavljajo v mi-

ru, temveč vedno le v vojni, da se o novih državnih tvorbah ne razpravlja tedaj, ko se še obstoječe pri polni moči, temveč vedno le tedaj, ko se take tvorbe v krvavih plamenih vojn presnavljajo in preoblikujejo, potem smelo trdimo, da so vse zgoraj navedene misli, danes teorija, ki naj pa postane jutri stvarnost. Res, da ni na razpolago skoraj nikakih sredstev, ki bi mogla te ideje popularizirati pred zlomom sil osi med prizadetimi narodi. Res pa je tudi, da ti narodi v svojem neizmernem trpljenju pričakujejo topot bistveno drugačno rešitev od one, ki jo je prineslo leto 1918. Z veliko tolažbo sprejemajo danes vsak odkritejši glas, ki prihaja od njihovih velikih zahodnih zaveznikov, do katerih imajo brezmejno zaupanje, ker čutijo v tem glasu odraz lastnih najbolj skritih misli, želj in načrtov. Le en strah jih navdaja: ne več strah pred strahotnim nasiljem okupatorja, ki mu ni sveto ne življenje, ne imetje, ne vera, ne narod in ki pozna namesto pravice le zločin. Edini strah je v tem, da po tolikem trpljenju ne bi bili prevarani od prijateljev.

Praktična oblika unije.

Južno-severna slovanska unija kot edini uspešni branik proti novim navalom germanstva in kot nova oblika pozitivne srednjeevropske skupnosti je teoretično kaj lahko dokazana in utemeljena, manj lahko pa praktično uresničena. Ni nam treba skrivati težav tudi notranje narave, ki se takemu delu upirajo. Predvsem je to raznolikost narodov, premalo poznanje, nezadostna propaganda, centralistični, unitazirajoči in drugačni samovoljni nagibi nekaterih narodov, ki bi hoteli drugim prepisovati njihovo voljo ter tuji motilni vplivi najrazličnejše vrste. Toda gotovo je to, da se vkljub temu, da in se mora najti forma, ki bo ustanovitev te unije omogočila ter izločila vse motilne vplive. Ča-

sten delež velikih zahodnih demokracij bo, da to formo najdejo v skladu s vojnim konceptom nove ureditve sveta. Posamezni narodi so bistveno interesirani le na tem, da se jim zanesljivo zagotovi njihov narodni obstoj, da se jim ostvari možnost gospodarskega napredka, da se zavaruje narodna in osebna svoboda vse do tja, kjer interes družbe ali večje državne skupnosti ne zahteva njene omejitve. Uvedba resničnega demokratskega načela ter njegova dosledna uporaba naznotraj in navzven je glavni pogoj zdravega sožitja narodov.

Priznanje narodne samobitnosti vsem narodom, čeprav majhnim ter ustanovitev temu dejstvu odgovarjajočih manjših organizmov za njihovo politično izživiljanje pa mora biti načelo, ki se tudi v najmanjšem primeru ne sme kršiti. Priznanje lastne državnosti narodov, ki so jo že kedaž imeli ali se samo zavedajo, da imajo do nje pravico, je predpogoj, ki je potreben za to, da se narod potem prostovoljno odreče določenih pravic, ki iz te suverenosti izhajajo v korist višje politične enote. Načela Atlantske karte se morajo brezpogojno tudi aplicirati na najmanjše narode, ki se svojega obstoja kot narod zavedajo. Slika evropske kulture brez stvaritev malih narodov ne bi bila popolna in stavba evropskega mira bi bila zidana na pesek namesto na trdno skalo, če se to ne bi upoštevalo. Vse nasilno zedinjujoče in izenačevalne tendence morajo iz zasnov novega reda izginiti, kar jasno sledi tudi iz načel Atlantske karte. Federalizem je edini, ki resnično zedinja, unitarizem, ki razkraja. Primer angleškega imperija je dovolj jasn zgled za to, usoda habsburške monarhije pa kričeč opomin.

Za novo unijo tedaj ni treba mnogo iskati potrebne oblike. Ta bo najdena enako, kakor mora biti najdena za vzporeditev določenih interesov v drugih delih Evrope in sveta. Ali se ostvari Srednjeevropski svet narodov z določenim številom zastopnikov vsakega naroda, ali se najde druga oblika, ni najbolj važno. Važno pa

je to, da se v okviru te enote vsem narodom pokaže veliki skupni namen, za katerega se bodo morali medsebojno povezati in žrtvovati. Kakor bo gospodarsko življenje po vojni od narodov zahtevalo določene žrtve in omejitve, tako in nič manj jih ne bo politično sožitje. Slovanski narodi Srednje Evrope so po trdi življenski šoli na to pripravljeni in bodo radi doprinesli svoj delež k skupni zgradbi nove evropske varnosti duhovne in materijalne kulture.

Na eno nevarnost pa je pri tem treba opozoriti. Če bi se osnovali regionalni bloki narodov in držav v Srednji Evropi z določenimi posebnimi nalogami vodstva, prehajamo v pravkar omenjeno nevarnost, da bi ti manjši bloki izgubili izpred oči najvažnejšo skupno nalogo vseh narodov unije. Povejmo odkrito: večinski narod takega regionalnega bloka bi čutil dovolj moči, da bi obvladal svojo ožjo skupino narodov ter jo oblikoval po svoje, poleg tega pa sčasoma - zaradi ločenih interesnih področij - prišel še v nasprotstva s sosedno skupino narodov skupne unije. Tako bi se lahko ponovila zgodovina zadnjih let. Zato se zdi neposredna federacija oz. unija vseh prizadetih narodov idealnejša od posredne unije. V taki neposredni zvezi bi moment nadvlade poedinih narodov, posebno pa moment nadvlade poedincev in klik zaradi drugačnega ravnovesja sil stopil zelo v ozadje. Poleg tega pa bi neposredna federacija tudi v gospodarskem pogledu nudila večje možnosti za razvoj in napredek, kakor če bi bili isti narodi v celoto vključeni šele po več stopnjah.

Vkljub temu pa je seveda treba računati z možnostjo, da bi n.pr. Srbi, Hrvati in Slovenci svobodno izrazili željo, da bi iz raznih razlogov tudi v okviru take nove unije ohranili svojo ožjo državno, pravno skupnost, v vsakem primeru pa seveda preurejeno v doslednem federativnem smislu, kakor to izhaja že iz načel Atlantske karte. V takem primeru bi bilo pač treba predvideti zanesljiva jamstva, da bi take ožje federacije ne ovirale vrhovnih

skupnih namenov vseh narodov unije in ne slabile njih skupnih vezi.

Ko se obravnavajo nove politične zamisli in tehtajo različne možnosti njih uresničenja, je treba imeti pred očmi, da je med letom 1910 in danes preteklo petindvajset let velikih izkušenj in zgodovinskih nauk. Danes ne gre več za to, da se za vsako ceno obnove državno-pravne tvorbe, ki so nastale leta 1919 ob bistveno drugačnih splošnih perspektivah kot pa so sedanje. Danes gre za več: gre za to, da se osnujejo take politične tvorbe, ki bodo jamčile izpolnitev načel Atlantske karte, politične tvorbe, ki bodo res mogle varovati Evropo in svet pred kakimi novimi poizkusi germanskega imperializma in ki bodo zmanjševale na minimum medsebojna trenja med narodi in državami, posebno pa med tistimi, ki bodo že po svoji geopolitični legi morali stati v prvi obrambni črti novega varnostnega reda v Evropi, kot je to primer slovanskih narodov Srednje Evrope.

Če bi ožje federacije v okviru skupne unije bile soglasno zaželeno in če bi bila podana jamstva, da ne bodo mogle ovirati skupnega namena unije in rahljati njenih skupnih vezi, potem - kot rečeno - ni videti zakaj ne bi bile možne. Tudi tukaj daje Britski imperij s svojo pestro strukturo dovolj vzgledov. Vsekakor pa ostane, da je sama na sebi neposredna zveza idealnejša kot posredna unija. Seveda je razumljivo, da bi vrhovnemu izvršilnemu organu unije pripadale le funkcije, ki jih včlanjeni narodi v lastnih organizmih in ustanovah ne bi mogli vršiti.

Slovenci, ki zaradi svoje edinstvene lege v geopolitičnem središču in težišču transversalne Evrope opazujejo proti severu in proti jugu ves zgodovinski razvoj nacionalnih peripetij, kot narod, ki se zgodovinsko najmanj obranjenjen, saj niso nikdar delali nobenemu drugemu narodu krivice, Slovenija, ki ima takorekoč nedolžno število ljudi - saj štejejo Slovenci le nekaj preko

dveh milijonov - se zdi, bi bila najbolj primeren sedež take velike srednjeevropske unije.

Gotovo pa je, da Dunaj v nikaki kombinaciji ne more biti glavno mesto take unije, ker je preveč obremenjen z zgodovino protislovanskega stremjenja in germanske hegemonije.

Gospodarski pomen nove unije od Baltika do Egeja.

Življenski standard prebivalstva Srednje Evrope je z izjemo nekaterih manjših močno industrijaliziranih predelov bil pred sedanjo vojno razmeroma zelo nizek; saj je pred sedanjo vojno po podatkih Nemca A. Reithingerja (Le visage économique de l'Europe, Paris 1937) v večini srednjeevropskih dežel, kjer prevladuje kmetijstvo, dosegal komaj eno četrtno oz. celo eno šestino življenjskega standarda Nemčije in Zapadne Evrope. Neracionalne pridelovalne metode, medsebojna konkurenca na tujih trgih, ruski dumping, nerazumevanje velikih držav za njihove gospodarske potrebe, so ta standard iz leta v leto še zniževale ter povzročale krizo za krizo. Če upoštevamo valutno razliko nasproti zahodnim državam povprečno le s 100%, potem lahko vidimo, da pri nizkih cenah lastnih produktov kupna moč teh narodov ni mogla biti visoka. Tako je n.pr. letni izvoz Jugoslavije znašal že pri zvišanih cenah, ki so jih povzročili zadnja leta nemški nakupi, po vrednosti približno enako kot enomesečni izvoz Belgije in Holandije skupja. Čeprav bi intenziteta notranje izmenjave v teh državah ne bila v popolnoma enakem razmerju višja kot v Jugoslaviji ali v kaki drugi državi Srednje Evrope, se vendar na prvi pogled vidi kričeče nesorazmerje efektivnega narodnega dohodka, ki je zadostoval v drugem primeru kvečjemu za životarjenje, ne pa za življenje. Da ob takih narodnih dohodkih na močno sodobno oborožitev teh držav ni bilo mogoče niti misliti, je naravno. Saj bi n.rp. Jugoslavija za ce-

lotno protivrednost svojega letnega izvoza mogla nabaviti komaj 800 bombnikov in prav nič drugega.

Srednja Evropa pa je bila po svetovni vojni tudi preveč prepuščena nemški gospodarski penetraciji, ki je sproti preprečevala vsak poizkus enotne gospodarske organizacije. Vrsta načrtov za gospodarsko preureditev Srednje Evrope od Tardieujevega preko Streške konference do Hodževega, od italijanskega protekcionizma do samovoljnih nemških gospodarskih "sporazumov" s posameznimi državami, je izzvenela v ojačenju nemškega gospodarskega pritiska. Zahodne države, ki so se zapirale pred vsemi slabimi glasovi, ki so prihajali iz tega prostora, so spoznale nevarnost, ki se ne da z ignoriranjem omejiti, šele tedaj, ko so plameni ognja pričeli švigati že preko mej tega prostora. Pozno spoznanje, ki je prišlo pa naj vodi vsaj sedaj do tega, da se bo novi red v Srednji Evropi vsaj po tej vojni gradil na naravnih temeljih. V interesu evropskega miru, varnosti, in gospodarskega ravnotežja je treba Srednjo Evropo gospodarsko vsestransko ojačiti. Treba je dvigniti njeno kmetijsko proizvodnjo z intenzifikacijo obdelave, treba je izgraditi nacionalno industrijo, za katero so dani naravni pogoji, treba je odpreti carinske meje, ki so ovirale prodajo izdelkov ter dovoliti vsem narodom dostop do potrebnih surovin, ki jih na lastnem prostoru ne bi imeli v zadostni množini. Poleg tega ter v skladu s celotnim načrtom za obnovo svetovnega gospodarstva je treba zvišati intenzivnost izmenjave gospodarskih dobrin z drugimi velikim gospodarskim prostorom. Le na ta način bo mogoče uresničiti končni namen, da bo namreč srednjeevropski blok res jez in ovira vsakemu tujemu imperializmu, ki bi še kedaj hotel motiti red v tem prostoru. Le tako bo mogoče, da bodo ti narodi postali v polni meri sposobni tudi za lastno vojaško obrambo in ne bodo kedaj povzročali zunanjiim garantom miru takih žrtev, kakršne so morali sprejeti nase sedaj, ko je

nemški naval narode Srednje Evrope naravnost pregazil.

Nobenega dvoma ni, da bo moral pri novi organizaciji gospodarstva v tem prostoru nemški vpliv stopiti močno v ozadje. Nemško gospodarstvo, ki si hoče samovoljno podrediti ves srednjeevropski prostor za svoj komplement, iz katerega bi po mili volji in po slepi ceni črpalo surovine in delovno moč za svoj imperialni razvoj, bo smelo dobiti od tod le toliko, kolikor je nujno potrebno za njegov obstoj in za vzdrževanje enake življenske ravni, kakor jo bodo imeli ti narodi. To zahteva pravičnost pa tudi smotrenost nove ureditve, če se upošteva pri tem vzroke in možnosti, ki so vodile v sedanjo vojno.

Gospodarski razvoj zadnjih let je v obilni meri dokazal, da se najdejo sredstva za uspešno vodenje in usmerjanje gospodarstva tudi izven območja klasičnih gospodarskih nauk. Vprašanje enotnega denarja za srednjeevropski prostor se bo rešilo po analogiji, kakor bo to veljalo za ves ostali svet. Vprašanje razdelitve zlata, če bi to ostalo edino kritje denarja v obtoku, se mora urediti tako, kot to odgovarja načelom pravičnosti, zlasti če se upošteva tudi deljne posledica, ki ^{jih}prinaša^s seboj drugačna ureditev tudi na tujem gospodarskem prostoru. Za mednarodno izmenjavo dobrin pa je življenje zadnjih let uveljavilo že vrsto uspešnih kompenzacijskih ter (tudi zbiralno-) klirinških načinov obračunavanja, ki bodo, primerno preurejeni, mogli služiti kot pripomoček. S tem seveda ni rečeno, da bi bila vrsta možnosti in načinov ureditve gospodarskega in finančnega življenja že izčrpana. Zlasti je treba poudariti pri tem še tudi psihološko pripravljenoost človeštva na poseg državne ali tudi naddržavne politične oblasti na določena gospodarska področja, kjer se to izkaže za potrebno v interesu višje skupnosti, z normativnimi ali prohibitivnimi ukrepi, kot važen usmerjevalec.

Predvsem po dobri ureditvi gospodarskega življenja bo pri-

šlo v ta prostor tudi večje medsebojno zaupanje, večje spoznanje potreb in težav ter tudi večje spoštovanje med narodi. Tako bi novi gospodarski red pomenil neposredno pomemben političen in moralni faktor, ter bi obenem bistveno vplival na dvig kulturnega življenja sploh.

Kulturni in politični pomen te unije
kot izolatorja in posredealca med Zapadom in Vzhodom.

Silen razmah ruske države od Petra Velikega dalje je vzbujal mnogo pozornosti v svetovni politiki. Napoleonov poraz je Rusiji še povečal ugled. Carska Rusija je vodila več ali manj imperialistično politiko, načrtano ji že po Petru Velikem. Posebno trikratna delitev Poljske in balkanski osvobodilni boji proti Turkom dokazujejo z ozirom na Rusijo prej osvajaalne kot osvobodilne cilje, četudi se imajo ravno Srbi in Bolgari v prvi vrsti Rusiji zahvaliti za svobodo. Ruski politiki prijazne male balkanske državi so bile za njo vsekakor dragocena pridobitev napram oslabiljeni Turčiji in napram Avstriji. Tudi ruska politika v Aziji je vzbujala zaskrbljenost pri interesiranih velesilah. Po večini evropskih prestolic je strašilo panslavistično gibanje. Medja med Rusijo in ostalo Evropo je postajala labilna. Že po naravi dana nasprotja so se poglobljala. Tudi boljševiška diktatura je prinesla prej poslabšanje kot izboljšanje tega razmerja. Mesto carističnega imperializma, je nastopilo delovanje kominterne, ki je poleg latentnega zgodovinskega ruskega imperializma, ki ga je kakor je to končno postalo evidentno - prevzel tudi boljševizem, čeprav s posebnimi nameni, grozilo še s svetovno revolucijo. Nastal je problem, ki tudi zahteva svojo rešitev.

Nasprotja pa ne temelje zgolj na teh zunanjih razlogih,

ampak izvirajo morda v prvi vrsti iz povsem drugačne mentalite-
te vzhodnega človeka v primeri z zapadnim. Schubart je v mnogo-
čem dobro analiziral te razlike v svoji znani knjigi "Europa
und die Seele des Ostens". Že ruska literatura je nekaj svojstve-
nega in težko razumljiva razunskemu človeku z zapada. V popolnem
nasprotju s caristično in sovjetsko politiko ruski človek po svo-
jem bistvu ni osvajalen, ampak ima v sebi mesijanski značaj. Pro-
strana domovina mu daje vsega dovolj za življenje, ter mu ne vzbu-
ja težkih in majhnih skrbi za vsakdanji kruh. Živi v bistvu tako
kot je živel v nomadskih časih, ko je imel skoraj neomejene mo-
žnosti za prehrano živine in svojega rodu. Tudi mu dolgo ni bila
potrebna nobena večja državna organizacija, ker mu je za obrambo
zadostovala zadruga oz. rod. Vse bolj se je ruski človek mogel
posvečati duhovnemu življenju. Zahodni človek se ne more primer-
jati z njim po globini čustvovanja in doživljanja. Oderska umet-
nost je bila v Rusiji na višku. Versko življenje v kljub državni
gojitvi brezbožništva ni zamrlo, ampak bo nasprotno vzplamtelo
očiščeno takoj, ko odpade ruskemu narodu tuja komunistična navla-
ka.

Zahodni človek živi bolj v skopi naravi. Porazdeljen in
potisnjen v neštete kotline in ozke dolinice mora s trdom kopa-
ti in zbirati zemljo, da se more preživljati. Narava ga sili, da
skrbi tudi za zimo in za čase elementarnih neizgodb. To ga napra-
vlja za racionalističnega, tehnično iznajdljivega in kapitalisti-
čnega človeka. Zahodni človek je rodil marksizem in ga obesil ru-
skemu narodu za vrat. Kakor radi prostranosti v Rusiji počasi do-
zorevajo vse stvari, tako bo polagoma ruski narod tudi ta jarem
vrgel raz sebe.

Racionalistična, tehnična in kapitalistična usmerjenost
zahoda je posebej v Nemčiji ojačila osvajalne namene napram
vzhodu. "Drang nach Osten" je deviza vsega nemškega naroda. Za

nenški narod naj bi poleg Srednje Evrope tudi Rusija postala kolonija. To trenje bi seveda moglo pripeljati Evropo prej ali slej v popolno katastrofo.

Nujno je torej potrebna izolacija teh dveh skrajnostnih sil. Taka izolacija je bila do neke mere namenovana že po prvi svetovni vojni z ustanovitvijo malih držav med obema nasprotnima si poloma. Ta izolacija se je pa izkazala za popolnoma nesposobno. Nemčija je to razstrgano oviro z lahkoto odstranila. Na drugi strani pa so bile te male države iz istega razloga vse preveč izpostavljene boljševizaciji. Učinkovita izolacija bi se mogla upostaviti le z močno in strateško zavarovano državno tvorbo, ki bi imela vse zdrave zahodne in vzhodne elemente v sebi. To bi bila srednjeevropska federacija Poljske, Češke, Slovaške, Slovenije, Hrvatske, Srbije, Madžarske, ter eventualno Grčije, Bolgarije, Romunije in Albanije.

Vsi ti narodi popolnoma ali vsaj po pretežni večini spadajo že v zahodni kulturni krog. Mnogo elementov pa se nahaja med nekaterimi teh narodov tudi iz vzhodnega kulturnega kroga. Tako je n.pr. Vzhodna cerkev (pravoslavje) razširjena med Romuni, Srbi, Bolgari in Grki, islam pa v manjših drobcih skoraj po celem Balkanu. Madžare bi bilo kljub mongolskemu poreklu šteti v zahodni kulturni krog.

Težnja vseh teh narodov po samostojnosti in svobodi je po tolikem trpljenju in žrtvah več kot dovolj izkazana. Noben izmed teh narodov že zaradi svoje zahodne orijentiranosti ne želi imeti skupne uprave z ruskim narodom, ki je ne bi lahko prenašal. Federacija bi bila sama dovolj močna, da bi to svojo voljo mogla uveljaviti napram vsakomur.

Nemški "Drang nach Osten" bi bil zaustavljen, saj bi federacija predstavljala večjo vojaško silo kot Nemčija. Tudi s svojim stremljenjem po Trstu in južnem morju bi se Nemci iz istih razlo-

gov morali odpovedati. Po padcu boljševizma pa bi prvič prišla v Rusiji do izraza miroljubna narodna volja - tudi carizem je bil namreč germanskega izvora.

Zamišljena federacija bi ne bila samo po mentaliteti svojih narodov miroljubna tvorba, ampak bi ji tudi njena sestava ne dovoljevala kakih osvajaških namenov. Tudi če bi evropska konfederacija ali kontinentalni svet evropskih držav ne mogel vršiti svoje naloge, bi federacija v nobenem slučaju ne odrekla. Srednjeevropska federacija bi se po tolikih žalostnih izkušnjah dobro zavedala, da pomenja njen obstoj hkrati tudi obstoj vsakega naroda federacije. Dokler pa bi federacija obstojala, pa bi bila izključena vsaka vojna med Vzhodom in Zahodom.

Ta politični in kulturni izolator bi bil istočasno tudi posredovalec med Vzhodom in Zahodom. Vzhod ne bi več videl v zahodnem človeku osvojevalca in izkoriščevalca, ampak bi znal pravilno vrednotiti in uporabljati zahodne kulturne pridobitve. Nasprotno pa bi mogel tudi Vzhod uplivati na bodoči duhovni razvoj zahodnega človeka, ki je ravno vsled postopnega odpadanja od krščanstva in njegovih kulturnih vrednot zabredel v sedanjo veliko svetovno katastrofo. Federacija pa, ki bo vsebovala zahodne in vzhodne elemente, bo posredovalec in regulator te velike izmenjave kultur in medsebojnega oplojevanja.

II.

SLOVENSKO VPRAŠANJE

"Pot slovenskega naroda se šele
začenja. Ne v zaton, temveč v
življenje, z vero v Boga in samega
sebe!"

(Dr. Anton Korošec, Verujmo v
svoj narod, "Spominski zbornik Slove-
nije", Ljubljana 1939)

ZGODOVINSKI PREREZ SLOVENSKEGA VPRAŠANJA DP ZELOMA
JUGOSLAVIJE

Slovenci prevzamejo mrtvo stražo Jadrana in Balkana.

V dobo velikega preseljevanja narodov, ki so ga povzročili Huni s svojim navalom v Evropo v drugi polovici 4. stoletja, spada tudi prihod prednikov današnjih Slovencev na tla, kjer še danes bivajo. Od začetka 6. stoletja so pričeli Slovani, katerih pradomovina je na ozemlju povojne vzhodne Poljske, južne Belorusije in severne Ukrajine, z vedno večjo silo prodirati preko spodnje Donave in Karpatov. Sredi istega stoletja se pojavi na vzhodu Evrope nov mongolski nomadski narod Obrov. V strahu pred njimi, katerih sosodstvo se jim zdi prenevarno, zapuste Langobardi svoje bivališče v Panoniji in se preselijo v Italijo, ki jo osvoje od Bizantincev (568). Na ozemlju, ki ostane po njihovem odhodu prazno, se naselijo zdaj Slovenci, deloma podložni Obrom, deloma njih svobodni zavezniki. Ob Muri, Dravi, Savi in njihovih pritokih pa tudi ob Donavi prodirajo navzgor ter sčasoma pokrijejo ozemlje približno 70.000 km², - med tem ko meri zemlja, ki sedaj na njej strnjeno prebivajo Slovenci le še 24.000 km². Tam, kjer se stikajo skrajni izrastki Alp in Krasa s Furlansko ravnino, teče že v 7. in 8. stoletju meja med slovenskim in romanskim prebivalstvom. In ta jezikovna meja je ostala domala neizpremenjena vse do današnjih dni.

Daleč proti zapadu in severu sega prvotna slovenska naselitev. Vse porečje zgornje Drave obsega, ves Lienški okraj, Dreierrenspitze, Grosswenediger, Grossglockner, trije najvišji vrhovi Visokih Tur, so mejniki slovenske naselitve, katere meja gre z Visokih na Nizke Ture in nato po ozemlju med Travno in Anišo do Donave, potem pa ob tej in mestoma še po njenem levem bregu proti

Češki. Na vsem tem velikem ozemlju so Slovenci, kakor smo že omenili, deloma docela samostojni, deloma pa bolj ali manj podložni nadoblasti Obrov, ki so tedaj bili na višku svoje moči in so predstavljali velik strah za Evropo s svojimi roparskimi pohodi.

Sredi 7.stoletja (623 -658) je na ozemlju čeških Slovanov in večine Slovencev ustanovil mogočno od Obrov popolnoma neodvisno državo Samo in se s popolnim uspehom boril proti frankovski državi. Po njegovi smrti je ta država sicer razpadla, a Slovenci so sedaj okroglo 100 let obdržali popolno neodvisnost od vseh svojih sosedov; državo karantanskih Slovencev imenujemo to njihovo politično formacijo. Malo pred leto 743 pa je postala obrska sila znova tako močna, da je resno ogrožala slovensko neodvisnost; tedanji slovenski knez je torej poklical Bavarce, zapadne germanške sosede Slovencev na pomoč, moral pa je po skupni zmagi nad Obri zaradi bavarske verolomnosti naknadno priznati njihovo nadoblast. Ko pa so brž nato prišli Bavarci pod frankovsko gospodarstvo, so z njimi vred morali tudi Slovenci priznati nadoblast frankovskega kralja. Obdržali pa so svoje domače kneze iz svoje vladarske hiše, ki so jih ustoličevali po starodavnem običaju na Gosposvetskem polju severno od Celovca na Koroškem. Obdržali so vsi notranjo autonomijo, saj pač niso prišli pod tujo oblast kot premagan, podvržen narod, ampak po verolomnosti zaveznikov. Tako so torej prišli Slovenci, do takrat še pogani, pod zapadni vpliv, in v glavnem z Bavarskega, deloma pa , a šele pozneje, tudi iz Ogleja, se je začelo širiti med njimi krščanstvo. Tiste Slovence, ki niso pripadli Karantanski državi, ampak so bili še pod obrsko oblastjo, v predelih proti Italiji in predvsem seveda v Panoniji, je Karel Veliki v svojih vojskah, ki je z njimi uničil obrsko državo spravil pod svojo veliko oblast, Brž po smrti Karla Velikega, pa se je začel položaj Slovencev v frankovski državi slabšati - to je povzročil upor nekega hrvaškega kneza Ljudevita proti Fran-

kom, ki so se mu Slovenci pridružili, a je končal z neuspehom (822). Tedaj so izgubili Slovenci svoje domače kneze, svojo notranjo samostojnost in nad njimi zavladajo sedaj germanski uradniki, prefekti in grofje; brž nato pa se prične tudi obsežna in velikopotezna germanizacija na slovenskem ozemlju. Nemci so se pač dobro zavedali, da se na pokorščino Slovencev ne morejo dosti zanesti, nemški kmet pa jim je bil v trdno oporo na mejah frankovske nemške države.

Prva demokracija v Evropi.

V času svoje neodvisnosti samostojne karantanske države so Slovenci volili in s posebnim obredom ustoličevali svoje kneze, oz. kasneje, ko so prišli v sklop nemške države, vojvode. Povdariti je treba, da knežje dostojanstvo v slovenski Karantaniji ni bilo dedno, ampak so svobodni Slovenci, kmetje in plemstvo, volili svoje vladarje. Po izvolitvi pa so jih po svojstvenem ljudskem obredu slovesno ustoličevali na knežji kamen sredi Gosposvetskega polja pri Celovcu.

Obred ustoličenja karantanskih knezov oz. vojvod se je ohranil tudi potem, ko so Slovenci že izgubili svojo samostojnost, kar nam je trden dokaz, da svoje neodvisnosti niso izgubili kot premagan in podjarmljen narod. Šele pozneje je odpadla pravica volitve, ki se je spremenila zgolj v potrditev kneza, določenega od Nemcev. Obred sam pa se je obdržal skoro ves srednji vek (do leta 1414) in se je ves čas vršil v slovenskem jeziku.

Ker noben teritorij starega "svetega" rimskega cesarstva nemške narodnosti" ni imel nobene podobne demokratične ustanove in nobenega podobnega ljudskega obreda, je ustoličevanje koroških knezov oz. vojvod že tedaj vzbujalo povsod posebno pozornost.

Obred sam ni bil vedno enak - v starejši dobi so po ljudski izvolitvi kneza deželni odličniki na Gosposvetskem polju severno od Celovca slovesno sprejeli novega kneza v svojo sredo, ga oblekli v posebno nošo, ga posadili na poljskega konja in ga spremili do takoimenovanega knežjega kamna, ki je stal blizu cerkve Gospe Svete (zdaj pa je v celovškem muzeju) in ga vodili tam trikrat okoli kamna, medtem ko je vse zbrano ljudstvo prepevalo slovenske pesmi, hvaleč Boga, da je dal deželi gospoda po njih želji. Potem je knez prevzel oblast v svoje roke. Slovesni ljudski obred ustoličenja karantanskih knezov se je pozneje izpremenil: vsakokratni novi deželni knez je v slovenski kmeti noši, spremljan od vseh deželnih dostojanstvenikov prišel h knežjemu kamnu, na katerem je sedel takoimenovani "vojvodski" kmet, obdan od ljudstva, katerega zastopnik je bil. V slovenskem jeziku je nato postavljaj na knežjem kamnu sedeči kmet novemu knezu in njegovemu spremstvu vprašanja: kdo da je, ali bo pravičen sodnik, ali bo skrbel za blaginjo dežele, ali je svobodnega rodu in ali je vnet za krščansko vero. Nato šele se je kmet umaknil s knežjega kamna, ko mu je bila prej obljubljen odškodnina in osvoboditev od davkov ter je udaril nalahno novega kneza po licu, pominjajoč ga naj bo dober sodnik. Knez oz. vojvoda je nato stopil na knežji kamen, zavihtel goli meč na vse štiri strani neba, češ, da bo močan branitelj pravice. Potem se je vršila služba božja v cerkvi pri Gospej Sveti, nato pa je vojvoda - v poznejši dobi, ko Karantanija ni bila več svobodna država - na vojvodskem prestolu, ki še danes stoji sredi Gosposvetskega polja delil fevde in sprejemal poklonitve.

Volitev in ustoličenje karantanskih knezov, oz. vojvod je imelo za Slovence vedno izreden pomen in ga ima še danes. V dneh nesvobode jih je spominjalo nekdanje samostojnosti, proti Nemcem, ki so Slovincem očitali vedno suženjstvo, jim je bil jasen dokaz

nekdanje svobode in neodvisnosti ter demokratske ureditve njihove države, ki ji ni primera v vsej takratni evropski državno-pravni zgodovini. In v narodnostnem čustvovanju jim je bilo simbol svobode, simbol davne preteklosti in tudi simbol bodočnosti. Gosposvetsko polje s svojim knežjim kamnom in vojvodskim prestolom ter obredom ustoličenja je za vse Slovence, lahko rečemo, svet kraj.

Na tem svetem kraju sredi Koroške hočejo Slovenci obnoviti svojo pradávnó demokracijo z vsem edinstvenim obrednikom, ki jo je nedemokratsko nemštvo zatrló.

Usoda Slovencev v Panoniji.

Še enkrat se osamosvoji v 9. stoletju del Slovencev izpod frankovske nadoblasti in zaživi svobodno življenje. Bili so to panonski Slovenci s središčem okoli Blatnega jezera na današnjem Madžarskem (869 - 874). V zavezništvu s slovansko državo Velikomoravsko je vladal tu kot suveren vladar knez Kocelj v popolni politični in tudi cerkveni neodvisnosti od Frankov. Krščanstvo se po njegovi državi namreč ni širilo iz nemških središč, ampak od slovanskega nadškofa Metoda, ki je po papeževem odobrenju uporabljal bogoslužje v domačem, slovanskem jeziku.

Koncem 9. stoletja pa se je pojavil v Panoniji nov narod: divji mongolski Madžari, ki so se tu naselili in z neprestanimi roparskimi pohodi preko Nemčije, Italije in celo Francije bili strah in groza vse zapadne Evrope vse tja do srede 10. stoletja, ko jih je premagal cesar Oton na Leškem polju pri Augsburgu (955). S prihodom Madžarov je bilo pač zapisano smrti slovansko prebivalstvo Panonije - Slovenci so se v zemljah "Krone sv. Štefana" ohranili samo v Prekmurju, ki je leta 1918 pripadlo Jugoslaviji, in še nekoliko severovzhodno približno do St. Gottharda. Vse do srede

10. stoletja pa so bila tudi druga obširna ozemlja Slovencev n.p.r. ob Savi, koder so prodirali v Italijo, pod madžarsko oblastjo. Toda vse to so se morali Madžari umakniti frankovski ali boljše nemški ofenzivi.

Germani hočejo preko slovenskih grobov prodreti na južno morje.

Ko je bila zopet odstranjena madžarska nevarnost (955), so nemški vladarji z novo in še mnogo večjo silo nadaljevali z germanizacijo slovenske zemlje. Številni nemški posvetni in cerkveni velikaši so dobivali v fevde velike predele slovenske zemlje in naseljevali tu nemške kmete. Slovensko plemstvo, ki je vsekakor obstajalo, se je polagoma potujčilo v morju tujega plemstva in se stopilo z njim oprijemši se njihovega jezika. Za marsikatero nemško plemiško rodbino na slovenskih tleh se morejo ugotoviti slovenski predniki ali slovenski izvor. Vse do konca srednjega veka traja ta veliki proces germanizacije, ki je objemal vso slovensko zemljo. Tako so proti koncu srednjega veka v 14. in 15. stoletju izginile zadnje slovenske jezikovne oaze na vzhodnem Tirolskem, zgornjem Koroškem in Zgornjem Štajerskem. Na drugi strani pa se ponekod tudi nemška kolonizacija ni posrečila in so se sredi slovenskega ozemlja poslovenili, od nemških škofov sem kolonizirani nemški kmetje (n.p.r. okoli Škofje Loke). Do konca srednjega veka je bilo na ta način v glavnem ponemčeno ozemlje nekako do črte Pontabelj (Pontebba)-Šmohor-Beljak-Št. Vid-Svinjska planina-Labud-Lučane-Ernovž-Št. Gotthard, torej približno dve tretini slovenske zemlje.

V dobo po madžarskih navalih pa do konca srednjega veka spada tudi nastanek tistih zgodovinskih dežel, na katere so do svetovne vojne 1914-1918 ostali Slovenci razdeljeni: Koroške, ki je obsegala prvotno - pod imenom Karantanija = Koroška - vse

ozemlje Slovencev (tako našteva n.pr. Anglež Bartholomeus Korošce med različnimi slovanskimi narodi in misli z njimi, vse Slovence), Štajerske, Kranjske, Goriške in Istre. Prvo dobo v tem razdobju označuje dokaj naglo prehajanje zemlje iz rok ene močnejše plemiške rodbine v druge, po več takih rodbin se bori za prevlado na slovenski zemlji. Zadnji, ki se o njem že zdi, da bo združil vso slovensko zemljo obenem s svojimi češkimi deželami, je ustanovil novo politično formacijo, kakor nekdanj Samo, češki kralj Premisl Otokar II (+1278), gospodar Češke, Avstrije, Koroške, Štajerske in Kranjske, je podlegel Rudolfu Habsburškemu, ki mu je pomagal madžarski kralj -, leta 1273, izvoljenemu za nemškega kralja. S tem časom prične habsburška oblast na slovenskih tleh in do konca srednjega veka spravijo Habsburžani vse slovensko ozemlje v svoje roke; širjenje njihove moči predstavlja drugo dobo tega razvoja.

V vseh teh bojih in borbah slovenski narod kot tak seveda ni sodeloval, saj o svoji usodi odločati ni mogel. Z novim vekom pa se prične nova doba zgodovine slovenskega naroda. Protestantska reformacija in borba za njo in proti njej je prinesla novo življenje in novo aktivnost v svet evropskih narodov. Tako tudi med Slovenci. Ob zavesti, da je nove verske nauke najlažje širiti s pisano besedo, je leta 1551 izšla prva tiskana slovenska knjiga, ki jo je napisal protestant Primož Trubar. Tej so sledile druge, seveda v tej dobi še samo verske, in to z obeh strani, protestantske in katoliške. Reformacija na Slovenskem ni uspela in je podlegla živahni katoliški verski obnovi. Književna tradicija in prosvetno delo za slovenski narod ni več prenehalo. Tako se je ob začetku novega veka slovenski narod prebudil kulturno, politično pa se je mogel prebuditi šele sredi 19. stoletja in po letu revolucije 1848.

Od te dobe, od začetka ustavnega življenja in politične svobode v habsburški Avstriji pa vse do leta 1918 se vrši neprestana borba Slovencev za njihovo narodnostno ohranitev in narodno enakopravnost. Nemci, in to ne glede na strankarsko pripadnost, vlada in dvor - vse to je bilo vpreženo v sistem germanizacije in nasprotno slovenskim zahtevam po enakopravnosti, kakor je bilo nasprotno težnjam vseh drugih nenemških narodov monarhije n.pr. Čehov. Treba se je bilo boriti za goli obstoj v vsaki obmejni va-
si, za pravice v cerkvi, v šoli, osnovni in srednji, v uradih in na sodišču, treba se je bilo boriti proti novi germanizaciji, ki je bila mnogo bolj zavestna in kruta, kakor ona v srednjem veku, in ki se je pričela izvajati v Avstriji, približno v sredi 19. stoletja pod egido velenemškega absolutizma in sledečega liberalizma. Res je imela ta germanizacija zelo velike uspehe na Koroškem, ker je z vsemi sredstvi gospodarskega, političnega in upravnega pritiska, šolskega raznarodovanja pa tudi dejanskega terorizma, stalno potiskala mejo slovenskega prebivalstva proti jugu. Saj so bile leta 1914 na vsem Koroškem, ki je imela po nemški uradni statistiki 82.000 slovenskih prebivalcev samo 4 slovenske ljudske šole! Volilni okraji so bili tako razmejeni, da je bilo to kar najbolj v škodo nenemškemu prebivalstvu in da je nemško oz. ponemčeno prebivalstvo prišlo tembolj do izraza. Predeli s slovensko večino so tvorili skupne volilne okraje z večjimi severno ležečimi nemškimi oz. ponemčenimi predeli, ne pa s sosednimi slovenskimi; Povsod so bili protežirani veleposestniki - volitve v Avstriji so se namreč vršile ločeno po fevdalno-stanovskih kurijah - ki so bili Nemci in poleg tega še najlažje pod vladnim vplivom. Isti pojavi so znani s Češkega. Tako ni čudno, da je slovensko prebivalstvo na Koroškem podlegalo v volitvah. V drugih deželah je bil položaj boljši: na vsem slovenskem Štajerskem, (ki je bila potem leta 1918 priključena Jugoslaviji) so bili

voljeni - razen v mestih, kjer so Nemci s pomočjo uprave, šole, zasebnega in javnega kapitala, družabnega pritiska, vedno najdalje obdržali svoj vpliv - samo slovenski poslanci. Na Primorskem je bila polovica poslancev slovenske narodnosti, na Kranjskem pa so imeli Slovenci v zadnjih desetletjih pred svetovno vojno vedno veliko absolutno večino. In vendar so še tu - to je značilno za politiko habsburške monarhije - bili predsedniki deželne vlade, ki jih je imenoval cesar, z eno samo izjemo vedno samo Nemci! V dunajskem parlamentu, kamor so Slovenci morali pošiljati svoje zastopnike (razen prekmurskih Slovencev, ki so bili pod madžarsko polovico monarhije), so ti sodelovali predvsem s češkimi poslanci, ki so se morali na severu boriti z Nemci na podoben način kakor Slovenci, dasi so bili v nekoliko boljšem položaju zaradi svoje številnosti in zaradi tega, ker so prebivali strnjeni v eni sami kotlini. Prav tako se je vedno povdarjala solidarnost Slovencev s Hrvati in Srbi iz avstrijske in ogrske polovice monarhije, ki jih je težila podobna madžarska nadvlada. Sodelovanje s Čehi in Srbi ter Hrvati je bilo posebno trdno med svetovno vojno, pri čemer so bili slovenski parlamentarni zastopniki inicijativni in vodilni. Tako se je okoli slovenskega parlamentarnega kluba na Dunaju že leta 1909 zbral slovanski center, voditelj Slovencev dr. Korošec pa je bil v odločilnem razdobju leta 1917-1918 šef združene jugoslovanske parlamentarne delegacije na Dunaju in kot tak postal v prevratnih dneh šef prehodne državne organizacije Slovencev, Hrvatov in Srbov na ozemlju bivše monarhije.

Sprva so Slovenci - kakor tudi Čehi, Srbi in Hrvati - kljub najsilnejši germanizaciji upali, da bo končno vendar mogoče prepričati o nepravilnosti njih ravnanja z nenemškimi narodi, da se bo mogoče z njimi lojalno sporazumeti in ustvariti zvezno Avstrijo z enakimi pravicami za vse narode. Toda prekmalu so se morali prepričati, da je to povsem nemogoče, da Nemci nikdar ne bodo

pristali na kakršnokoli enakopravnost narodov, da se nikdar ne bodo odpovedali svoji vlogi gospodarja, da nikdar nikomur razen sebi ne bodo dovoljevali pravic. Ista poteza nemškega značaja kakor je povzročila prvo in drugo svetovno vojno, to je, divja težnja po nadvladi nad Evropo in nad vsem svetom, se je kazala v avstrijskem političnem življenju kot težnja po absolutni, politični, kulturni in gospodarski nadvladi nemškega prebivalstva nad ostalimi narodi monarhije. Koder stoje sporazumom na poti posamezne osebe, tam se s potrpljenjem vse doseže, koder pa jih ovira narod sam s svojim značajem, tam je vsa dobra volja in vsa želja zaman. Tako so uvideli Slovenci, da jih v sožitju z Nemci v Avstriji čaka samo narodnostna smrt, prej ali slej, ker hoče avstrijsko nemštvo za vsako ceno zgraditi nemški etnični most do Trsta.

Zato se je ves slovenski narod enodušno izrekel za jugoslovansko deklaracijo, ki jo je 30. maja 1917 v imenu vseh avstrijskih Jugoslovanov, (Srbov, Hrvatov in Slovencev) kot predsednik jugoslovanskega parlamentarnega kluba na Dunaju prebral voditelj Slovencev dr. Anton Korošec v dunajskem parlamentu. Zato je isti dr. Korošec zgodovinskega dne dne 12. oktobra 1918. odvrnil plakajočemu zadnjemu habsburškemu cesarju Karlu, ko mu je ta ponujal preosnovo habsburške monarhije po narodnostih, "Veličanstvo - prepozno!" in s tem lapidarno izrazil zgodovinski bankrot nemškega "avstrijskega" poslanstva v Srednji Evropi, ki je postalo samo krinka strastnega velikonemškega imperializma, ki je imel vse do nastopa Hitlerja v Habsburžanah in v avstrijskem nemštvu doslednejšega in naprednejšega eksponenta kot v Bismarcku in prusovstvu. Zato je ves slovenski narod pozdravil razpad Avstrije, ki se je zanj marsikateri Slovenec boril tudi kot dobrovoljec ob strani antante. Saj je razpad habsburške monarhije predstavljal prvi pogoj slovenske svobode.

+

Če se vprašamo po glavni potezi vse dosedanje slovenske zgodovine do razpada habsburške monarhije, moremo odgovoriti brez preišljanja, da je to ena sama borba z Germani za narodni obstanek, da je to borba Nemcev proti Slovencem. V srednjem veku je ta narodnostna borba bolj nezavedna, rekli bi instinktivna, a zato nič manj uspešna. V novem veku se prične ta borba v 19. stoletju in to z vso zavednostjo; tedaj dobi ta borba značaj zavestno hotenega uničevanja slovenskega naroda. Nemška politika je težila proti Jadranu, hotela si je priboriti dohod do Trsta nele s politično nadvlado nad vmesnim slovenskim ozemljem, ampak tudi z narodnostno. Preko grobov slovenskega naroda naj se stvari most do Jadrana, ki bo potem ponesel nemško ekspanzijo na vse Sredozemlje. To je bil veliki germanski načrt, ki sta za njega uresničenje složno delali Nemčija in habsburška monarhija. Njuna medsebojna trenja, ki so dosegla svoj višek v izključitvi Avstrije iz "Nemške zveze" leta 1866, so imela svoje vzroke predvsem v počasnejšem pruskem razumevanju gibčnejše imperialistične koncepcije avstrijskega nemštva, ki je v tem oziru hodilo pred neokretnejšimi Prusi. S porazom v prvi svetovni vojni imperialistični načrt združenega nemštva ni bil opuščen, ampak njega uresničenje samo odloženo.

Proti tej nemški sili so se borili Slovenci v 19. in 20. stoletju prav tako zavestno. Težavo borbe pa bomo seveda razumeli pravilno samo, če pomislimo na veliko premoč, ki so jo pri tem imeli Nemci. V še ne sto letih svojega političnega življenja pa so Slovenci kulturno in politično silno napredovali in pokazali, kakor priznavajo vsi, ki so opazovali njih razvoj, močno odporno in življensko silo ter se v polni meri pokazali vredne svobodnega življenja.

Prva rešitev - "seme izkrvavelega naroda" se reši
v Jugoslavijo.

Leta 1918 spoznanje srednjeevropskega vprašanja še ni bilo popolno, ker pač še ni bilo popolno spoznanje nemštva. Merodajni činitelji so komaj spoznali pravi negativni pogoj za rešitev srednjeevropskega vprašanja - likvidacijo habsburške monarhije, a niso takrat niti še slutili nadaljnih dveh pogojev za to - likvidacijo Nemške Avstrije in potrebo po vpostavitvi neposredne ozemeljsko-politične zveze med južnimi in severnimi slovanskimi narodi, v svrhu usposobljenja Srednje Evrope za politično in gospodarsko neodvisnost napram Nemčiji in za učinkovito obrambno sposobnost proti germanskemu imperializmu.

Zato so bila vsa prizadevanja usmerjena, in poznejši pariški mir je tudi dejansko ostvaril v Srednji Evropi na ruševinah bivše habsburške monarhije nove nacionalne države - Poljsko, ČSR, Jugoslavijo, Madžarsko, Nemško Avstrijo veliko Romunijo.

Ob takih perspektivah je bilo jasno, da je bil za Slovence edini izhod priključitev k Jugoslaviji. Značilno je, da je prav od severne slovenske meje prišel veliki voditelj Slovencev dr. Anton Korošec, ki je na svetovnem odru dunajskega parlamenta prebral 30. maja 1917 jugoslovansko deklaracijo, Izmed vseh južno-slovanskih narodov je bila ideja jugoslovanske rešitve prav pri Slovencih najbolj živo občutena. Isti slovanski voditelj je prav vso dobo med prvo in drugo svetovno vojno jugoslovansko idejo v plemeniti obliki autonomnega narodnega razvoja Srbov, Hrvatov in Slovencev državno-politično najbolj iskreno zastopal.

Vendar slovenski narod tudi topot ni imel zaslužene sreče. Kot posledica londonskega pakta je preko 400.000 strnjeno naseljenih Slovencev (vsa slovenska pokrajina med jadransko obalo pri Trstu in razvodjem med Savo in Sočo) obenem s cca 150.000

Hrvati v Istri padlo pod Italijo; vsled izgubljenega koroškega plebiscita, ki so ga vsled nepoznanja koroških razmer odredile mirovne konference, okoli 100.000 (Koroška) in cca 40.000 (Lipnica, Ernovž in Radgona) pod Nemško Avstrijo, poleg tega pa še okoli 10.000 (pokrajina okoli Št. Gottharda) pod Madžarsko. Tem strnjenim slovenskim manjšinam, ki so skupno predstavljale eno tretino strnjenega slovenskega narodnega ozemlja, se je slabo godilo. Italijani in Madžari jih sploh niso priznali kot manjšino, in so jim enostavno vzeli vse narodne pravice, a jih v svrhu pospešenega potujčenja prikrajševali tudi v elementarnih človeških pravicah. x.)

Koroški Slovenci v Nemški Avstriji so bili sicer formalno priznani kot narodna manjšina, a njih usoda je dejansko bila težja kot usoda Slovencev pod Italijo, saj je znano, da je germanizacija na Koroškem že pod bivšo Avstro-Ogrsko bila najhujša.

Nesrečna usoda slovenske Koroške, zibelke slovenske politične samostojnosti in poznejšega središča slovenskega ključevnega delovanja, predstavlja poglavje zase, ki ga moramo nekoliko od bližje osvetliti.

S problemi preobložene mirovne konference v Parizu so zaradi nepoznanja naravnost obupnih razmer, v katerih so morali od srede 19. stoletja dalje živeti koroški Slovenci v morju vsestranske germanizacije, odredile za Južno Koroško, ki jo je Slovenija reklamirala zase in ki jo je priznal Sloveniji celo manifest avstrijskega cesarja Karla, - plebiscit.

Plebiscit je povzročilo poročilo delegata ameriške misije na Dunaju (polkovnik Miles), ki je v naglici za 10 dni mogel obiskati Koroško. G. Miles, ki je pač presojal položaj iz svoje ameriške mentalitete, je nehote bežno sodil značaj prej nepoznane pokrajine po njenih mestih in večjih trgih, ne da bi v naglici

----

x.) Glej opombo na strani 84a

x.)

O postopanju Italije v slovenskem Primorskem naj zadostuje pričevanje Angleža B. Newmana:

"But Italy, being a Great Power, was called upon to sign no minority agreements... the Italianization of the north-eastern province has been systematic and continuous... At first represented in the Italian parliament - the province of Gorizia returned four Slovene delegates out of five - gradually the minority was barred from public life, and for many years the half million Croats and Slovenes have not had a single representative in any official assembly... In 1913, there were 321 Slovene and 167 Croat schools in the territory: this was not sufficient, for 10,000 children were unable to go to school. But to-day there are no Slovene and Croat schools - they are all Italian. A child which dares to speak its own language in school is punished: Croat and Slovene teachers have been dismissed and replaced by Italians. The printing of Yugoslav primers, or even fairy stories in the Yugoslav languages, is a crime. Since the establishment of the Fascist regime, Croat and Slovene children are forced into the Ballila and Avanguardisti, and propaganda is poured into their receptive minds: they are even taught to scorn their own parents and race.

Social and cultural life in the Julian March was active in Austrian days: now all Croat and Slovene clubs which have not been set on fire have been closed down. The Slav press had been completely suppressed by 1920. Names have been Italianized - more than one civil servant has been dismissed because he christened his child with a Slav name. It is sad to record that in Italy, home of the Catholic Church, Slav priest and monks have been maltreated and practically all have been driven from the country. Slav prayers and hymns are heard no more in Slav Churches, Thousands of Croat and Slovene peasants have been driven from their homes, to be replaced by Italian settlers. The last twenty years, in fact, has been a vast and organized programme intended to change half a million Croats and Slovenes into Italians, their own wishes being of no account whatsoever".

(Bernard Newman, Danger spots of Europe, London 1938, p.209, 210, 211)

lahko dovolj upošteval, da se tu, enako kot drugod v Srednji Evropi, življenje ni razvijalo iz mest na deželo, kakor v Ameriki, temveč obratno, - da je dotok iz dežele v mestih in trgih bil potem podvržen vsestranski germanizaciji, ki je bila ravno na Koroškem naj-silnejša. Poleg tega so nemški krogi, razpolagajoč z vsemi potrebnimi sredstvi in rutino, po vseh krajih, kjer se je ustavljal polkovnik Miles, s predhodnim terorjem in improvizacijami vseh vrst aranžirali umetne vtise o razporeženju prebivalstva, ki so xx seveda, žal, tudi imeli svoj učinek.

Poznavajoč posebno ameriško gledanje na prebivalstvene probleme, videč nemško improvizacijo po vseh točkah Milesove turneje, zaman poizkušajoč usmeriti komisijo tudi na strnjeno in zavedno slovensko podeželje, je moral slovenski delegat pri komisiji podati slovenski vladi v Ljubljani uradno izjavo, da v takih okoliščinah "komisiji ne more pripoznati sposobnosti za pravilno sodbo o ljudeh koroških Slovencev."

Poznavalcem razmer, ki so vladale na Koroškem zadnjih šestdeset let pred prvo svetovno vojno, je pač bilo takoj jasno, da pomeni odreditev plebiscita v takih okoliščinah hladnokrvno pogajenje načela o samoodločbi narodov in skriva v sebi apriorno težnjo naj se vsa Koroška priključi Nemški Avstriji. Slovensko ljudstvo na Koroškem, ki mu je velenemški režim že leta 1913 pustil samo še zadnje 4 slovenske ljudske šole, podvrženo stoletnemu pritisku, kulturne, gospodarske in politične germanizacije, - se pač ni moglo preko noči uspešno meriti z germanstvom v plebiscitu, ki se je bil tako pripravil, da se je mogla v polni meri čutiti vsa premoč takrat 70-miljonskega nemškega naroda nad malim dvamiljonskim slovenskim narodom, ki se je še napol omotičen šele otreasal tisočletnih nemških verig.

Poleg tega bi tudi ob ugodnejših zgodovinskih in političnih pogojih plebiscit takrat le težko uspel v prid Jugoslavije

zaradi zelo težavne gospodarske in prometne deljivosti Koroške, ker so bile plebiscitne cone pač tako urejene in razdeljene, da je s tem dejanska plebiscitna dilema bila: ali za Koroško (in s tem za Avstrijo), ali proti Koroški (in s tem za Jugoslavijo). Ni treba omenjati, da je nemška plebiscitna propaganda to okolnost znala psihološko mojstersko izrabiti v svoj prid.

Rezultat koroškega plebiscita je bil: 15.279 glasov za Jugoslavijo, 22.025 za Avstrijo. Torej so Nemci kljub vsemu zmagali le s 6.000 glasovi večine.

Da so glasovalci v koroškem plebiscitu bili po večini Slovenci priznavajo tudi Nemci sami. Tako n.pr. poroča L.Grunberg v svoji knjigi: "Die deutsche Südostgrenze" (B.I. Berlin 1941, inozemski znanstveni institut, str. 156), da je bilo med 22.025 glasovi, ki so bili oddani za Avstrijo, cca 10.000 slovenskih glasov. S tem je - v luči sprednjih ugotovitev o razmerah na Koroškem - vse povedano in pojasnjeno.

Tako so ostali koroški Slovenci izpostavljeni poostrenemu nadaljevanju germanizacije po preizkušenih metodah koroških velenemcev izza dobe habsburškega režima. Še zadnje 4 slovenske ljudske šole so jim v Nemški Avstriji bile vzete, čisto v skladu s cinično izjavo celovškega glavarja dr. Lemmicha na seji koroškega deželnega zbora dne 29.11.1920: "Z nemško kulturo in koroško dobrodušnostjo - če bostav^{nola}in cerkevz napravili svoje - bomo v teku ene generacije uresničili delo, ki smo si ga določili." Izjava, tipična za koroškega velenemškega politika. Nič čudnega, če je hitlerizem ravno med koroškimi in štajerskimi Nemci imel najbolj fanatične pristaše, saj je pangermanizem njihova stara tradicija!

Ob tej priliki je tudi omembe vredno s kakimi, tudi najbolj nevzdržnimi propagandnimi triki so skušali Nemci in drugi sovražni sosede svet prepričati o neobstoju slovenskega naroda. Nemci so si izmislili svojo teorijo o "vindišarjih", ime, s katerim so označevali Slovence na Štajerskem in Koroškem. Madžari pa še danes šarijo s svojo neresno izmišljotino o "vendih", s čemer označujejo prekmurske Slovence. Pri tem je šlo in še gre za naslednji zlobni sofizem: narod parcelirati med sovražne sosede in vsakemu zaslužjenemu delu dati posebno "plemensko" obeležje in ime, opirajoč se na govorneni lokalni dialekt, v svrhu lažjega in manj odioznega potujčenja. Tudi iz tega je razvidno, s kakimi težavami se je moral mali slovenski narod boriti tudi še po razsulu habsburške monarhije, ko je pričakoval svoje popolno osvobodjenje in zedinjenje, ki mu ga pa neinformirani svet ni priznal.

+

Tudi po zlomu aprila 1941 so Slovenci ohranili zvestobo južno-slovanski ideji in so se vkljub strašni usodi, ki jih je z okupacijo zadela, izogibali vsakega političnega koraka, ki bi se mogel tolmačiti magari kot samo predhoden ali začasen preklic njihove jugoslovanske deklaracije iz leta 1917.

Zgodovinska izkušnja iz prvih dvajset let skupnega državnega življenja v Jugoslaviji pa naravnost imperativno narekuje kaj je treba popraviti: namesto unitarizma in centralizma, ki so ga Slovenci in Hrvati čutili kot srbsko hegemonijo, kar je dejansko tudi bil, mora stopiti lojalno priznanje naturalnega dejstva treh samobitnih narodnosti in kot logična politična konsekvence - federacija. Tako in samo tako je mogoče popraviti izvorni greh iz leta 1918.

SLOVENIJA POD TROJNO OKUPACIJO

Obrambna nesposobnost okrnjene Slovenije.

Izvirna napaka pariškega miru je bila v tem, da je delal novo politično karto Evrope pod optimistično predpostavko, da enkrat premagana Nemčija notranje ne bo več sposobna sprožiti novo svetovno vojno. Samo tako si je mogoče razložiti, da je pariški mir ostvaril novo politično strukturo Srednje Evrope brez slehernih evropsko-varnostnih geopolitičnih in strateških ozirov.

Ker geopolitični in strateški oziri niso bili merodajni za celotno politično zasnovo nove Srednje Evrope, se ni čuditi, da sta bila z ozirom na Slovenijo - ki je sicer geopolitično eden najvažnejših predelov Evrope, ki pa je merodajni činitelji pariškega miru žal niso skoraj nič poznali - geopolitični in strateški ozir popolnoma prezrta. Nemci so ostali na Karavankah in na Muri, Italijani so prišli na vrhove Julijskih Alp in na razvodje med Savo in Sočo, Madžari so se ustavili sredi Prekmurske ravnine ob neposrednem ozemeljsko-političnem stiku z Nemško Avstrijo, ki se je že ob svojem nastanku v sruu in ustavi enodušno zapisala nemškemu rajhu (Veliki Nemčiji). Vse strateške točke slovenske periferije so bile tako v rokah sovražnih sosedov - ki so danes trije glavni partnerji osi -, ki so že samo po svoji številčni moči pritiskali na Jugoslavijo v razmerju 11 : 1, pritisk, katerega 75% je morala nositi Slovenija!

Tako je bila pariška Slovenija nele narodnostno za celo tretino okinjena, temveč tudi geopolitično popolnoma neupoštevana in strateško totalno nezavarovana kotlina 15.000 km² (z 1,200.000 prebivalci), v katero so s treh strani bili naperjeni sovražni topovi, katerih izstrelki bi se lahko križali.

Slovenci so čutili ta brezupni obrambni položaj, ki so ga imeli kot okrnjena severna provinca Jugoslavije. Ker po zaključenih mirovniških konferencah proti temu položaju nič učinkovitejšega niso mogli podvzeti, so z vso svojo politično silo in s prestižem svojega političnega voditelja, dr. Antona Korošca, pritiskali na vojaške kroge v Beogradu, naj vendar predvidevajo vojaško obrambo Slovenije za primer napada.

Rezultat teh slovenskih prizadevanj je bil ta, da je jugoslovanski generalni štab najprej zgradil dosti močan utrdbeni sistem vzdolž vse italijansko-slovenske meje, v zadnjem letu pred vojno so bile improvizirane nekatere utrdbe na važnejših točkah na nemško-slovenski in madžarski meji. Končno je generalni štab spremenil svoje prvotno stališče in predvidel tudi neposredno pokretno obrambo slovenskega ozemlja v Jugoslaviji. (Prvotna pokretna obrambna črta je bila namreč predvidena šele na hrvaškem ozemlju, za kar se je navajal baš razlog praktične nebranljivosti okrnjene Slovenije.)

Koncentrični napad na Slovenijo aprila 1941, z vseh treh strani hkrati je v nekaj dneh tragično pokazal iluzornost vseh označenih obrambnih zasnov in naprav. Vse utrdbe in vsa pokretna obramba niso imele več kot simbolični pomen. Danes vemo, da ob tako nemogočem strateško-obrambnem položaju okrnjene jugoslovanske Slovenije ni moglo biti drugače.

+

Neupoštevanje geopolitičnih in strateških ozirrov pri srednjeevropskih računih pariškega miru leta 1919 se je po kratkih dvajsetih letih izkazalo za usodno. Najbolj evidentno se je to pokazalo prav na primeru Slovenije, ki tvori po svojem zemljepisnem položaju nekako geopolitično težišče vse Srednje Evrope: v prvih dneh vojaškega napada na Jugoslavijo so se v malo, okrnje-

no pariško Slovenijo s treh strani vsula kot okupatorji vsi trije glavni evropski partnerji osi, ki jim je pariški mir leta 1919 lahkomišelnostno izročil vsakemu po en kos geopolitično in strateško najvažnejših predelov slovenskega ozemlja:

Tako je zaradi posledic londonskega pakta pripadlo Italiji vse slovensko Primorje s Trstom in Beneško Slovenijo, čeprav je že leta 1860 italijanski preporoditelj Mazzini slovesno načrtal vzhodne meje Italije, rekoč: "Vam, rojenim v Italiji, je odkazal Bog najjasnejše omejeno domovino v Evropi. Bog je potegnili okoli vas vzvišene in nesporne meje: na eni strani najvišje gore Evrope, Alpe, na drugi morje, neskončno morje. Odprite šestilo: postavite eno konico na sever Italije, na Parmo; ubodite drugo na izliv Vara in opišite z njo v smeri proti Alpan polkrog: tista konica, ki po opisanem polkrogu pade na izliv Soče, bo načrtala mejo, ki vam jo je Bog dal. Do tiste meje se govori, se razume vaš jezik: preko nje nimate pravic". (Mazzini, dolžnosti človeka, 1860; slov. prevod I. Gradnika, str.38).

Nemci pa so po sklepu mirovnih konferenc in zaradi nesrečnega koroškega plebiscita dobili vso Koroško, čeprav je njen južni del priznal ^{Sloveniji} celo cesar Karl in čeprav je leta 1919 angleška revija strateški pomen Koroške takole označila; "Carinthia is a land lying between the famous Tauern Mountains of Central Europe and the precipitous heights of the Karawanken Range, a land of sweet national songs, bewitching lakes, and fertile valleys. It is one of the nature's great fortresses, the natural bulwark which blocks the German descent to the Adriatic Sea and for thirteen centuries its people have been engaged in a constant struggle against the German attempt to penetrate to the Mediterranean" (The Balkan Review, London, Vol. I., N^o.-5, June 1919, p.399).

Madžari so smeli obdržati porabski del slovenskega Prekmurja okoli št. Gottharda, ki bi moralo skupno z Gradiščansko

in^s slovaškimi predeli južno od Donave tvoriti os koridorja, ki naj bi ločil Nmece od Madžarov, kakor je že leta 1919 mirovnim konferencam kategorično nasvetoval pariški "Le Temps": "En faisant la paix avec l'Allemagne, il fallait mettre fin à la prépondérance prussienne. En faisant la paix avec l'Autriche, il fallait séparer les Allemands des Magyars. Tels étaient les enseignements de l'expérience; on les avait payés assez cher pour ne pas les oublier. Cependant l'hégémonie prussienne subsiste dans le Reich allemand. Verrons-nous subsister aussi une frontière commune entre les Allemands d'Autriche et les Magyars?" (Le Temps, 10. julija 1919, Bulletin du jour: Les frontières de l'Autriche).

Gotovo je v tem bila ena izmed velikih napak mirovnih konferenc leta 1919. Upajmo, da ne bomo po sedanji vojni zaradi istih mirovnih napak doživeli še tretje svetovne vojne....

Borba treh okupatorjev za malo slovensko posest.

Ni mogoče popisati depresije, ki je kot mōra legla nad Slovenijo, ko je dne 6. aprila 1941 zjutraj radio objavil, da se je brez vojne napovedi pričel nemški napad na Jugoslavijo od vseh strani: z avstrijske meje, z madžarskih in bolgarskih oporišč. Ljudstvo je slutilo katastrofo, ne da bi imelo jasno predstavo dnjenih oblikah. Vedeti je pač treba, kakor je to že bilo omenjeno, da so Nemci v Sloveniji že od nekaj gledali poseben kamen spotike za njihovo ekspanzijo proti Trstu. Demala vsi vidnejši Slovenci so bili angažirani v težkih nacionalnih borbah za slovenski narodni obstanek proti germanizacijski politiki bivše habsburške monarhije. In razni ekspanzisti in ponemčevalni instituti v centrih za slovensko germanizacijo v Celovcu in Gracu so imeli temeljite kartoteke o tem, ne glede na to, da je bila

ostala po razsulu Avstro-Ogerske kakor drugod po nasledstvenih državah tudi po slovenskih mestih gospodarsko močna in politično absolutno zaščitena nemška peta kolona... Kam naj v naglici beže na varno vsaj najbolj eksponirani branilci slovenstva izza avstrijskih časov? Bežati ni mogel več nihče, ker ni vedel kam in ni bilo več časa. ~~Pa~~

Takoj za nemškimi napadom so vdrlili v Slovenijo tudi Italijani in Madžari. Slednjim so končno Nemci prepustili Prekmurje (slovenska pokrajina med Muro in Rabo). Kaj bodo dobili Italijani, ki so na Gorenjskem (pokrajina med Karavankami, Julijskimi Alpami in Ljubljano ter Savo do Zidanega mosta) celo prehiteli Nemce, ker je umikajoča se jugoslovanska vojska Nemcem pred nosom razstrelila karavanški predor pri Jesenicah? Poleg tega so Italijani zasedli tudi Notranjsko (pokrajina med Ljubljano, Idrijo in Postojno) ter Dolenjsko (pokrajina med Ljubljano, progo Ljubljana-Zagreb ter hrvatsko-slovensko mejo na Gorjancih in Kolpi) in Ljubljano samo. Že v nekaj dneh so Nemci Italijane izrinili iz Gorenjske in iz dela Dolenjske. Nato so se začela trenja za razmejitveno črto nad Ljubljano. Italijani, ki so prvotno računali z gotovostjo na vso bivšo Kranjsko s trboveljskim premogom vred, so zahtevali za začasno mejo vsaj Savo. Toda, ko je italijanski zunanji minister grof Ciano prišel na Dunaj, so mu tam predložili v podpis kot fait accomplie demarkacijsko črto, ki teče pod Savo tik nad Ljubljano (dobra dva kilometra od ljubljanske mestne meje). Tako so Italijani sicer obdržali prestolico Slovenije, Ljubljano, z delom Dolenjske in Notranjske s cca 300.000 prebivalci, - kar so potem skupaj uradno imenovali "Ljubljansko provinco" in jo proti določilom mednarodnega prava s kraljevim dekretom z dne 3. maja 1941 anektirali, - toda Ljubljana je ostala na zahodu, severu in vzhodu brez slehernega za-

ledja.

Tako je končalo kratko, a nadvse interesantno trenje med Italijo in Nemčijo za okupacijsko razmejitev Slovenije, ki naj svoj način priča o izredni geopolitični važnosti slovenskega ozemlja. Glavna karakteristika tega zanimivega trenja med obema partnerjema osi za slovensko posest še pred koncem vojne je naslednja: Nemci so zaradi zavezništva morali vsaj nekaj slovenskega plena prepustiti tudi Italiji. Toda pri tem so gledali, da so se sami čimbolj približali Trstu in so zato zadržali Italijo, kar se da na južni periferiji zasedene Slovenije, pri čemer so demarkacijsko črto tako potegnili, da je vsakemu otroku jasna njena strateška, gospodarska in politična nevzdržnost. Vsa razmejitev ima torej izrazito vojno-provizorični značaj. Kaj bi se zgodilo s to črto v slučaju osne zmage, je zato vsakemu Slovencu nadvse jasno: Nemci bi jo premestili - v Trst, če ne celo onstran Trsta in Soče -, prav gotovo ne višje na sever... Ako bi to ne bilo v nemških načrtih, bi sedanja demarkacijska črta pač bila bolj smotrno potegnjena.

Že po sedanji začasni razmejitvi okupirane Slovenije pa so Nemci vzdolž proge Dunaj-Trst za cca 150 km bližje Trstu kot pred vojno, v zračni črti od najbližje točke na gorenjski meji pa znaša razdalja do Trsta samo 50 km.

"Most na severni Jadran, prometno težišče Srednje Evrope, straža balkanskih vrat - ne sme biti slovenska ..."

Okrnjena Slovenija, ki je po prvi svetovni vojni prišla v Jugoslavijo, meri samo 15.849 km², to je komaj 0,14% evropske površine. In na ta neznaten košček evropske zemlje so se ob zlomu Jugoslavije vsuli kar trije okupatorji; in to ne kakih obiskanih satelitih osi, temveč njeni trije glavni evropski partnerji, ki so se

za razkosanje tega neznatnega plena močno sprli med seboj in si ga zaradi nedoseženega sporazuma začasno tako razdelili, da bi ta razdelitev v slučaju osne zmage pač ne mogla obveljati kot trajna. Kateri okupirani evropski deželi, neprimerno večji od Slovenije, se je zgodilo kaj podobnega?

Videli smo, da so Madžari inkorporirali okupirano slovensko Prekmurje kot madžarsko deželo, ki da je bila dvajset let "okupirana" od Jugoslavije", da so Italijani anektirali "Ljubljansko pokrajino" kraljevini Italiji. Predvsem pa smo videli, da so Nemci namen svoje okupacije večine slovenskega ozemlja bivše Jugoslavije uradno označili s tem, da je treba po Hitlerjevem naročilu to zemljo "napraviti Nemško". Tako je dne 6. junija 1941. izjavil Reichsstatthalter in Gauleiter dr. Ueberreiter (za zasedeno Štajersko) v Mariboru na javnem zborovanju: "Wir alle müssen nach unseren besten Kräften dafür sorgen, dass wir den Auftrag unseres Führers - 'machen sie mir dieses Land deutsch, wie es das übrige Steiermark ist!' - durchführen" (Marburger Zeitung, 7/8, VI. 1941). Reichsstatthalter in Gauleiter za Koroško in zasedeno Gorenjsko dr. Rainer pa je izjavil dne 27.11.1942 naslednje: "Die Karawanken sind nun ein deutsches Gebierge geworden und das Land südlich von innen ist heimgeskehrt zum Deutschen Reich. Deutsches Reich und deutsche Ordnung herrschen jetzt dort und ich habe dem Führer gelobt dieses Gebiet ganz fest in meine Hand zu nehmen. Wir werden dafür sorgen, dass dieses Land ein Teil des Deutschen Reiches und durch und durch ein deutsches Land wird. Damit hat Karnten den Auftrag zu Erfüllung seiner Reichsaufgabe bekommen" (Kärntner Zeitung, 28/29, XI. 1942).

Povsod drugod po Evropi je sovražna okupacija ostala več ali manj vojno-političnega značaja in je okupator zato vojaško okupiranim deželam pustil vsaj nekaj civilne uprave oz. jim je vsaj priznal lasten narodni značaj. V Sloveniji ne. Vsi trije

okupatorji slovenskega ozemlja so okupirane predele Slovenije
proglasili za svojo nacionalno posest ter so jih zato proti
mednarodnemu pravu anektirali svojim državam že med vojno.

+

Svobodoljubni svet, ki ni doživel germanske okupacije, si pač ne more predstavljati, kaj so Nemci delali po okupiranih deželah, posebno v Sloveniji, ki so jo proglasili za nemško deželo:

Takoj prve dni okupacije so razen malenkostnih izjem aretirali do 95% slovenske duhovščine in domala vso inteligenco, jih zaprli, jih ob organiziranem sramotanju nemške pete kolone vlačili po javnih ulicah, jih silili opravljati najbolj sramotilna dela, jih poniževali do skrajnosti, jih mučili, končno pa so jih, potem ko so jih prej oropali vse premične in nepremične imovine z družinami vred v živinskih vagonih brez vseh sredstev odpeljali na jug v Bosno ali v Srbijo; mnoge so odpeljali v Dachau.

Nato so se spravili na slovenske knjižnice in jih vse po vrsti uničili, knjige pa zažgali. Vsi uradi, vse šole in vse druge ustanove - vse je bilo takoj popolnoma ponemčeno, slovensko uradništvo izseljeno in zamenjano z nemškim.

Končno je začela germanska sila brutalno izvajati tudi germanizacijo slovenskega podeželja po receptu starih barbar-skih Asircev: s silo preko noči že dve leti izseljujejo družino za družino, vas za vasjo, dolino za dolino, v živinskih vagonih na tisoče in tisoče Slovencev in jih razmetavajo v Srbijo, na sever v Šlezijo, Brandenburg itd in jih pri tem oropajo vse: hiše, obleko, živila, vse premoženje, trgajo otroke od starišev, žene od mož itd. Poleg tega so jih na tisoče postreljali kot divjačino v obliki kolektivnih represalij večkrat tudi za vsako najmanjše osumljenje protinemškega delovanja ali slovenske propagande.

Nazadnje so Nemci začeli tudi nasilno mobilizirati slovensko mladino. Slovenska mladina zato zapušča svoje domove in beži v hribe, Nemci pa izvajajo strašne represalije nad njih-

vimi družinami, sorodniki in celimi kraji (justifikacije, preseljevanje, požiganje).

Značilna za nemške namere v okupirano Slovenijo je naslednja epizoda: takoj prve dni, ko so Nemci zasedli slovensko mesto Ptuj ob Dravi, so prišli v neko slovensko javno ustanovo, sklicali vse uradnike in jim rekli: "Mi sovražimo Vas, Vi ne marate nas, za oboje tu ni prostora, pojdite..."

+

Podobno, čeprav deloma na drug način ravnaajo na okupiranih predelih Slovenije Madžari in Italijani.

Madžari so se znesli najprej nad slovensko duhovščino in dijaštvom, ki so jih množično odgnali v zapore ali internacijo na Madžarsko. V deželi so uvedli madžarščino, slovenski tisk in jezik so popolnoma zatrli, privatno tolerirajo le še lokalni ljudski dialekt. Slovensko inteligencā, ki ni bila rojena v Prekmurju, so pregnali itd. Z vsemi sredstvi zlorabe okupacijske oblasti, pa tudi golega nasilja hočejo Slovensko Prekmurje spremeniti v "madžarsko pokrajino".

Italijani so nekaj časa kazali prijazno lice in so celo puščali v "Ljubljansko pokrajino" slovenske begunce izpod nemške okupacije. Kmalu pa so tudi oni začeli s terorjem. Najprej so dopustili, da so se neovirano formirale in oborožile tolpe deklasiranih tipov z vseh vetrov, nato so prekrižanih rok gledali, kako so te tolpe posamično in v skupinah začele pri belem dnevu srēdi ljubljanskih mestnih ulic in na podeželju moriti najboljše Slovence, ki so jih poklale več tisoč z nemško-italijanskim orožjem in municijo. Izginila je iz dežele, ki ni imela več nobene lastne oblasti in varnostne službe, vsaka varnost. Okupator je zlorabil svojo oblast - s pripustitvijo in prikritim podpiranjem brezpravnega stanja, ki itak ni bilo naperjeno proti njim - saj do danes ni padel noben vidnejši Italijan - ampak izključno proti zavednim Slovencem.

Kmalu so se videle prave italijanske namere s toleriranjem in prikritim podpiranjem tolovajstva in brezpravnosti: to internacionalno protislovensko tolovajstvo in brezpravno stanje

- za katerega bodo ostali Italijani odgovorni in osramočeni za vso svojo bodočnost in pred vsem kulturnim svetom prav tako kot za svoj kulturni barbarizem po prvi svetovni vojni na slovenskem Primorskem, kjer so požigali cvetoče slovenske kulturne ustanove in knjige - so nato Italijani porabili kot generalni pretekst za kolektivne represalije proti istemu ljudstvu, nad katerega so prej spustili oboroženo druhanje Brezdelna italijanska vojska, ki je celo leto v desetisočih pohajkovala po Ljubljani, se je poleti 1942 spustila preko male "Ljubljanske pokrajine", ubijala, požigala cele vasi (cca 70), ropala, pretepala in odgnala v internacijo do 30.000 Slovencev od otrok in mater pa do obnemoglih starčkov, ki so potem v státtinah umirali po italijanskih taboriščih (posebno na otoku Rabu). Pri vsem tem pa oboroženih tolovajskih krdel niso skoraj nič drknili...

Ko se je laška vojska zopet umaknila v utrjena središča, so oboroženi tolovaji znova začeli klati in ropati po deželi ter streljati vodilne Slovence v Ljubljani, bolj kakor prej. Nastal je pravcati pekel. Končno se je ljudstvo dvignilo k kolektivni samoobrambi, da se reši razbojniškega terorja in od strani umetno ostvarjeni generalni pretekst za laške represalije.

Ko je glas o obupnih razmerah prodril daleč preko ozkih meja "Ljubljanske pokrajine", so končno Italijani to spontano ljudsko samoobrambo morali tolerirati, a so jo - in to je zopet značilno za njihove prave namene - priklenili na posamezna naselja, jo immobilizirali in ji ne dovolijo, da bi združena mogla v deželi napraviti slovenski red. Tega ne dovolijo zato, ker bi potem slovenska narodna edinstvo, ki se je Italijani tako zelo boje, bila tudi po zunanjih znakih popolna.

Ko je bilo gorje v Sloveniji pod italijansko okupacijo največje in so Italijani enake kolektivne represalije pričeli izvajati tudi na slovenskem Primorskem, je prišel v slovensko mesto Gorico Mussolini in tam imel javni govor, v katerem je v najostrejši obliki grozil vsem Slovincem "tostran in onstran" stare italijanske meje". Posebno značilne so tiste njegove besede, ki jih italijansko časopisje ni objavilo, ki pa jih je Mussolini v Gorici vseeno izgovoril, za kar so priča vsi goriški Slovenci, da bodo namreč Italijani znali - če bo treba - po

Cezarjevem zgledu iz Galije tudi "sterminare la stirpe"...

Italijanski barbarizem nad Slovenci sicer ni tako dosledno brutalen kot nemški, a je zato toliko bolj machiavelističen.

+

Slovenci morajo biti izbrisani iz obličja zemlje, slovenska govorica mora zamreti, slovenska pesem utihniti, košček sveta med Celovcem, Gradcem, Št. Gotthardom in Jadransko obalo pri Trstu ne sme biti slovenski, čeprav živi na tej zemlji slovenski rod že od 6.stoletja dalje...

Gotovo v tej vojni največ trpijo Poljaki. Toda, kakor strahno je že njihovo trpljenje, v nečem so pa na boljšem kot Slovenci: Poljake hočejo zdecimirati, Slovence hočejo izbrisati z obličja zemlje.

Na tem satanskem načrtu nič ne izpremeni italijanska farsa z "Ljubljansko pokrajino", kateri so Italijani zaenkrat še pustili privatni slovenski izraz. Ako bi Italijani imeli resen namen Slovence kot narod ohraniti, bi "Ljubljanski pokrajini" pridružili slovensko Primorsko, ki so jo zasedli že leta 1918 in iz obeh slovenskih dežel napravili "Slovenski Piemont", ki bi štel nad 700.000 Slovencev. Toda to Italijanom niti na um ni prišlo. Primorsko, ki je razen Trsta, deloma pa tudi Gorice, ki sta vsled italijanske kolonizacije mešani, kompaktno slovenska z visoko narodno zavestjo, drže kot čisto italijansko pokrajino, kjer se ne sme tiskati nobena slovenska beseda in kamor tudi iz "italijanske" Ljubljane ne sme noben slovenski list in nobena slovenska knjiga. Zato naj italijanska propaganda govori kar hoče, da so Italijani imeli resen namen slovenstvo ohraniti, nikoli ne bo mogla dopovedati, -ne glede na sprędaj bežno opisani barbarizem njihove okupacije. Z milostno dopustitvijo dvojezičnosti, pa brez sleherne lastne uprave, se vse naokoli brutalno zatirani, ubijani in razseljevani mali narod ne ohranja pri življenju. "Slovenija" s 300.000 Slovenci, na najrevnejšem koščku slovenske zemlje (Dolenjska), nima narodne bodočnosti, tudi, če bi Nemci "Ljubljansko pokrajino" še "po svoji zmagi" pustili Italijanom in tudi, če bi Italijani v njej ohranili dosedanjo dvojezičnost.

Zaključek je torej jasen: os je sklenila, da mora Slove-

nija biti izbrisana z evropske karte, ker most na severni Jadran, geopolitično težišče Srednje Evrope, evropski kolodvor, straža balkanskih vrat - ne sme biti slovenska.... Toda tudi oba glavna partnerja osi se za slovensko posest ne moreta sporazumeti. Zato vemo, komu bi prej ali slej pripadla, ako bi os zmagala - Germanom, ki bi tako na en mah odstranili zadnjo naravno oviro, ki jih etnično loči od južnega morja. Saj je že Bismarck zapustil Nemcem železno zaupanje, rekoč: "Nach mir wird eine Generation kommen, die ein Deutschland schaffen wird, von der Nordsee bis Triest und bis an den Peipussees" (Glej, Haller, die Epochen der deutschen Geschichte, Stuttgart 1923, str.293). Vse nemštvo, posebno pa obmejno štajersko in koroško, ki je Trstu najbližje, je to oporo s fanatičnim prepričanjem sprejelo. S Hitlerjem pa je prišla tudi "generacija", ki se je odločila, to oporo doslovno in brezobzirno izvršiti. ~~Zato se je~~

Zato se je v času sedanje vojne, ko so Slovenci neposredno izkusili resnične in dejanske namere Germanov, - da mora slovenski narod med Nemci in jadransko obalo med Reko in Trstom popolnoma izginiti z evropske karte, - jugoslovansko prepričanje slovenskega naroda iz leta 1917 dopolnilo s prepričanjem o potrebi neposredne ozemeljsko-politične zveze med južnimi in severnimi slovanskimi narodi.

V času strašne preizkušnje pod nemško-madžarsko-italijansko okupacijo (kateri drugi narod v Evropi je med to vojno prišel v podobni položaj?!) je v slovenskem narodu dozorelo spoznanje, da med južnimi in severnimi slovanskimi narodi ne sme biti več prostora za nemško državo (ne za rajh, ne za Nemško Avstrijo), če naj Slovenci, ki so na sredi obeh srednjeevropskih slovanskih skupin, v težišču Srednje Evrope, na mrtvi straži jadranskih in balkanskih vrat - varno živijo.

Pričujoča razprava naj pokaže, da je taka rešitev potrebna v enaki meri tudi za bodočo varnost Evrope in za svetovni mir.

REŠITEV SLOVENSKEGA VPRAŠANJA PO SEDANJI
VOJNI

Geopolitični pomen slovenskega ozemlja.

Dosedanji potek vojne je z vso jasnostjo pokazal na zadnje geopolitične razlage sedanje vojne, ki so nagnili Nemčijo do tega, da je pričela sama boj proti vsemu svetu. V slučaju uspešnega zaključka, ali vsaj v slučaju remija, bi Nemčija po tej vojni na zadnji stopnji do svetovne nadvlade prevzela v svoje okrilje predvsem vse dežele, ki jih smatramo za Srednjo Evropo v ožjem pomenu besede. Posest Srednje Evrope skozi daljšo dobo, bi ji šele omogočila nadaljno ekspanzijo na Vzhod ali v kolonije. Ena najvažnejših silnic nemškega pritiska kaže predvsem na severni Jadran, na Trst, kot izhodišče in oporišče vsake nadaljne ekspanzije. Trst je Nemcem sinonim za nemško pomorsko mesto takega značaja, kakor so bila mesta nekdanje Hanse. Dejstvo, da je ležal Trst od nekdanj in še danes izven nemško naseljenega ozemlja, jih prav nič ne moti. Isti duh, ki je Marijo Terezijo vodil do tega, da je pričela izgrajevati Trst kot prvorazredno pristanišče, ki naj predstavlja izhod v svet za vso nekdanjo veliko habsburško monarhijo, vodi danes združeno nemštvo, ki stremi v svoji oholosti po svetovni nadvladi. Trst je dejansko ona točka, ki je središče in težišče prostora, ki se imenuje Srednja Evropa. Toda to Srednjo Evropo moramo dobro ločiti od one, ki jo nemška geopolitika zadnjega polstoletja ponovno skuša umetno ostvariti. Nemčija ter njen življenski prostor namreč ne gravitirata k Trstu naravno, temveč le po ideologiji o svetovni nadvladi nemštva. Priznati je treba, da brez posesti Trsta Nemčija niti začetnega koraka k temu cilju ne more napraviti.

Predvsem zaradi Trsta, pa tudi zaradi drugih važnih prometnih poti, je prostor med severnim Jadranom ter vzhodnimi Alpami posebno pomemben. Po prebivalstvu, ki se je v njem naselilo v prvih stoletjih srednjega veka, ter je do danes na njem ostalo, lahko označimo to ozemlje kot slovensko, čeprav v nekaterih delih pod silo stoletnega germanskega pritiska ter deloma nasilne italijanizacije ni ostalo obvarovano pred primesjo tujerodnih ljudstev.

Ker spada to ozemlje geološko, geografsko, geopolitično in strateško v izolacijsko plast, po kateri je treba ločiti Italijane in Nemce od narodov evropskega vzhoda in jugovzhoda ter istočasno zapreti Nemcem pot k Sredozemskemu morju in s tem preprečiti tudi njih ekspanzijo na bližnji Vzhod, je treba temu ozemlju pri ostvarjanju novega reda posvetiti še prav posebno pozornost.

Ozemlje, ki ga zato Slovenci zahtevajo kot svojo narodno posest, sega od glavnih grebenov Visokih ter Nizkih Tur pa od izliva Soče do Srednje Rabe in vsaj do Krke ter vključuje na jugu del obale Jadranskega moraja s Trstom, na severu pa vpostavlja neposredno ozemeljsko zvezo med Slovenci, Čehi in Slovaki. To ozemlje je manjše kakor pa je bilo prvotno naseljitveno ozemlje Slovencev. Trinajst stoletij silnega boja² germansko premočjo je izbrisalo Slovence onkraj Tur in ob Donavi. Do danes pa so ohranile svoj zavedno-narodni značaj slovenske zgodovinske dežele: Primorska, Kranjska, Štajerska, Koroška in Prekmurje. Od teh zadnje tri v celoti le na onem delu, ki je po zadnji svetovni vojni pripadel Jugoslaviji. Slovenske revindikacije v narodnostnem oziru obsegajo torej: Gornjo Koroško, Gornjo Štajersko, porabski del Prekmurja ter nekatere obrobne točke na Primorskem, ki so bile že v bivši Avstro-Ogrski z nemško pomočjo močno italijanizirane kot n.pr.: mesto Trst.

V knjigi "Il problema dell'Europa Centrale" piše Historicus o italijanizaciji Trsta sledeče: " Al principio del secolo decimottavo Trieste non era che una borgnata di cinquemila abitanti che parlavano dialeto friulano. Nella seconda metà del secolo, quando Maria Teresa stabilì di dotare l'Impero di un adeguato emporio marittimo, la popolazione triestina iniziò una vertiginosa ascesa. Gli immediati dintorni della borgata marittima erano abitanti da popolazioni slave. Orbene, dopo un secolo la popolazione di Trieste aveva raggiunto 1/4 di milione e non solo era dotata di fortissimo spirito italiano, ma in luogo di parlar firulano, parlava veneziano con lievissime variazioni di accento! Insomma un isola di cinque mila Italiani, in pieno regime imperiale germanico, aveva saputo esercitare un potere di moltiplicazione e di assimilazione che lascia interdetti i posteriori". (Str. 14/15).

Tako uradna fašistična revija. Njegovim izvajanjem ni kaj dodati razen ugotovitve, da je ravno germanski imperialni režim pripomogel k italijanizaciji mestnega središča v Trstu, ki sam pred letom 1918 ni nikdar pripadal kaki italijanski državi. In če je germanski imperialni režim iztrebljal slovenstvo s tako silo celo v korist romanizacije in beneške kolonizacije - kakor Historicus nam pravi, ni šlo za kako naravno ekspanzijo sosednih Furlanov! - potem si šele lahko pravilno predstavljamo zagon, s katerim je na truplih slovenskega naroda gradil germanski imperializem svoj lastni etnični most na Jadran.

Bolj kakor zgodovinska utemeljenost slovenskih zahtev po tem ozemlju je z evropskega stališča zanje merodajen razlog evropske varnosti, za Slovence posebej pa razloga zavarovanja njihovega narodnega obstoja. Na tem mestu moramo povzeti smisel naših prednjih izvajanj, da se namreč interes evropske varnosti ter interes slovenske varnosti popolnoma krijeta. To še posebno velja za ostvaritev zveze do severnih Slovanov, ki naj loči Nemce in Madžare ter s tem učinkovito zavaruje prostor vzhoda in jugovzhoda pred razkrojevalnimi in nasilnimi vplivi germanskega pritiska, katerega izhodišče je Dunaj "Vergiftungszentrale" za Slovenijo pa Gradec in Celovec.

Slovensko ozemlje tvori - kakor je to podrobneje razvidno iz naslednjih poglavij - tudi v gospodarskem oziru zaokroženo enoto kot bližje zaledje Trsta, čeprav se je ta enotnost po prvi svetovni vojni pod vplivom divergentnih političnih tokov in zaradi mnogih prepredajočih ga državnih mej precej zbrisala. Ta enota pa ni zgolj tehnične narave. Gre namreč tudi za svojstveno zavest, ki se morda danes močneje kot kedaj javlja v enotnem stremljenju prebivalstva teh dežel po skupnosti v samostojni državni tvorbi. Slovenci, kot nosilci te ideje pa so po svoji organizatorni sposobnosti ter po jasnem spoznanju postavljene jim naloge poklicani, to idejo, ki je sicer dozorela v centralnih slovenskih deželah, a ni manj živa v sosednih obrobni pokrajinah, čim popolnejše realizirati.

Geopolitični pomen slovenskega ozemlja se morda jasnejše, kot iz direktnih dokazov, vidi iz boja tujih imperializmov, ki se vrši za to ozemlje že dolga sotletja ter kjer se majhen narod v neenaki borbi z obdajajočimi ga kolosi z zobmi in z golimi rokami, zakopan v globine svoje ljubljene zemlje, bori za samo pravico, da vdihava vonj te z znojem in krvjo napolnjene zemlje ter zato, da mu po stoletjih zatiranja vednar kedaj na lastni zemlji zasiže težko pričakovano sonce svobode. In naj bo tudi sedanja vojna zadnja ali ne v vrsti vojn za nadvlado nad svetom, za Slovence je jasno, potem ko jih je strahoten pritisk od vseh strani spravil v zadnje obrambne okope, da je od izida te vojne odvisno vse: ali s propadom sil osi v novo življenje ali pa tudi le z delno zmago osi v smrt. Nihče ne more tudi političnih stvarnosti boljše ocenjevati kot narod, ki je obsojen na smrt in proti kateremu se ta obsodba že tudi izvaja.

Germanski in rimski imperializem sta se dobro pripravila za boj za slovensko narodno ozemlje. Nemogoče je zadrževati se vsaj v skromni meri ob obilici tozadevne njihove literature. Zato hočemo izbrati iz celote le skupne vodilne misli, skupne tendence obeh ter izvajati iz njih potrebne zaključke.

Nemški avtorji brez razlike politične pripadnosti, še prav posebno pa narodnosocialistični, gradijo svojo posebno konstrukcijo Srednje Evrope. V nasprotju z malonemško (Kleindeutsch) smerjo, ki je v 19. stoletju spravila na površje Prusijo in Bismarčka ter v nasprotju z velikonemško (grossdeutsch) smerjo, ki je hotela združiti v eni državi vse strnjeno naseljene Nemce, se vedno bolj uveljavlja vsenemška smer (ganzdeutsch), ki hoče navezati na politiko Metternicha in dunajskega kongresa ter na politiko Schwarzenberga po revolucionarnem letu 1948. Ta totalitarna smer zastopa mnenje, da je treba združiti v eno državno skupnost, v en Rajh, nele vse strnjeno živeče Nemce, temveč tudi ona ozemlja, kjer žive Nemci v kolonizirani diaspori ter do koder je v zgodovini segal njihov kulturni vpliv. V zvezi s tem se omenjajo kot mejniki kraji kakor: Trst, Arad, Galac itd. V imenu kulture, ki so jo Nemci prinesli slovanskim in drugim narodom evropskega Vzhoda in Jugovzhoda so po mnenju vsenemške (ganzdeutsch) smeri ti narodi dolžni sprejeti za vso bodočnost nemško politično vod-

stvo ter v skladu z vedno večjo povezanostjo političnih in gospodarskih vprašanj odpovedati se lastni samobitnosti tudi v gospodarstvu in služiti kot eksploatacijski objekt germanskega izkoriščevalca, - dokler jih ne bi ta s svojimi znanimi germanizacijskimi sredstvi ponemčil.

Bismarcku se sicer priznava zasluga za njegovo delo zadržanja, zavrača pa se politični koncept, ki ga je spravil na površje v borbi z nemštvom nekdanje Avstro-Ogrske in ki ga je tudi sam po letu 1866 pričel opuščati. Mnogo bolj izkušeni politiki dvojne monarhije ne bi - po mnenju vsenemške smeri - ob izvajanju Schwarzenbergovega koncepta morda že v začetku 20. stoletja upropastili države. Po zadnji svetovni vojni so zlasti na prostoru bivše dvojne monarhije nastale nove države. Prav nastanek teh držav smatrajo nemški totalitaristi kot dokaz pravilnosti njihovega vsenemškega koncepta. In kolikor bolj se je izprevrгла nekdanja nemška narodnostna ideja po evangeliju razizma v ideologijo barbarskega nasilja, tem bolj se spreminja nekdanji Schwarzenbergov federalistični (čeprav absolutistični) koncept o ureditvi Srednje Evrope v zahtev^o po polni in brezpo- gojni nadvladi nemštva nad ostalimi narodi v tem prostoru. Zaradi razširitve življenskega prostora nenasitnega nemškega imperi- alizma naj bodo oropani vsakega življenskega prostora vsi narodi od Baltika do Črnega morja, - dokler ne bo ta prostor itak po- polnoma ponemčen.

V tej zvezi ni mogoče načeti polemike o upravičenosti ali pa pobijati navajane trditve nemških avtorjev. Ker pa je urad- na nemška politika sprejela vse te hipoteze in zahteve za svoje dogme ter ker po njih uravnava vsa svoja politična dejanja, je treba z njimi računati kot z dejstvom najdalekosežnejšega pomena.

V okviru nemških načrtov je slovensko ozemlje ena najva- žnejših predpostav na poti njihove ekspanzije na jugovzhod. "Drang nach Osten", ki so ga Nemci s toliko žilavostjo usmerjali proti Carigradu in Trgtu že pred vojno leta 1914, kljub trenutni zvezi z Italijo ni pokopan. Ta pritisk pa ne bi bil možen, če Nemci popolnoma ne obvladajo prostora preko katerega gredo glav- ne komunikacije na Balkan. Zlasti pa jim je zato neobhodno po- treben Trst, s katerim načrt njihove ekspanzije stoji in pade.

Po zlomu Jugoslavije so Nemci vse storili, da so potisnili Italijane na slovenskem ozemlju čim dalj proti morju. Neki novejši nemški avtor navaja v prvem navdušenju, da so sedaj Nemci oddaljeni v zračni črti le še 54 km od Trsta oziroma Jadrana. V propagandnem spisu "Meere um Mitteleuropa" navaja avtor ponovno kot eno najznamenitejših točk "nemškega" ozemlja goro Obir v Karavankah, s katere se vsaj ob zelo lepem vremenu vidi Jadran s prostim očesom. Za pazljivega bralca dovolj opozorila, če se pomisli, da se mora pisec vsaj nekaj časa še spoštljivo ozrirati na drugačno čustvovanje Italijanov.

Toda nemška težnja po posesti Trsta je razumljiva tudi iz popolnoma gospodarskih in strateških vidikov. Jadransko morje kot zaprto morje ima enako kot Baltsko morje velike prednosti pred Severnim morjem, ob katerem leže najvažnejše nemške luke. Prvič je nemška obala zelo tesna in neugodna, drugič pa je na tem odprtem morju pojav plime in oseke tako močan, da predstavlja resno oviro za vso plovbo. Ta pojav se močno čuti celo v Hamburgu, čeprav leži 100 km oddaljen od izliva Labe. Zato ob vsej obali Severnega morja, ki je velik del dneva nedostopna ni mogoč nastanek večjih pristanišč in ne redna plovba. Vsem tem neugodnostim bi se Nemčija izognila s posestjo Trsta, ki bi poleg tega bistveno razbremenil preobtežena pristanišča ob Severnem morju ter prevzel vso plovbo namenjeno na bližnji in daljni Vzhod.

Razlogov tedaj dovolj, da se hoče germanski pritisk zlepa ali zgrda uveljaviti v Trstu. V slučaju zmage osi ne bi bilo najmanjšega dvoma o tem, da bi Nemci kljub zavezništvu z Italijo premaknili svoje meje preko Trsta. O tem so si na jasnem tako Nemci in Italijani kot okupirani Slovenci. Priprave za to zadnjo etapo so že v polnem teku: Gorenjska, ki je bila vsa stoletja bivše habsburške monarhije Kranjska, je bila po okupaciji priključena Nemčiji in zasedena od nemških čet pod pretvezo, da je to "Južna Koroška"; čim pa je bila v pogajanjih v jeseni 1941 nova razmejitev okupirane Slovenije končana, je postala Gorenjska zopet "Oberkrain" in kot taka seveda zopet del Kranjske. Zaradi posesti enega dela te dežele bi imeli tako Nemci ob koncu vojne, če bi os zmagala, naslov za priključitev še obeh ostalih delov Kranjske, to je Dolenjske in Notranjske, ki sta sedaj pod ita-

lijansko okupacijo, s čemer bi se meja praktično pomaknila v Trst.

K izvajanju tega načrta so Nemci pristopili z brezobzirno doslednostjo. Germanizacija zasedenega slovenskega ozemlja se vrši pospešeno in narodni socializem si je po izjavi koroškega Gauleiterja dr. Rainerja postavil za leto 1943 - v okviru že znanega programa o ponemčenju slovenskih pokrajin po izrecnem nalogu Hitlerja - nalogu, da mora izginiti zadnja sled slovenstva iz Koroške in sicer iz onega dela, ki je pripadal po prvi svetovni vojni Nemški Avstriji. Čeprav se germanizira vse zasedeno ozemlje z najbrutalnejšimi sredstvi, pa nemštvo naravnost hlepi po tem, da bi se Slovenci prostovoljno ponemčili, ker se zaveda kako žilav rod bi postal čuvar njihovega morja.

+

V nasprotju z nemškim imperializmom, ki teži za direktnim zaslužnjem sosednih narodov lahko smatramo italijanski imperializem za tak, ki hoče doseči isti cilj indirektno, brez ozira na to, da je morda glavni nagib njegovega pritiska v srednjeevropski prostor samoobrambnega značaja. Varnost pred Germani je bila vodilna misel vseh člankov in razprav današnjega diktatorja fašistične Italije ob času sklepanja pariškega miru. Zaradi te varnosti so bile Italiji priznane "naravne" meje na Alpah in na razvodju med Savo in Sočo, ki sta obe popolnoma slovenski reki ter je bilo na ljubo te varnosti žrtvovanih več stotisoč Nemcev na Tirolskem ter Slovencev in Hrvatov v Primorju in Istri. V knjigi "Deutschland und seine Nachbarn" piše pisec Springschmied sledeče: "Um so mehr ist Italien bemüht, an seiner Ostküste, in der Adria, zu einer eindeutigen Lösung zu kommen. Nach dem Weltkrieg erhielt es den Nordabschluss der Adria mit Triest und Fiume, ferner Zara, als Landposten ohne Hinterland, und einzelne wichtige vorgelagerte Inselposten, es betrachtete aber ganz Dalmatien, obwohl Bevölkerung dort fast rein slawisch ist, als "unerlöste" Provinz, weil nur eine unbeschränkte Herrschaft über die ganze Küste, Italiens Vormacht in der Adria garantieren und damit seine gesamte Seefront um die Hälfte verkürzen würde."

Če lahko v težnji Italije po dosegi mej na Alpah gledamo predvsem varnostni nagib - kakor pravi Mussolini: "rivendicare, una volta per sempre dalle Alpi all'Adriatico, i termini sacri della nostra patria" - pa prizadevanje za posest Reke in Dalmacije, ki je bilo ravno tako vehementno ter končna aneksija Reke, kažejo dovolj jasne znake italijanskega imperializma, ki išče svoj kolonialni življenski prostor v Srednji Evropi po zgledu nekdanjih Benetk. V kritiki rapalske pogodbe izraža Mussolini to misel takole: "Ha creato due porti là dove per la funzione dell'Adriatico italiano non doveva esserci che un solo; due porti, uno dei quali quello di Susak, va accentuando di giorno in giorno la concorrenza in danno di Fiume ed in seguito anche in danno di Trieste, cioè di tutta l'economia nazionale adriatica". Italija hoče imeti tedaj brezpogojno kontrolo nad vsem gospodarstvom podonavskih dežel. Ker ji mirovne in sledeče pogodbe te kontrole niso v polni meri zagotovile, je sledila nasilni zasedbi Reke še najprej politična, končno pa tudi vojaška zasedba Albanije. S tem je bilo Italiji omogočeno zapreti Jadran vsem zunanjim vplivom, kar je bila ena izmed bistvenih usodnih okolnosti ob priliki napada osi na Jugoslavijo. Nemškega navala pa se je rešila na italijanski način, - z začasnim zavezništvom. Ponesrečena ekspedicija v Grčijo naj bi tudi preprečila morebitni kasnejši nemški vpliv v srednjem Sredozemlju. Tako bi nadoblast nad Jadranom jamčila Italiji po vojni popolno podreditev vseh narodov do Karpatov in preko italijanskemu imperializmu. Seveda fašizem pri tem ni dovolj pomislil, da bi v slučaju zmage osi ves ta prostor, vključno notranjost Balkana, kljub vojnemu zavezništvu z Italijo po vojni obvladovala Nemčija ter bi se prav zaradi tega nevarnost germanskega pritiska na Trst še neizmerno stopnjevala. Iz istega razvoja političnih dogodkov zadnjih let pa se tudi najboljše vidi, kako nezadostno je bil zavarovan pristop na Jadran pred germanskim imperializmom. Vsekakor Evropa in ves svoboden svet ne moreta zaupati prevažne straže severnih jadranskih vrat - Italijanom.

Pod krinko slovanstva skuša tudi sovjetski imperializem v zadnjem času z vsemi silami utrditi svojo pozicijo na sloven-

ski zemlji. Njegov namen pri tem je dvojen: 1./ zagotoviti si oblast nad vsem balkanskim polotokom ter s tem v zvezi doseči na široki črti neoviran dostop do Sredozemskega morja. 2./Za- nesti boljševizem čim dalje v osrčje Evrope, čim bližje središču krščanstva. Da se prilagodljiva taktika sovjetske politike pri tem večkrat sklada z interesi germanstva ali Italije, za to nudi prvo razdobje sedanje vojne in poznejše razmere v okupiranih deželah dosti znakov, in tega ni treba posebej omenjati. Slovensko ozemlje je v teh računih faktor prvega reda. Ker pa je slovensko ozemlje za velik del Srednje Evrope tudi izhod v svet, na Sredozemsko morje, bi bil - ne glede na siceršnjo splošno evropsko geopolitično pomembnost slovenskega ozemlja - z razširjenjem sovjetskega vpliva na to ozemlje ogrožen obenem tudi velik del Srednje Evrope.

Iz povedanega je jasno, da je zaradi zavarovanja zdravega političnega razvoja narodov evropskega Vzhoda in Jugovzhoda ter zaradi splošne evropske varnosti in svetovnega miru treba odstraniti s slovenskega ozemlja vse motilne vplive tujih imperializmov. Slovensko ozemlje in slovenski narod mora po tej vojni dobiti učinkovito zavarovane meje ter mora pripadati taki državni tvorbi, ki bo mogla uspešno vzdrževati ravnotežje med pritiski vseh celinskih imperializmov od vzhoda in zahoda.

Gospodarska struktura slovenskega ozemlja.

V gospodarskem pogledu slovensko ozemlje ne kaže popolnoma enotne strukture, toda ne toliko zaradi različnih naravnih pogojev, kakor zaradi različnih zgodovinskih razvojnih faktorjev. Pomisliti je treba na to, da se je gospodarsko življenje pri majjših, politično prej nesamostojnih narodih v večjem obsegu razvilo šele v tem stoletju in da je prav v tem času oblikovalo slovensko zemljo posebno mnogo različnih vplivov brez ozira na obe vojni dobi.

Slovensko ozemlje tekom vse dobe po prvi svetovni vojni ni moglo vršiti svoje gospodarske funkcije v polnem obsegu. Vso povojno dobo je namreč dihala le s polovico pljuč in vse glavne

živiljske žile so bile prerezane ali podvezane. Odtrgani so bili vsi naravni izhodi na Jadran in vsa gospodarstva narodov Srednje Evrope so se izogibala trojnih pregraj na poti do najbližjega morja (dve avstrijski in ena italijanska meja). Zaradi te nenaravne razkisanosti je hiralo slovensko ozemlje v Jugoslaviji, hirale so druge srednjeevropske dežele, hiral pa je tudi Trst ter oni del slovenskega ozemlja, ki je skupno s Trstom pripadlo pod Italijo. V nobenem letu po prvi svetovni vojni tonaža v Trstu natovorjenih ladij ni znašala 50% predvojne! In vendar je Trst ostal tudi po vojni v težišču istih dežel kot pred vojno. Posledica iste nenaravne razkisanosti dežel, ki bi morale postati v enotnem gospodarskem bloku, so bile tudi permanentne gospodarske krize nasledstvenih držav. Ne trdimo, da se te posledice ob zadosti dobri volji prizadetih držav ne bi bile dale omiliti; toda če upoštevamo, da je obvladoval izhod na morje italijanski imperializem, ki za svoje naravne gospodarske potrebe Trsta in Reke prav nič ne potrebuje, ki pa mu tudi ni bilo do tega, da bi zadovoljil gospodarske potrebe malih narodov in da je bil na drugi strani vso povojno dobo živo na delu germanski revizionizem proti kateremu velike sile svobodnega sveta niso nudile zadostnega odpora, potem lahko razumemo, da so šli vsi poizkusi reševanja teh problemov v zgrešeno, v nenaravno smer in je bila po vsakem takem načrtu Srednja Evropa v sebi hujše razdvojena kot pred njim.

Združitev slovenskih dežel v predvidenem obsegu v eno gospodarsko enoto je predpogoj vsake naravne in dobre gospodarske obnove Srednje Evrope. Posređovalna funkcija slovenskega ozemlja za vse narode Srednje Evrope je dana ne le po njegovi geografski legi in povdarjena ne samo po izgrajenih potih in železnicah ter drugih prometnih sredstvih z zadostno kapaciteto, temveč utemeljena tudi v značaju in sposobnosti prebivalstva, ki biva na tem ozemlju. (Saj je splošno znano, da je slovensko ljudstvo popolnoma na evropski kulturni višini in je Slovenija bila kulturno najvišje stoječi predel Jugoslavije, da je slovensko ljudstvo nadpovprečno pridno in delavno, v svoji podjetnosti pa sila iznajdljivo). Slovenska posest Trsta zagotavlja vsem narodom Srednje Evrope nemoten dostop k morju, zagotavlja ugoden

gospodarski razvoj vseh dežel v zaledju Jadrana. Slovenci ne rabijo Trsta zato, da bi z njim dušili gospodarstvo sosednih narodov, kakor je to delal italijanski imperializem, ki je za potrebe lastnega gospodarstva razpolagal tudi na Jadranu z zadostnim številom tudi drugih ugodnih pristanišč. Slovenci ne rabijo Trsta za izhodišče svoje ekspanzije na bližnji Vzhod ali kolonije, kakor bi ga potreboval germanski imperializem. Slovincem gre posest Trsta zato, da bo po njem zagotovljen njim in drugim malim narodom Srednje Evrope narodni obstoj in nemoten gospodarski razvoj. Trst gre Slovincem končno zato, da bodo od tega večnega ognjišča nemirov in vojno odstranjeni za dolgo dobo vplivi, ki so povzročali neprestana prelivanja krvi in uničevanje vseh gmotnih in moralnih dobrin, - ne glede na to, da leži Trst na slovenski obali s strnjenim slovenskim zaledjem.

Drugi gospodarski razlog, ki predpostavlja nujnost združitve slovenskega ozemlja, je posest dostopnih cest k morju. Neoviran promet je osnovna zahteva modernega gospodarstva. Pa tudi sicer narodno gospodarstvo malih narodov ne sme postati zopet odvisno od dobre volje hudobnih imperialističnih sosedov. Iz tega nujno sledi, da morejo biti vsi prometni vozli med Dunajem in Trstom - ki itak leže na slovenskih zgodovinskih in narodnih tleh - prav tako v slovenski posesti.

Sicer pa strateški in drugi razlogi ne le slovenskega, temveč predvsem splošno-evropskega značaja itak zahtevajo - kakor je to jasno razvidno iz prvega dela razprave - ne le, da dobi Slovenija strateško varne meje vzdolž deželne meje med Gornjo Štajersko in Avstrijo ter po grebenih Tur, ampak tudi, da se enkrat za vselej iztrgajo iz vsake nemške suverenosti "donavska vrata" (Dunajska kotlina), ter da se tem postavijo skupne meje med južnimi in severnimi Slovani.

Šele po taki zaokrožitvi in zavarovanju bi bilo slovensko ozemlje res to, kar po svoji naravi mora biti, namreč velik srednjeevropski, pa tudi sploh evropski, kolodvor, na katerem bi s polnim utripom žil kipelo gospodarsko življenje narodov Srednje Evrope. V taki konstelaciji bi prvič v svoji tisočletni zgodovini miroljubna slovenska zemlja zadihala iz polnih pljuč.

Gospodarske silnice slovenskega ozemlja.

Za karakteristiko povojnega gospodarstva na majhnem prostoru, kakršni so bili ustvarjeni po vojni leta 1918, naj navedemo skromen prikaz slovenskega gospodarskega življenja. Ne zato, ker bi od njega bilo zavisno evropsko ravnotežje, pač pa zato, ker je morda najbolj poučen gospodarski pojav, ki zaradi skrajno neugodnih pogojev dobro osvetljuje ekstrem, v katerega je vodila usoda z naglo roko vse nasledstvene države.

Silnice slovenskega gospodarstva najboljše karakterizirajo železniške proge na njem. Tri važne proge potekajo od severne meje ter se zlivajo v Trst, le ena prečna proga veže gospodarska središča x severo-zahoda za balkanskimi deželami. To je tudi približno razmerje za menjave dobrin med temi prostori, kadar je gospodarstvo urejeno tako, kot to odgovarja naravnim razvojnim možnostim in prostornim funkcijam. Le tedaj, če tvori vse slovensko ozemlje v glavnem zaledje Trsta, je zagotovljeno polno in zdravo gošpodarsko življenje na tem prostoru.

Slovinci smo v stiski za svoj mali življenski prostor in zaradi svojega nesrečnega političnega položaja morali po sili razmer razviti vse svoje naravne razumske in fizične sposobnosti, če smo se hoteli samoohraniti pri življenju. To, kar je vladajočim narodom nudila državna oblast ali tudi zloraba te oblasti, je moral slovenski narod s podvojenim delom in z neizmernim samozatajevanjem šele priboriti. Tudi tedaj, ko smo ~~zaživeli~~ vsaj deloma svobodno življenje v unitaristični in centralistični Jugoslaviji ni bilo dosti boljše. Ne le, da je ostala polovica naroda izven državnih meja, ne le, da so bile nasilno pretrgane vse gospodarske vezi med organsko v ono enoto spadajočimi deli, Slovenija je postala obrobna provinca brez izgleda na gospodarski napredek na lastnih tleh, obsojena na masovno izseljevanje in počasno narodno hiranje. Trst, vir življenja slovenskega gospodarstva, Trst, ki je že pred sto in več leti dajal tisočem slovenskih tovornikov ~~dejak~~ glavni zaslužek, Trst, ki je bil najvažnejši trg za naše izdelke in od koder so prihajale v deželo glavne surovine, je bil odrezan od živega telesa in ni pošiljal svojih sokov. Slovensko gospodarstvo se je moralo "preu-

merjati". Preusmerjalo se je v nova gospodarska središča, ki so bila oddaljena 500 in 1.000 in več km. Tja naj bi se usmerjalo gospodarstvo, ki je bilo šele v začetku razvoja, ki ga je predstavljala večinoma mala obrt, nekatere izbrane panoge agrarnega gospodarstva ter skromna industrija! Poleg tega je treba upoštevati se dejstvo, da so surovine prihajale v deželo iz druge ali tretje roke, da je bila tarifna politika železnic ter paroplovnih družb usmerjena zopet k protežiranju tretjih gospodarskih središč. Naj nikogar ne varajo statistike povojnih let! Nekaj novih industrijskih podjetij konjunktornega značaja je za visokim obzidjem zaščitnih carin res dokaj let izrabljalo ceno delovno silo naroda. Ko pa so se pričeli uveljavljati zakoni socialno-zavarovalnega značaja, so ta podjetja brž našla možnost, da so obšla carinsko obzidje ter se odkrila kot eksponenti tujega, v 90 in več procentih nemškega kapitala. Tik pred zadnjo krizo se je pričela že tudi dejanska demontaža te industrije in narod ke z rastočo brezposelnostjo padal v novo bedo. V tej luči pač razumemo, dd kod tako visok odstotek (22,3% vsega prebivalstva!) slovenskih izseljencev križem sveta.

V zaščiti mirovnih pogodb, ki so Nemcem zavarovale vse gospodarske svoboščine, so Nemci na severni meji sistematično kupovali celo slovensko kmetско posest in še do danes ni bilo mogoče objaviti statistike, koliko slovenske zemlje so s svojo nasilno, pa mednarodno-pravno zaščiteno gospodarsko politiko, Nemci še pred vojaško zasedbo Jugoslavije dobili v svojo posest. In če pravi že omenjeni Springerschmied, da je po letu 1918 nemštvo utrpelo več škode s tem, ko je izgubilo v svoji "diaspori" po bivših nemških deželah avstrijske Srednje Evrope 120.000km² zemlje, kot pa z mejnimi korekturami, ki so znašale samo 70.000km², potem morejo tisti narodi, ki so morali nemški jarem čutiti tudi še po izgubljeni nemški vojni leta 1918 in ga okušajo še danes, ugotoviti, da to ni res, temveč je res, da so Nemci v teh deželah svojo gospodarsko moč le še utrdili in svojo zemljiško posest še razširili.

V takih razmerah se pač tudi zahodni svet ne more čuditi, če slovanski narodi Srednje Evrope niso znali ustvarjati čudežev. In naj se izloči iz vsega gospodarskega dogajanja povojnih nasled-

stvenih držav tudi motilni vpliv nezdravega centralizma in drugi škodljivi vplivi, dejstvo ostane, da tudi najboljši notranji režim ob tako neugodnih pogojih ne bi ~~mo~~gel ostvariti boljših razmer in potrebnega gospodarskega blagostanja, ki bi moglo zagovarovati obstoj teh držav proti navalu germanstva in s tem obvarovati Evropo in svet pred drugo svetovno vojno.

In kar velja v malem za Slovence, velja v velikem za vse narode Srednje Evrope. Kdor hoče tedaj na tem prostoru ostvariti novi red, mora prostoru in njegovim autohtonim prebivalcem vrniti njihove naravne funkcije ter jih povezati v en sam organizem, ni treba autarkičen, pač pa s pravico do samostojnega, zlasti tudi samostojnega gospodarskega življenja.

"The natural bulwark which blocks the German descent -
to the Adriatic Sea"

Slovensko ozemlje je bilo že od prvih časov zgodovine silno pomembno prehodno ozemlje, za katerega posest so se morali Rimljani ter poznejši gospodarji vedno trdo boriti. To ozemlje predstavlja naravni prehod iz Panonske nižine v Lombardijo na eni ter iz alpskih in sudetskih dežel v obmorske predele severnega Jadrana in na Balkan na drugi strani. Na slovenskem ozemlju so doživeli v bližini današnjega Celovca Rimljani prvi poraz od Germanov (Cimbrov in Teutonov), ki so se naravnim katastrofam umaknili iz svoje dežele - današnje Danske v južne kraje. Slovensko ozemlje je služilo skoro vsem narodom za prehod v dobi preseljevanja narodov. Ob njegovi vzhodni meji se je ustavil in razbil naval Turkov. To ozemlje je uporabil Napoleon za svoje pohode proti Dunaju in dalje na Vzhod. In zopet je na slovenskem ozemlju ob Soči potekala v prvi svetovni vojni ena najvažnejših, a najbolj neuspešnih front, ki je tedanjim zaveznikom onemogočala vdor skozi Slovenijo v osrednje dežele centralnih sil. Ob zlomu Jugoslavije pa se je razvila velika diplomatska vojna za okupacijsko oblast nad slovenskim ozemljem med vsemi tremi glavnimi sestavinami osi: med Italijo, Madžarsko in Nemčijo, ki je iz teh trenj in spletk odnesla levji delež in to na svoj stari preizkušeni način - via facti.

Stoletje tehnike je naravne prednosti slovenskega ozemlja tudi tehnično izkoristilo. Izgrajeno cestno ozemlje ima za izhodišče Trst ter veže v pahljačastem razcepu sosedne dežele, Hrvatsko, Madžarsko, Slovaško, Moravsko, Nemško Avstrijo in Lombardijo. Enako je zgrajeno tudi železniško omrežje ter potekajo nekatere najvažnejše evropske proge preko slovenskega ozemlja. Da omenimo le glavne: Pariz-Milano:Ljubljana-Beograd; München-(Jesenice-Trst), Ljubljana-Beograd; Budapest-Ljubljana-Trst; ter glavna linija Dunaj-Ljubljana-Trst, ki spada že v veliko šlezko premogovno magistralo Gdansk-Katovice-Brno-Ljubljana-Trst.

Na slovenskem ozemlju se stikajo - nikjer drugje v Evropi! - vse štiri glavne evropske narodnostne skupine. Naj bo tudi politična ureditev takega prostora kakrnakoli, gotovo je to, da življenje na meji ne more potekati brez trenja. Tembolj na tako edinstveni tromeji. Vendar je slovenska posest tega prostora brezdvomno najboljša garancija za ohranitev miru. To pa ne le iz tega razloga, ker se slovenskega imperializma ni bati, temveč tudi iz popolnoma stvarnega razloga, ker bi bile meje tega ozemlja najboljše strateške meje proti vsem nevarnostim od severa ali juga. Glavni grebeni vzhodnih Alp bodo v zvezi s češko posestjo donavskih vrat (Dunajska kotlina) in Sudetov obrambni zid, ki ga tudi najmodernejše opremljena armada ne bo mogla porušiti, v enem naletu, kakor se je to na tolikih črtah zgodilo v tej vojni. Meja od izliva Soče proti severo-zapadu s posestjo višin ob robu Furlanske nižine zapira vsiljivcu pot od juga. Proti nevarnostim z vzhoda pa je treba ves ta prostor zavarovati itak na Karpatih ali še dalje proti vzhodu. Trst in z njim zvezane prometne komunikacije pa bi predstavljale trdno bazo za oskrbovanje, če bi kedaj vendarle zopet prišlo do oboroženih konfliktov.

Notranjim razlogom za združitev slovenskega ozemlja, ki rezultirajo iz naravne danosti slovenskega naroda in iz geopolitičnih danosti prostora samega, se torej pridružujejo tudi zunanji razlogi evropske varnosti, ki je predpogoj novega in boljšega reda v Evropi in svetu.

Slovensko ozemlje je južni kolodvor Srednje Evrope, preko

katerega morajo vsi pa naj prihajajo s severa, z zapada, z juga ali vzhoda. Slovensko ozemlje pa je tudi elini narurni izolator, ki loči germanski sever od južnega morja (Trst-Jadran-Sredozemlje). Zaradi tega svojega poslanstva je slovenski narod bil vsa stoletja izpostavljen najhujši germanizaciji. Vkljub vsemu pa nemški načrt ni uspel. Slovenski narod je sicer izgubljal ped za pedjo svoje zemlje, a izgubil je ni; je krvavel, a izkrvavel ni. Ve pa, da so mu štete ure življenja, če bi v tej vojni zmaga Nemčija. Potem bi evropski kolodvor dobil nemškega postajenačenika, potem bi za vedno padla zadnja narurna pregraja med nemštvom in južnim morjem...Kdor ne verjame, naj pogleda na karto in naj poleg tega kot zanimivost preštudira tudi demarkacijsko črto med nemško in italijansko okupacijo slovenskega ozemlja. Ali naj svobodni svet tudi še po sedanji vojni pusti ta važen kos Evrope nezavarovan?

Celo Slovenci sami so šele ob peripetijah sedanje vojne in okupacije do vse jasnosti spoznali in do dna občutili izredno geopolitično in strateško važnost Slovenije. Zato je danes enodušna volja Slovencev in njih trdno prepričanje, da bodo s pravično zmago ovenčani tvorci bodočega miru postavili slovenske meje tja, kjer edino morejo jamčiti slovensko varnost in izpolnjevati svoje pomembno evropsko poslanstvo: na grebene vzdolž gornještajersko-nižjeavstrijske deželne meje ter Tur na severu, na zapadu pa vzdolž koroško-vzhodnotirolske meje do Pontablja (Pontebba) in odtod po robovih strnjeno naseljenega slovenskega ozemlja nad Furlansko nižino do izliva Soče.

Ali pač ni po tako evidentnih izkušnjah iz dveh zaporednih svetovnih vojn več kakor naravno pričakovanje, da se (vsled stoletnega nasilja) narodnostno mešani in potujčeni severni in zapadni predeli prvotnega slovenskega ozemlja, -ki so med strateško najvažnejšimi v Evropi! - po tej vojni ne bodo dodeljevali glavnima krivcema vojne in barbarskima okupatorjema, nemštvu in Italiji - kakor se je to žal zgodilo po prvi svetovni vojni - temveč da bo nasprotno tokrat dobil slovenski narod geopolitično zaokrožene in strateško zavarovane meje, v okviru katerih bo prvič v svoji zgodovini zaživel varno življenje in tako mogel v interesu vse Evrope uspešno držati stražo v težišču Srednje Evrope, pred jadranskimi in balkanskimi vrati.

Narodno-politične težnje Slovencev.

Iz prednjih ugotovitev jasno slede narodno-politične težnje slovenskega naroda v tem razdobju človeške zgodovine, ko se z najusodnejšo vseh vojn pripravlja ena najtemeljitejših revizij politične podobe sveta, posebno Evrope in v njenem okviru v glavnem Srednje Evrope.

Na podlagi jasnega spoznanja vseh naravnih in zgodovinskih, konstantnih in spremenljivih danosti ter okoliščin, v katerih so živeli in še žive Slovenci na svoji tisočtristoletni zemlji, ter v skladu z občimi načeli Atlantske karte, ki zagotavlja vsem narodom, predvsem pa tistim, ki so doživeli v tej vojni brutalno sovražno okupacijo, **s v o b o d o, r a v n o - p r a v n o s t** ter **v a r n o s t**, - pričakuje slovenski narod od izida sedanje vojne naslednje:

I. V dosego narodne svobode in ravnopravnosti:

1/ Osvoboditev vsega slovenskega ozemlja izpod vsake tuje oblasti.

2/ Združitve vseh osvobojenih slovenskih pokrajin (Primorske s Trstom in Beneško Slovenijo, Koroške, Štajerske, Prekmurja do Rabe in Krke oz. Blatnega jezera, ter Kranjske) v eno slovensko državno telo.

3/ Preureditev dosedanjih državno-pravnih odnosov med južno-slovanskimi narodi v doslednem federativnem smislu.

II. V svrhu neobhodno potrebnega zavarovanja slovenskega - in s tem vsega jadranskega in balkanskega - prostora napram germanskemu imperializmu in proti drugim zunanjim motilnim vplivom:

1/ Vpostavitev neposredne ozemeljsko-politične zveze med južnimi in severnimi slovanskimi narodi potom teritorialne razločitve Nemcev in Madžarov s priključitvijo severne Štajerske, južnega dela Gradiščanske in Prekmurja od Št. Gottharta in Krke do Blatnega jezera Sloveniji.

2/ Vpostavitev geopolitično utemeljene in strateško varne narodne meje napram Nemčiji in Italiji po grebenih Nizkih in Visokih Tur, po koroško-vzhodnotirolski meji in po višinah na robovih strnjeno naseljenega slovenskega ozemlja nad Furlansko nižino do izliva Soče.

3/ Ostvaritev južno-severne slovanske unije od Baltika do Egeja (vključivši tudi Madžarsko, Albanijo in Grčijo ter ev. tudi Rumunijo in Bolgarijo).

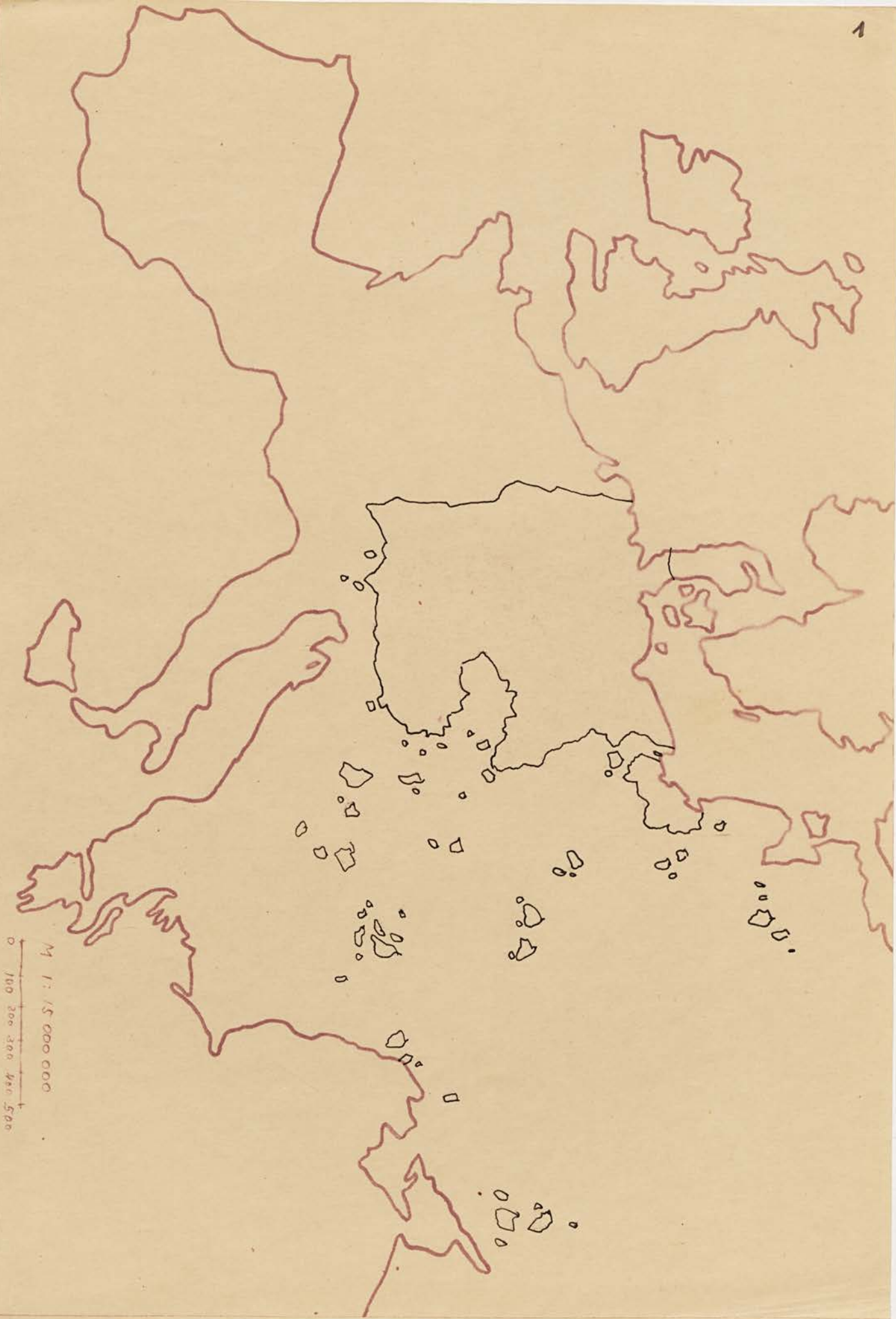
Z a   k o n e c

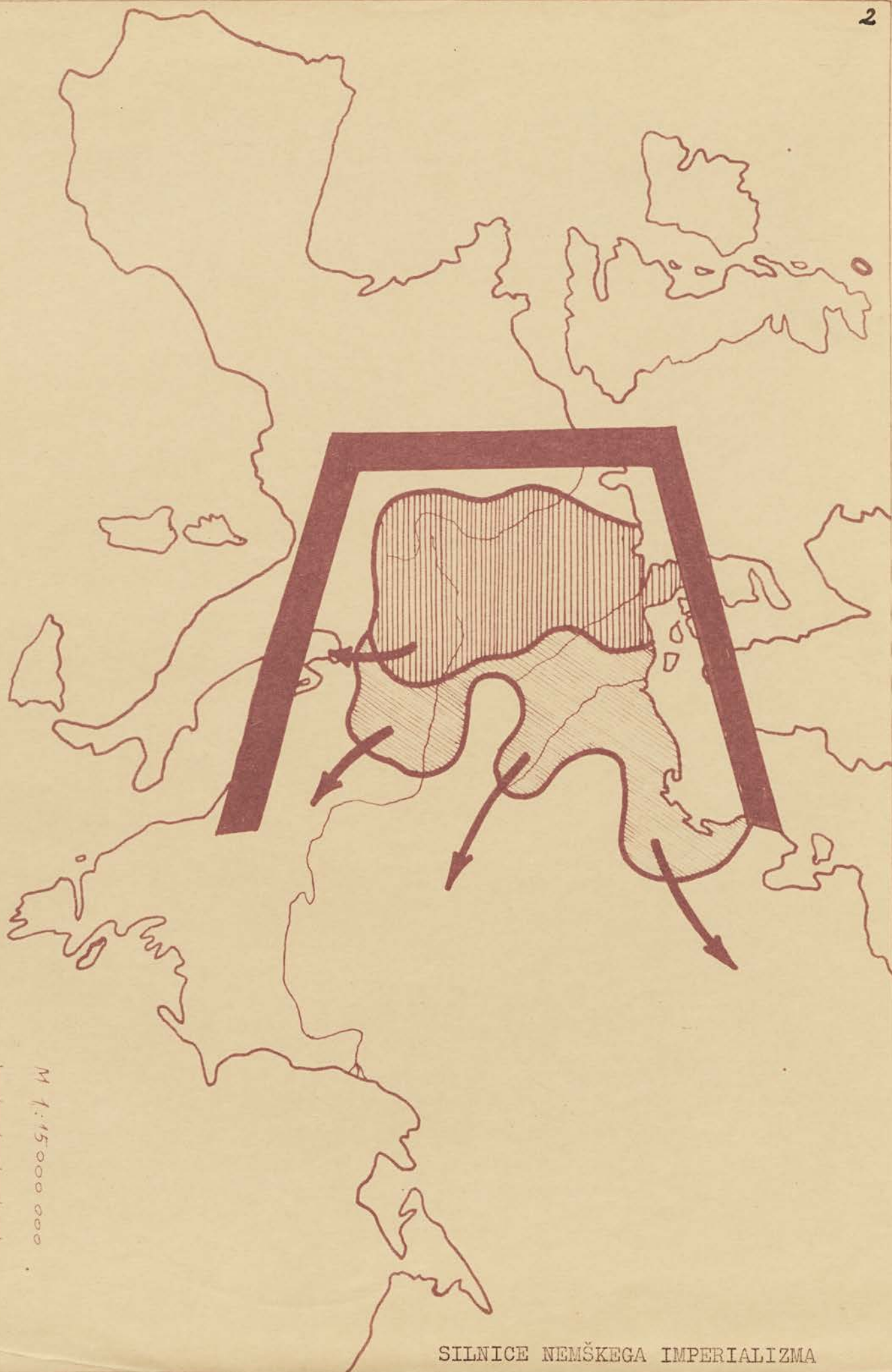
Danes ves svet ve, kaj je nemštvo in kaj bi bilo z Evropo, če bi to nemštvo zmagalo. Sedanja vojna je pač na celi črti potrdila pravilnost Försterjeve sodbe o nemštvu. Ta sodba pa velja v enaki meri za vse nemštvo, prusovsko in avstrijsko, še prav posebej pa za nemštvo na jugovzhodnih robovih Nemške Avstrije, na Koroškem in Štajerskem. Z isto brezčutnostjo kakor v tej vojni, čeprav seveda z drugačnimi sredstvi, je to najbolj zastrupljeno nemštvo pod zaščito habsburške monarhije skozi sto let zavestno raznarodovalo slovenski narod, da preko njegovih ruševin zgradi višek germanskih evropskih sanj, predpogoj za germanško svetovno nadvlado, ki je poslednji cilj vsakega Nemca, - germanski etnični most do Jadrana. Daleč je nemštvo s tem svojim mostom prodrlo - do srede Koroške in do Mure, a do Trsta - ni prišlo. Prišlo bi, če bi slovenski ^{narod} ne bil tako trdoživ, kakor ga je pesniško karakteriziral Ivan Cankar!

"M o č a n   s i,   o   s l o v e n s k i   n a r o d !
T i s o č   i n   p e t   s t o   l e t   k r v a v i š,   i z k r -
v a v e l   n i s i !   N a r o d   m e h k u ž n i k   b i   d u -
š o   i z d i h n i l,   š e   s v e č e   b i   m u   n e   ž g a -
l i,   š e   b i l j   b i   m u   n e   p e l i   -   t i   p a,
t i s o č k r a t   r a n j e n,   v   t r p l j e n j u   u t r -
j e n,   t i   k o m a j   z m a j e š   z   r a m e n i   p o d
t e ž k o   s o v r a ž n o   p e s t j o   i n   p r a v i š :
N i k a r t e !   T a   b u r k a   j e   s t a r a   ž e   t i -
s o č   l e t !"

+

Ali bo svobodoljubni svet v tej luči končno spoznal velevažno evropsko in mirovno poslanstvo malega, a trdoživega slovenskega naroda sredi Evrope? Bo. Saj ni mogoče drugače, ako naj svobodoljubni svet tokrat - v razliki od prve svetovne vojne - obenem z vojno dobi tudi mir in reši civilizacijo.

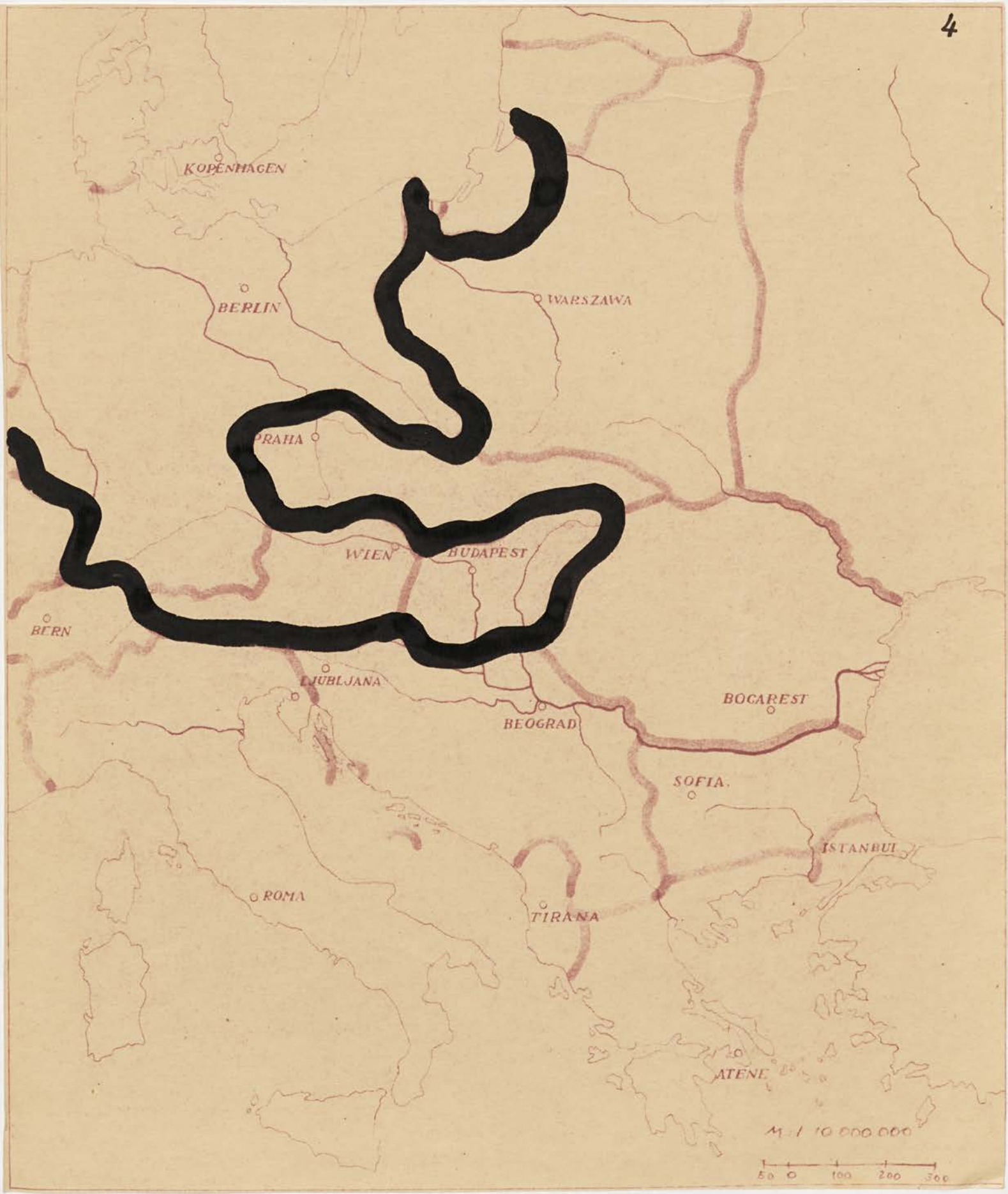
M 1:150000000
0 700 200 500 800 5000

M 1 : 6.500 000
50 0 50 100

HABSBURŠKA MONARHIJA - NEMŠKO GOSPODSTVO NAD VSO SREDNJO EVROPO.

KOPENHAGEN

BERLIN

WARSZAWA

PRAHA

WIEN

BUDAPEST

BERN

LJUBLJANA

BEOGRAD

BOGAREST

SOFIA

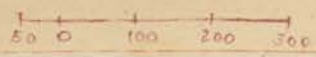
ISTANBUL

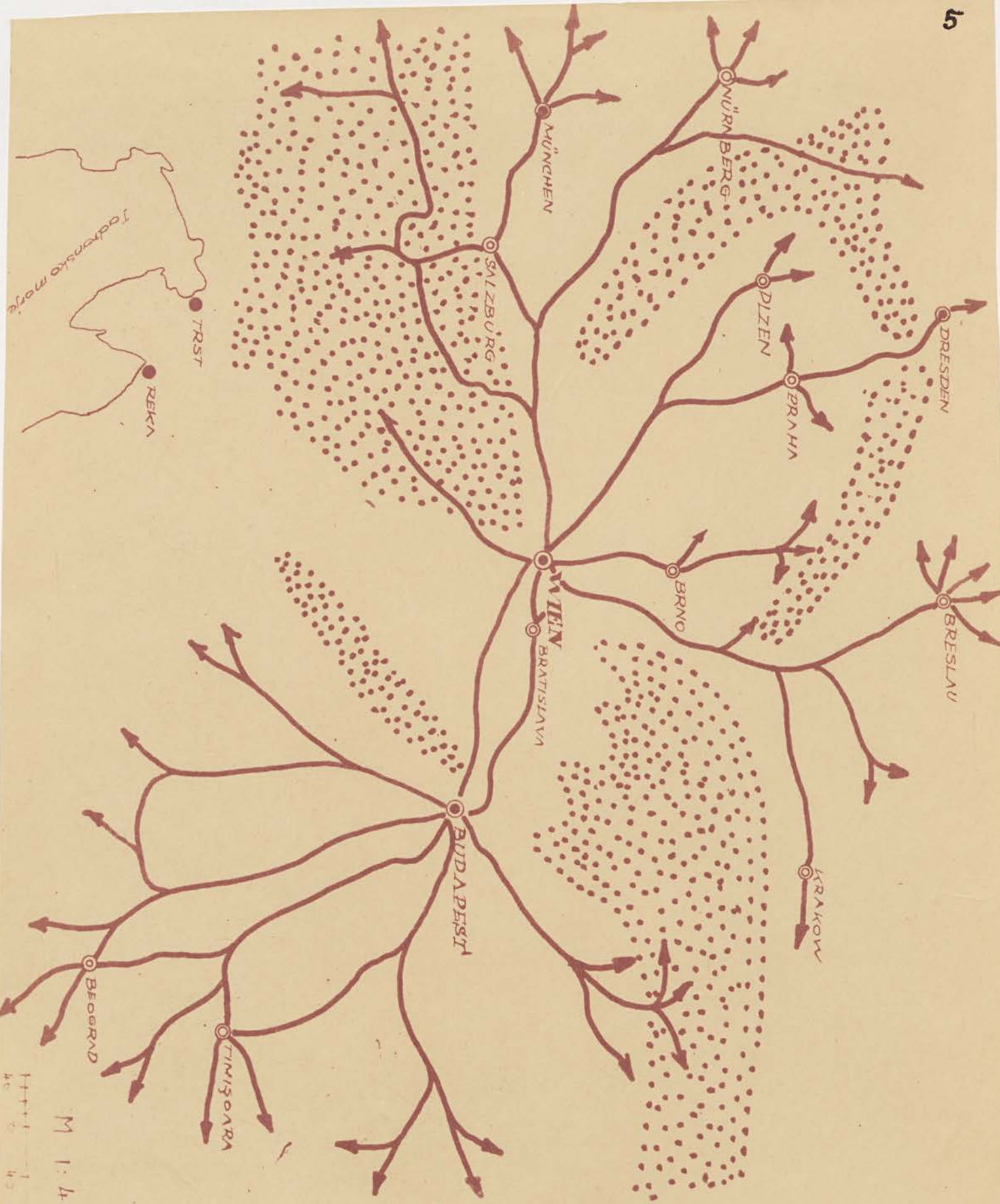
ROMA

TIRANA

ATENE

M 1 10 000 000

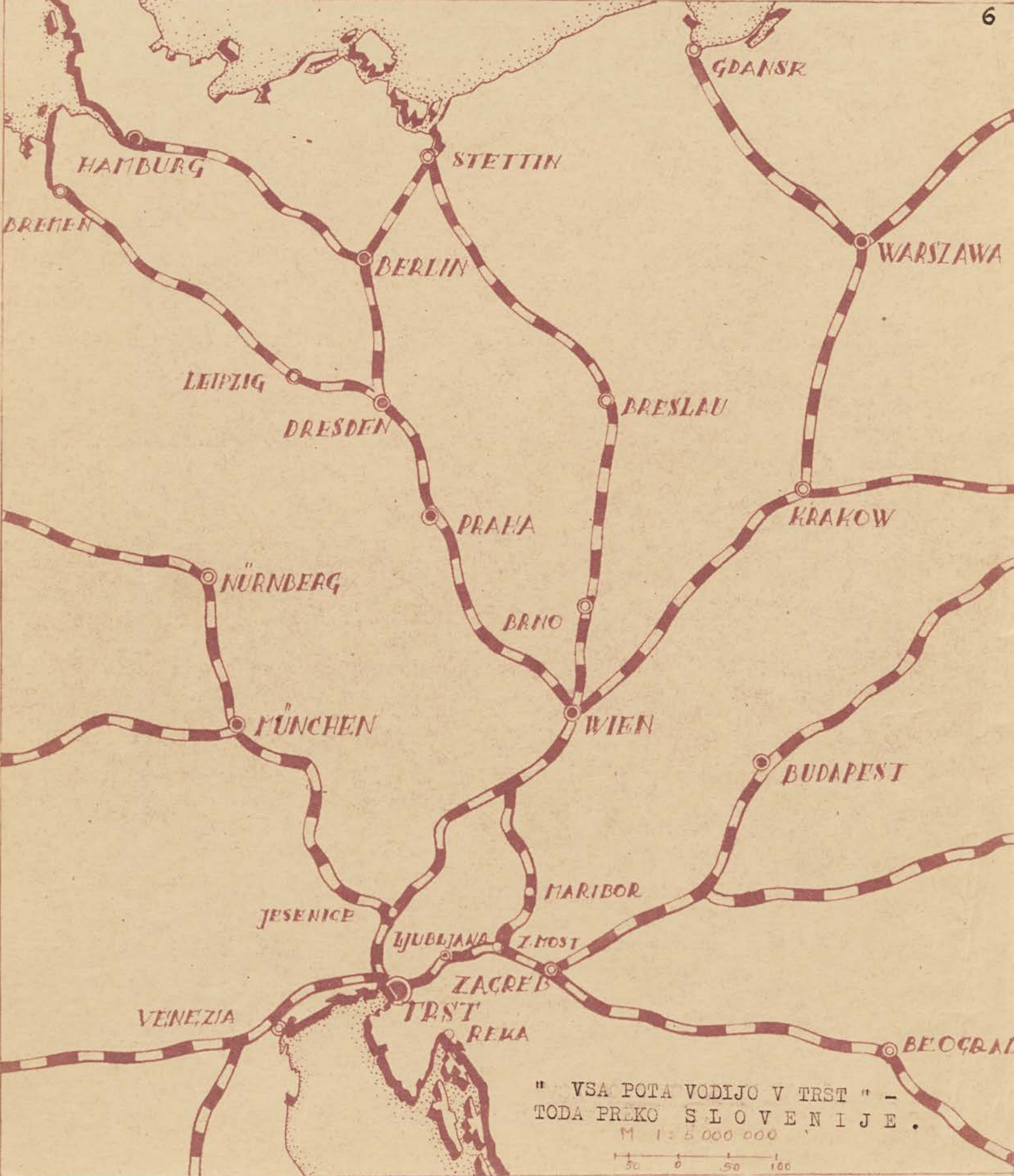

GEOPOLITIČNI POMEN DUNAJŠKEGA PROMETNEGA VOZLA

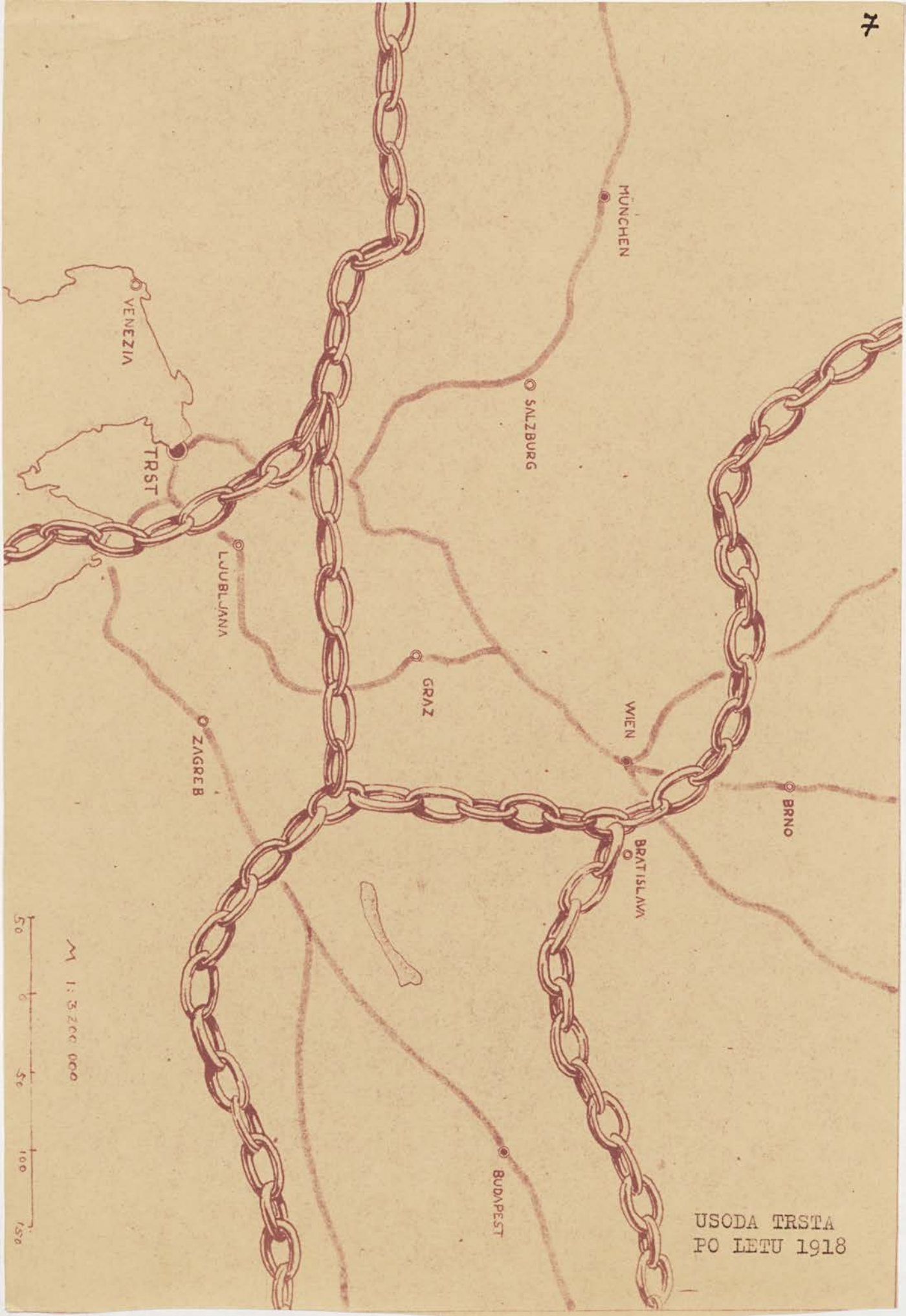
M 1:4 000 000

0 50 100 150

" VSA POTA VODIJO V TRST " -
 TODA PREKO SLOVENIJE .

M 1 : 5 000 000
 50 0 50 100

VENEZIA

TRST

LJUBLJANA

ZAGREB

GRAZ

MUNCHEN

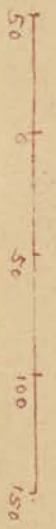
SALZBURG

WIEN

BRNO

BRATISLAVA

BUDAPEST

M 1:3200 000

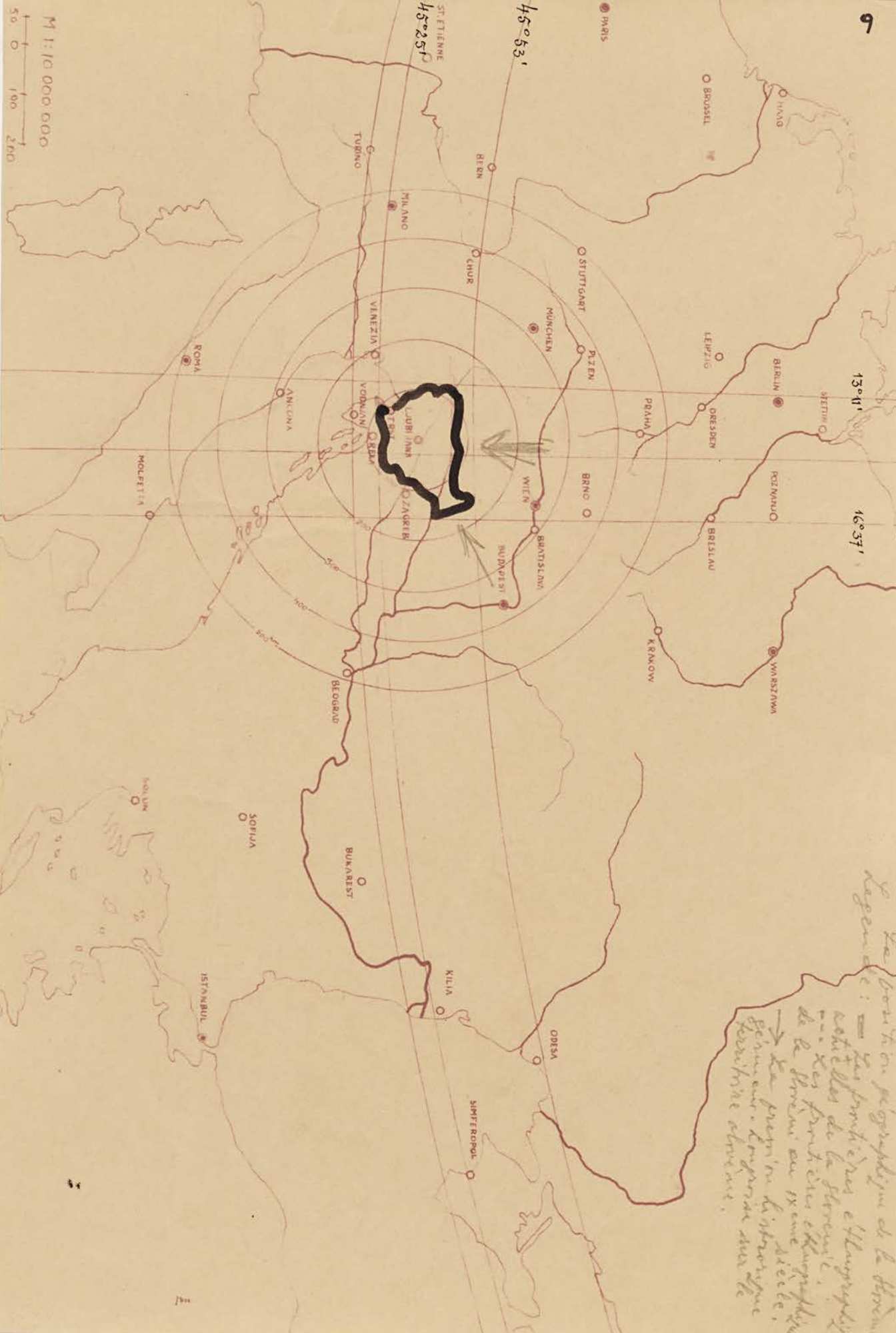
USODA TRSTA
PO LETU 1918

NOVA SREDNJA EVROPA: OD BALTIKA DO EGEJA -
 KONEC NEMSKEGA GOSPODSTVA NAD SREDNJO EVROPO

M 1:10 000 000
 50 0 100 200

M 1:10 000 000
0 50 100 200

45°53'

13°41'

16°37'

La position géopolitique de la région
 dépend de :
 - Les frontières et l'impérialisme
 - Les intérêts de la puissance
 - Les frontières ethnographiques
 - Le régime ou l'état social
 → La position géopolitique
 dépend de l'empire avec le
 régime chrétien.

Na doplnitev karte št. 9

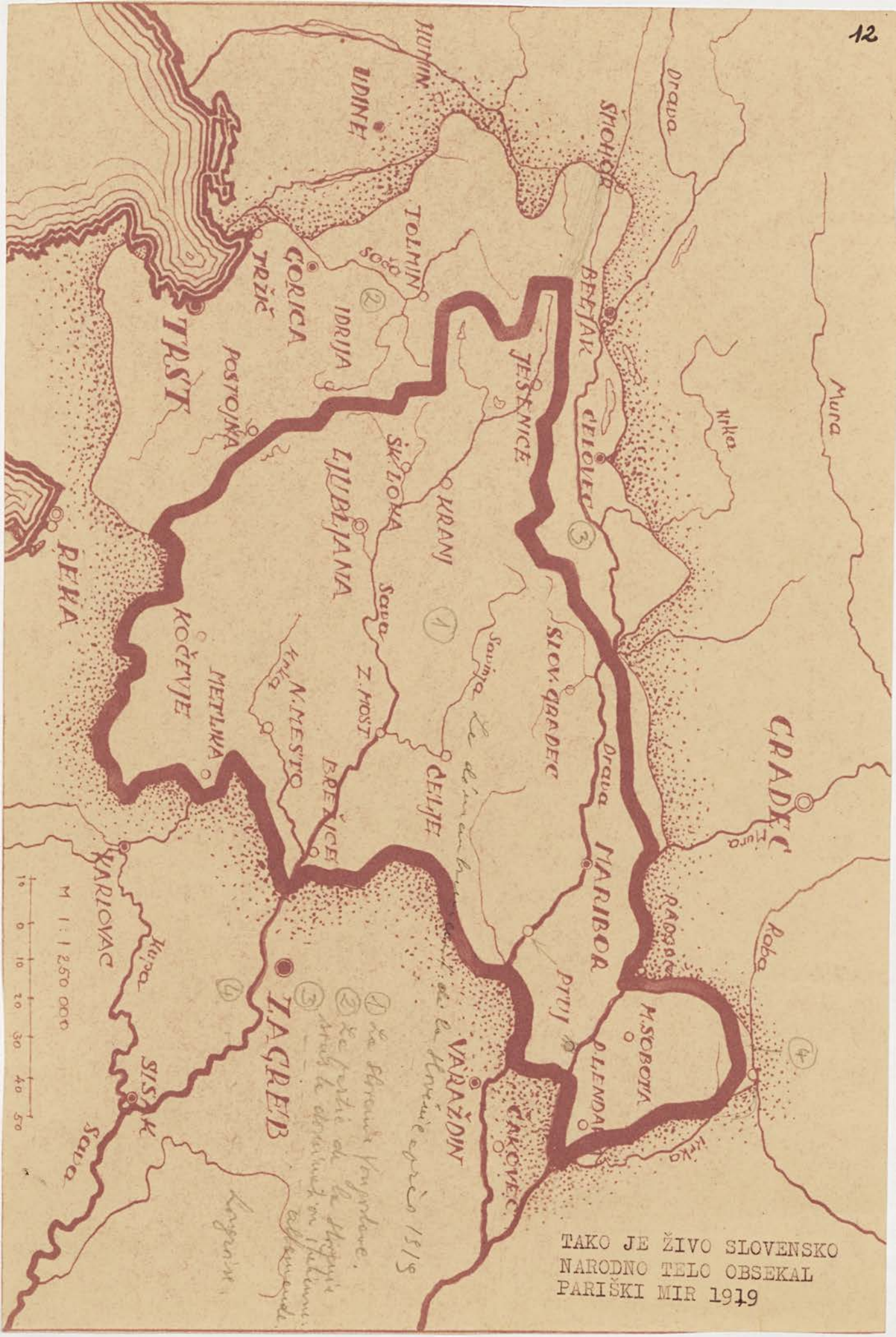
SLOVENIJA PO TISOČLETNI STRAŽI JA' DRANSKIH VRAT PROTI GERMANSKEMU PRITISKU

Srednje slovensko
 narodno ozemlje
 M 1:2.900.000
 50 100

Nekdanja slovenska
 narodna ozemlja

TAKO JE ŽIVO SLOVENSKO
 NARODNO TELO OBSEKAL
 PARIŠKI MIR 1919

① Na strani Vengrove,
 ② Na strani od Beogradu
 ③ Na strani od Italije
 ④ Na strani od Srbije

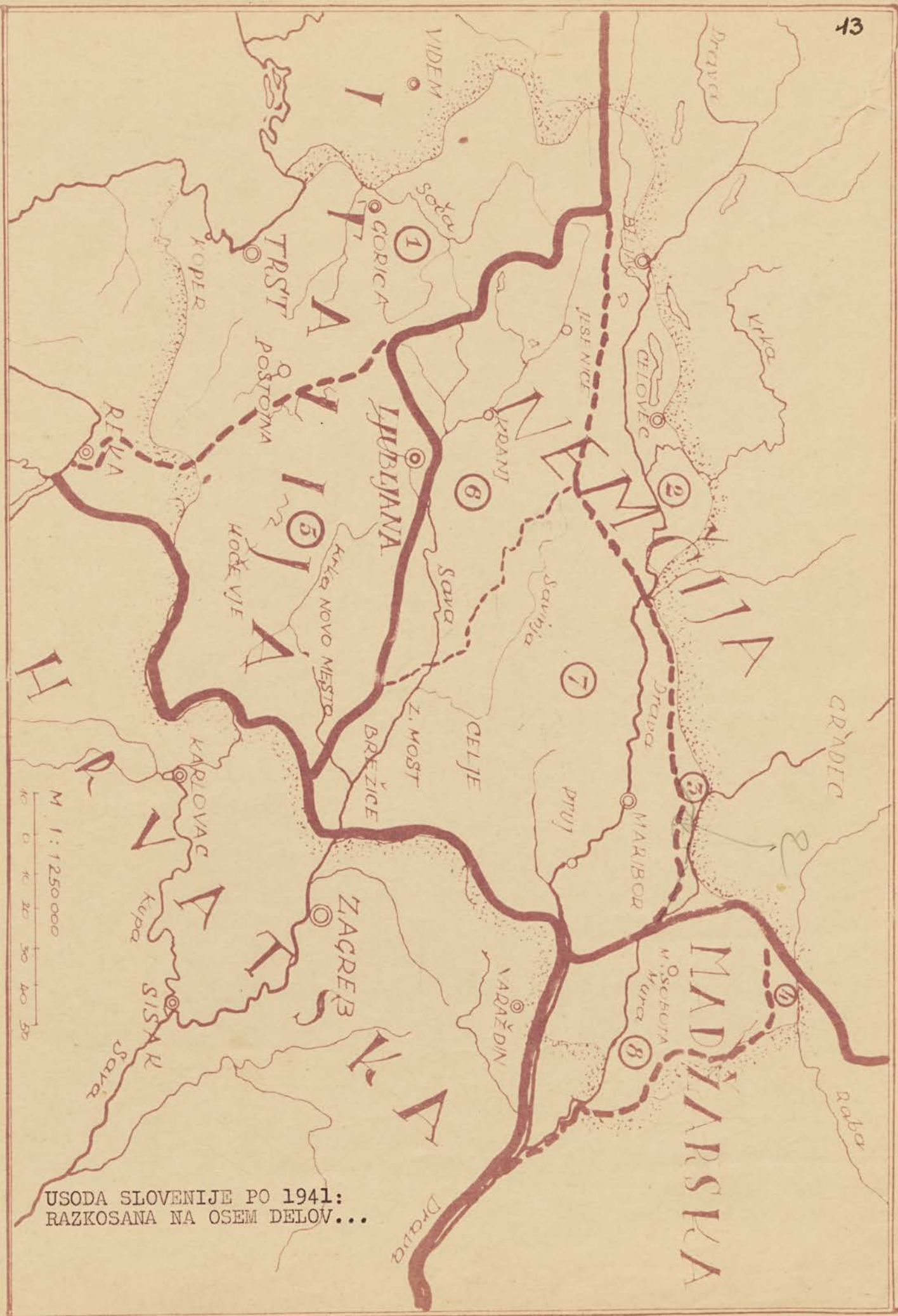
Varaždin
 15/19

Komunisti
 odločitev

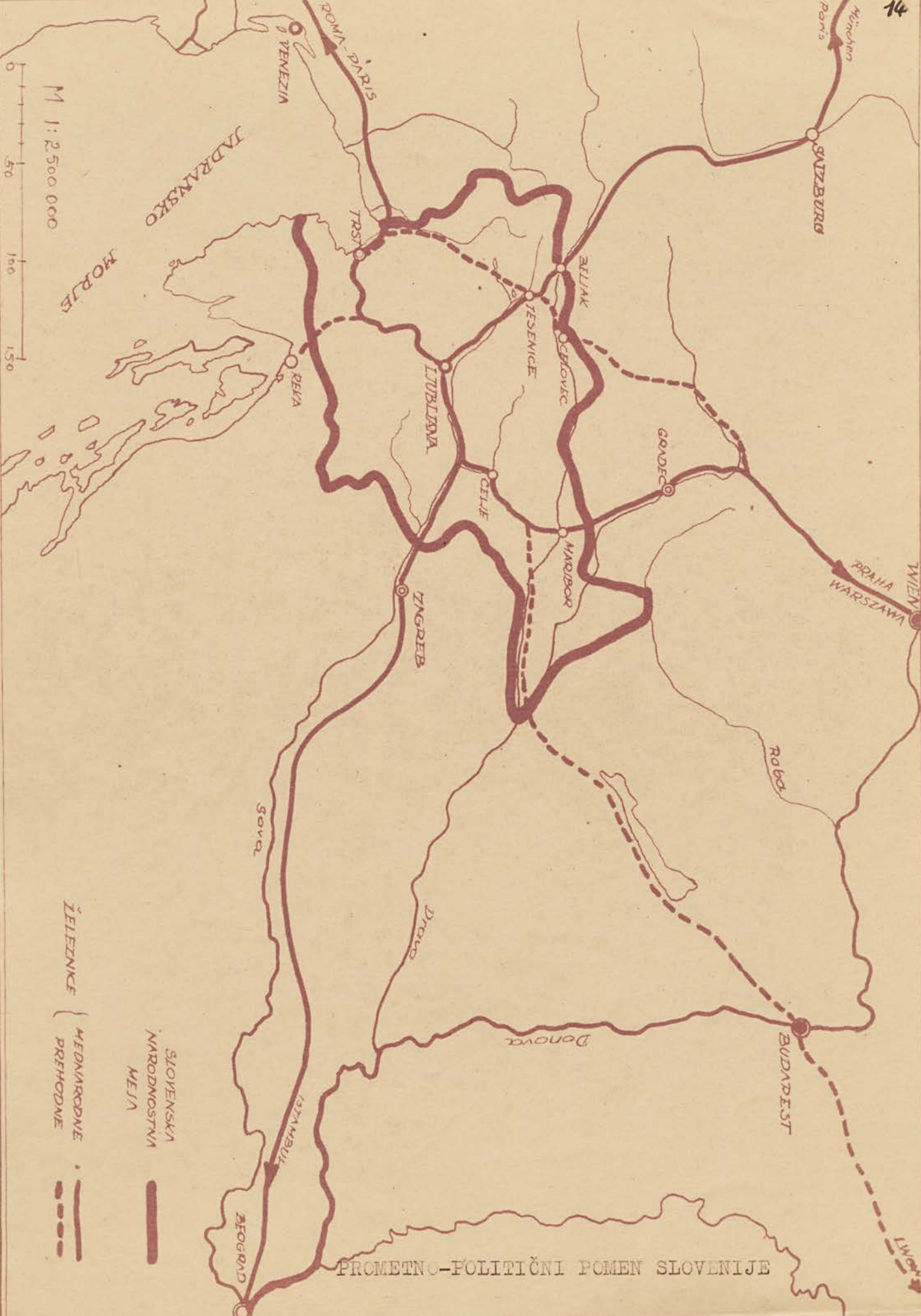
M 1 : 1 250 000
 0 10 20 30 40 50

- - - - - meja jugovzhodne meje
 - - - - - meja notranje osupselje po 1941
 - - - - - meja med nemško okupacijo slovenske in hrvaške

USODA SLOVENIJE PO 1941:
RAZKOSANA NA OSEM DELOV...

M 1:2500 000

0 50 100 150

ŽELEZNIKE

MEĐUNARODNE
PŘEHODNE

SLOVENSKA
NARODNOSTNA
MEJA

PROMETNO-POLITIČNI POMEN SLOVENIJE

JADRANSKO
MORJE

Sava

Drava

Danava

Roba

1373 M. N. B. U. L.

ŠEGRAD

VENEZIA

ROMA - PARIS

TRST

LJUBLJANA

JESENICE

CELJE

MARIBOR

GRADEC

SVETI BURG

PRAHA
WARSAWA

BUDAPEST

WIEN

LJUBLJANA

München
Paris

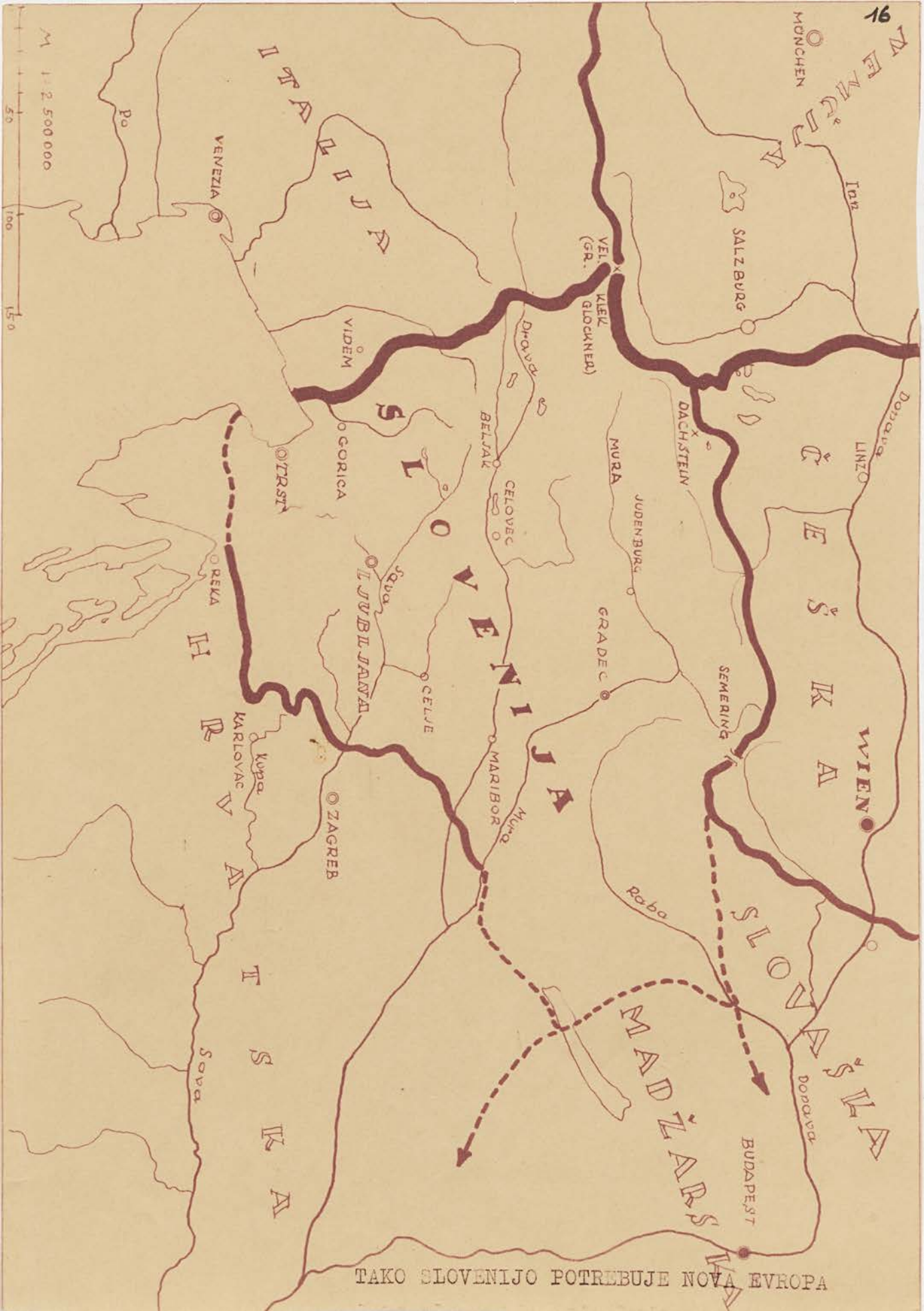
GERMANIA

VISOKE TURE
VEL. KLEK (GR. GLOCKNER)

NIZKE TURE

"IT IS ONE OF NATURE'S GREAT FORTRESSES
 THE NATURAL BULWARK WHICH BLOCKS THE
 GERMAN DESCENT TO THE ADRIATIC SEA...
 THE GERMAN ATTEMPT TO PENETRATE TO
 THE MEDITERRANEAN".

TAKO SLOVENIJO POTREBUJE NOVA EVROPA

